

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

VESTNIK

1
2014

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,40
EUR

917703501434008

TEMA MESECA

Drenovci

Z NAMI NA POT

Montaž

Nad izvirom Zilje/Gailtal

INTERVJU

Nives Meroi in Roman Benet
Stephanie Maureau

NOVO V PLANINSKI ZALOŽBI

Pri Planinski založbi je izšla knjiga Vladimirja Habjana: Živeti z gorami.

Živeti z gorami izpod izkušenega publicističnega in uredniškega peresa Vladimirja Habjana je predvsem knjiga doživetij. Knjiga raznolikih zgodb gornika, ki je do stanja, ko se v gorah tudi na zahtevni turi počuti varno, prehodil dolgo pot. Pri tem je imel pogosto več sreče kot pameti in znanja, a je počasi le pridobival izkušnje, potrebne za vzpone na najzahtevnejše gore, za vstop v zimski in ledeniški svet. Predvsem pa za varno gibanje po kraljestvu brezpotij. Vseh 34 zgodb se začne z (večinoma) avtorjevimi fotografijami, ki predstavljajo razpoloženska vrata, skozi katera vstopimo v vsakokratno gorniško doživetje.

Knjiga bo do 22. 1. 2014 na voljo po prednaročniški ceni - 18,90 €* (redna cena 22,90 €*).

*DDV je vključen v ceno. Poštino plača naročnik.

Vabljeni
k nakupu!

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA 50 % POPUST

Nikóla Guid, PLANINSKE OBHODNICE IN POHODI

V letu 2008 je PZS izdala knjigo Planinske obhodnice in pohodi. Knjiga natančno opredeli pojma planinska obhodnica in pohod ter skuša dati popoln pregled nad to tematiko. Obravnava samo take obhodnice in pohode, na katerih udeleženec prejme priznanje ali spominček.

Knjiga opredeljuje še pojme, kot sta trajna akcija in časovno omejena akcija, in zajame tako obstoječe kot ukinjene obhodnice, akcije in pohode, za katere skrbijo (so skrbela) oziroma jih organizirajo (so organizirala) planinska in druga društva v Sloveniji. Knjiga torej predstavlja v prvi vrsti opredelitev in pregled obhodnic, akcij in pohodov v Sloveniji ter pomeni dopolnilno gradivo k planinskim učbenikom.

Zbrani so podatki o:

- 73 planinskih obhodnicah
- 16 obhodnicah zunaj PZS
- 17 akcijah, podobnim obhodnicam
- 131 planinskih pohodih
- 98 pohodih izven PZS
- 3 pohodih slovenskih društev v zamejstvu

Knjiga je namenjena planincem in ljubiteljem narave ter pohodništva in vodnikom PZS kot ideja za izlete, skrbnikom obhodnic in pohodov pa predvsem zaradi zbranih priporočil.

Obseg: 271 strani, teža: 417 g
CENA: V času od 15. 1. do 15. 2. 2014 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 9,50 €* (redna cena: 19,00 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti:** p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu:** 01 43 45 684 v času uradnih ur, **faksu:** 01 43 45 691, **brezplačna telefonska številka 080 1893** (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila:** narocilo@pzs.si ali **spletna trgovina PZS**, <http://www.pzs.si/trgovina.php>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon:** 08 380 67 30, **fax:** 04 589 10 35, **e-naročila:** info@planinskimuzej.si.

Bela nevarnost

Vladimir Habjan

Letošnji prvi januar nam je postregel s čudovitim vremenom. No, vsaj tistim, ki smo se toliko potrudili, da smo se dvignili nad sivino dolinske megle. Ni lepšega, kot da se greš na prvi dan novega leta predihat in v čudovitem snežnem jutru izgubit hlape novoletne noči. Dobesedno snežnem. Če je bilo nad Ljubljeno le malce pobeljeno, se je višje snežna odeja debelila z vsakim pridobljenim višinskim metrom. Do razgledišča, od koder je vabila bližnja povsem bela gora, je vodila globoka gaz, kjer je noga tu in tam ušla nekam v temne globine, iz katere si jo iz vlekel le z veliko truda (hvala tistem, ki se je navsezgodaj podal na pot, ki mi je olajšala naporno hojo oziroma gaženje). Z razgledišča so se odkrili snežni vršaci v bližini, pa tudi tisti malo dlje na severu. Gaz se je zaključila na malem sedelcu. Ampak bela gora je tako nezadržno vabila ...

Presneti izzivi, kako težko se jim odpovemo, kajne?! In sem šel naprej, gazil, dokler je šlo. Na prvem strmem pobočju sem naredil prerez snežne odeje. Do dna sploh nisem prišel, je bilo pregloboko. Zgoraj je bilo novega snega kar obilo, spodaj dve kritični plasti. Ocena: samo od sebe se ne bo sprožilo. Ampak to je bil šele prvi test, višje bo gotovo potreben še kak, saj se teren spreminja glede na smer vetra. Nekaj višje na hribu je bilo mučnega gaženja konec, stopil sem na trdo kložo z napihanim snegom. Z derezami je šlo hitreje naprej. Potem sem videl prvo poko v mehki kloži, višje pa še eno ... Pobočje se je oblikovalo v snežni greben z veliko količino napihanega snega. Bela gora pa je vabila, še dobrih sto metrov in ... Nič in, nazaj je bilo treba. Bilo je prenevarno.

Medtem ko je bilo po gorah sosednjih držav že ves december obilo snega, smo ga pri nas kar dolgo čakali. Na spletu sem prebral in tudi slišal po radiu, da so snežni plazovi v zadnjih dneh lanskega leta v Alpah zahtevali več smrtnih žrtev. Nekje je zasulo smučarja, ki se je kljub opozorilom vseeno podal izven urejenih prog. V Avstriji je bil nesrečen primer, ko je turni smučar v sproženem plazu uporabil plazovni nahrbtnik z balonom in se rešil, kasneje pa je plaz sprožil še enkrat in takrat mu ni bilo več pomoči. Zdaj imamo snega vrh glave tudi mi. Toliko, da je spet smiselno malce obuditi znanje gibanja v zasneženih gorah in poznavanja nevarnosti plazov. Kako ocenimo, kdaj je tako nevarno za plaz, da se je bolje obrniti? Kako načrtujemo turo pozimi, kako izbiramo cilje, na kaj vse moramo biti pozorni? Kakšno opremo moramo imeti in kako jo uporabljamo? Kako ukrepamo v primeru plaza? Na vsa ta in še na mnoga druga vprašanja vam prinašamo odgovore v tej in še naslednjih številkah, ki nam jih razkriva strokovnjak za plazove. Planinski vestnik je bil in ostaja tisti, ki skrbi tudi za večjo varnost svojih bralcev.

Če se ob koncu leta oziramo nazaj "na prehojeno pot", se pri prvi letošnji številki oziramo predvsem naprej. Kaj nas čaka v tem letu? Zanimive teme meseca, za katere smo prepričani, da vas bodo pritegnile. V sklopu varnosti v gorah pripravljamo teste gojzarjev, ki bodo prav tako pripomogli k varnejšemu koraku na snežnih strminah. Kot vedno nas čaka nekaj zanimivih obletnic, ki jih ne bomo spregledali. Prav gotovo bo osrednji letošnji dogodek volilna skupščina Planinske zveze. V zvezi s tem pripravljamo okroglo mizo, na kateri se bomo ozrli na pretekli mandat in poskušali izluščiti tisto, zaradi česar je planinska organizacija zdaj boljša kot pred štirimi leti. Dovolj vabljenega branja? Z mnogo vabili na izlete in ture v naši sredici gotovo, zato vabljeni k nakupu in branju.

Ostanite še naprej zvesti prijatelji Planinskega vestnika! Pa srečno v gorah!

Z NAMI NA POT - OPISITUR

- 33 Montaž, po običajni poti (Pot Brazza)
- 33 Montaž, po poti Leva
- 35 Montaž, po Findeneggovi poti
- 35 Montaž, po poti Amalia
- 37 Steinrastl
- 37 Öfenspitze
- 39 Hollbrucker Spitze
- 39 Grosse Kinigat

UVODNIK

- 1 Bela nevarnost**
Vladimir Habjan

ZGODOVINA

- 4 Slovenski fantje, ki so rušili stare nazore**
Drenovci
Dušan Škodič

ZGODOVINA

- 8 Smučar, krajepisec in organizator**
Rudolf Badjura (1881–1963)
Milka Bokal

ZGODOVINA

- 11 Mojster gorskih razglednic**
Planinski fotograf
Josip Kunaver
Damir Globočnik

INTERVJU

- 14 Sva gore, ki jih še nisva preplezala**
Nives Meroi in Roman Benet
Mire Steinbuch

NA PRAGU PRESTOLNICE

- 19 Med Ljubljanskim barjem in Bloško planoto**
Ob živahni lški in bistri Zali
Gorazd Gorišek

VELIKANI ALPINIZMA

- 22 Tragična usoda plezalnega mojstra**
Guido Mayer (1891–1945?)
Matija Turk

MNENJA

- 27 Odločna, trmasta in nepopustljiva**
Mire Steinbuch

Z NAMI NA POT

- 28 Montaž – Kugyjeva gora**
Poliški špik/Jöf di Montasio
Andrej Mašera

Z NAMI NA POT

- 41 4 + 1 s turnimi smučmi**
Nad izvirom Zilje/
Tiroler Gailtal
Tomaž Hrovat

**Vsebine vseh Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na www.pvkazalo.si.**

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
114. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Skodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVEC:

Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve
izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

MODRA ŠTEVILKA

Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane
A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevam dva
meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova
navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in
Javna agencija za knjigo RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Ojstrica v snežnem okrasju
Foto: Matej Vranič

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji
objavljenih opisov poti, ki praviloma
vključujejo opozorila na nevarnosti in možne
pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis
vedno subjektiven, poleg tega se objektivne
težave na terenu lahko spremenijo iz dneva
v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in
Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe
ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Na vršnem grebenu Montaža, pogled na
Viš (spredaj) in Vzhodne Julijce v ozadju
Foto: Janez Jarc

INTERVJU

**44 Gorska vodnica
s prestižno značko**
Stephanie Maureau
Martina Čufar Potard

UREJANJE POTI

47 Nova pot na Razor
Doživetje delovne
akcije markacistov
Jana Remic

POTEPANJA PO FRANCIJI

50 Gorska pravljica
Écrins – vrh Dauphineje
Iztok Tomazin

VZGOJA

54 Plaz!
Snežne razmere in
priprava na turo
Klemen Volontar

VARSTVO NARAVE

**60 O sovi kozjega
oglašanja**
Uralska sova
Dušan Klenovšek

ZELIŠČA NAŠIH GORA

61 Divja roža
Šipek (*Rosa canina agg.*)
Lovro Vehovar

**VREMENSKE STOPINJE IN
OPRIMKI**

**62 Sladka jesen brez
vremenskih ocvirkov**
Vreme in razmere v gorah
v meteorološki jeseni 2013
Miha Pavšek in Miha Demšar

64 **NOVICE IZ VERTIKALE**
66 **ŠPORTNO PLEZALNE NOVICE**
67 **NOVICE IZ TUJINE**
68 **LITERATURA**
69 **PISMA BRALCEV**
69 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**
72 **TNP**
72 **V SPOMIN**

Slovenski fantje, ki so rušili stare nazore

Drenovci

Besedilo: Dušan Škodič

Napočil je čas za Severno steno Triglava. Trije mulci, stari med 21 in 22 leti, so se v ponošeni plezalni opremi in s plezalnimi copati na nogah iz Mojstrane odpravili v Vrata. Bili so revni študentje in denarja za vlak niso premogli. Zato so avanturo speljali na, še za današnje pojme, atraktiven način. Opolnoči so se zbrali v Ljubljani in se s težkimi kolesi in nahrbtniki odpeljali na Gorenjsko, proti Mojstrani. Redki gostje, ki so dopoldne posedali v tamkajšnji gostilni Pri Šmercu, so jih prav sumničavo opazovali. Tega pojava do takrat namreč ni bilo opaziti. Bilo je leta 1911 in kdor se je odpravljaj na plezanje, je iz Mojstrane v Vrata obvezno odšel z vodnikom ...

Drenovci na Kamniškem sedlu leta 1913 Foto: Josip Kunaver

Naslednje jutro navsezgodaj so se fantje počasi odpravili po poti Čez Prag in se na primernem mestu približali naši najmogočnejši steni. Mudilo se jim ni, ker se je vreme kujalo in je kazalo celo na nevihto. Pa so se vseeno opogumili in vstopili v današnjo Slovensko smer, ki jo je leto prej v spremstvu trentarskega vodnika Jožeta Komaca - Pavra preplezal Henrik Tuma. Doma so namreč brali Tumov opis (od klasične

Slovenske smeri se Tumova varianta nekoliko razlikuje) in se predrzno vprašali, ali bi to zmogli tudi sami – vendar brez vodnika.

Kdo je bila ta predrzna mularija

Fantje so bili večinoma mladi izobraženci iz Ljubljane in okolice. Bili so člani neformalne planinske tovarišije, ki se je na svoj način udeležila tedaj razmahnjene dirke osvajanja naših gora, ki jo je podžigala velikonemška

nacionalistična politika. Imenovali so se drenovci.

Kako predrzno in uspešno pa so se tistega dne spoprijeli s težavami v triglavski Steni, je slikovito opisal njihov član Pavel Kunaver.¹ Odkrito je priznal, da so bili v plezanju še zelo

¹ Planinski vestnik, 1912 št. 2, str. 29, in knjiga Pavel Kunaver: Moje steze. Severno steno Triglava so preplezali trije Drenovci: Ivan Michler, Ivan Kovač in Pavel Kunaver.

zeleni. Iz nemške literature so sicer vedeli, da tuji alpinisti poleg vrvi v steni za varovanje in napredovanje uporabljajo tudi kladiva, železne kline in vponke. Kakšna naj bi bila ta oprema in kako naj bi se točno uporabljala, pa se jim seveda ni sanjalo. Zato je Kunaver, predvsem za boljši občutek, poleg konopljene vrvi v svoj nahrbtnik zatlačil še navaden železen klin, ki ga je izruval kar na domačem podstrešju. Tam je bil zabiti v zid, nanj pa je bila pritrjena vrv, na katero je mama obešala perilo ...

Klin brez navodil za uporabo

Triglavsko steno so preplezali brez večjih težav. Še največ preglavic jim je delal krušljiv izstopni kamin, kjer je Kunaver dejansko "za moralo" kar s cepinom zabil tisti "perilni" klin. Na srečo ga ni nič preskusilo, se je pozneje spominjal, saj je v trhli razpoki komajda držal samega sebe.

Ko so uspešno izplezali iz Stene, so se polni navdušenja odpravili do koč na Kredarici, kjer so se navzočim turistom vsi vzneseni na glas pohvalili, da so kot prvi, sami in brez vodnika preplezali Severno steno Triglava. Ovacij, ki so jih morda pričakovali, pa pri turistih niso bili deležni. Ravno nasprotno. Za mizo je tedaj sedel tudi znani pisatelj dr. Ivan Tavčar, ki je leto za tem postal ljubljanski župan, in od njega so bili deležni opazke: "Al' bi vas klofnil!"

Zanemarimo dejstvo, da se morda spoštovani gospod pisatelj tistega dne ni izrazil s prav takimi besedami, vendarle pa je treba vedeti, da tedanja javnost še zdaleč ni bila naklonjena tako imenovanim "samomorilskim" podvigom, kakor so to početje označevali aktualni slovenski časopisi. Takšni gorski avanturisti so bili po večini deležni hudega obsojanja ali zgolj posmehovanja javnosti. Toda nekdo je moral podreti stare nazore in miselnost ... in to so bili drenovci.

Nastanek in geslo Drena

Začetek Drena sega v leto 1907,² ko sta bodoča člana Brinšek in Badjura skupaj opravila prve zimske vzpone, na katere sta jemala tudi fotografski aparat. Naslednje leto je bila v planinskem društvu v Ljubljani organizirana razstava planinskih fotografij, med katerimi so izstopale predvsem mojstrovine ljubiteljskega fotografa Bogumila Brinška. Navdušeni nad

njimi, so se nekateri navzoči fantje seznanili z avtorjem, ta pa jih je povabil s seboj v gore in nato še v kraške jame.

Tako nastalo tovarišijo, ki je v polnem zamahu in številu začela delovati v letu 1910, so sestavljali: Bogumil Brinšek, dr. Josip Cerkl, Rudolf Badjura, brata Jože in Pavel Kunaver, njun bratranec Ivan Tavčar,³ Ivan Michler,⁴ Albin Hrovatin, Ivan Kovač, Stanko Ribnikar, Srečko Vizjak ter Wenig, po rodu Avstrijec.

Drenovci so svoje geslo osvajanja gorskega sveta razširili na vse letne čase, saj so gore pozimi samevale, oni pa so se začeli podajati nanje tudi v snegu in s smučmi. Odkrivanje zimskih gora je bilo za tiste čase velik preskok. V gore se je namreč zahajalo le v poletni sezoni, nekako v času, ko so kmetje gnali živino na planine in dokler je niso prignali spet domov. Živina se je vrnila v svoje hleve, ljudje pa pozimi v glavnem v oblačno in megleno gostilniško podnebje ...

Pa smo le dren!

Tako so drenovci že novo leto 1910 pričakali na Kredarici, do katere so se povzpeli iz Kota. Sledili so zimski vzponi na Grintovec, Brano in Triglav. V kopni sezoni so med drugim splezali skozi Hudi prask na Mrzlo goro, čez zahodni greben Kočne, pa po grebenu z Rinke na Skuto, kar vse še danes štejemo za lažje plezalne vzpone. Ko so se podali na prečenje grebena Zeleniških špic, so svoj prvi zelo markantni vrh po našem prvem alpinistu poimenovali Staničev vrh, 1805 m. Tedaj je Brinšek ves navdušen vzkliknil: "Pa smo le dren!" Tako je nastalo ime te kratkotrajne, a silno zagnane tovarišije, ki je marsikomu postala vzor, saj je podirala ovire v tedanji miselnosti ter se lotevala tur v neznano in v vsakem letnem času. Res, bili so družčina, ki je bila v svojem početju žilava in trdna kakor drenov les ...

Tiste zime je nekaj drenovcev kupilo za tisti čas najmodernejše Zdarskyjeve smuči z jeklenimi stremeni in dolgo palico, s katerimi so v Ljubljani postali mala atrakcija. Rudolf Badjura je v parku Tivoli prirejal dobro obiskane tečaje za smuke željne Ljubljančane. Postopoma in z

napredovanjem znanja so se drenovci s smučmi selili v višje hribe in tako postavili temelje turnemu smučanju pri nas. Opogumljeni so se usmerili predvsem v bližnje gore nad Kamnikom in na smučeh odkrili naša prihodnja urejena smučišča Krvavec, Zvoh, Veliko planino in njihovo okolico.

Gospod v rjavi žametni obleki

Bogumil Brinšek je bil duša Drena. V gore je po navadi hodil v obrabljeni rdečerjavi obleki, zaradi katere so ga drvarji v Kamniški Bistrici poimenovali "gospod v rjavi žametni obleki". Rojen je bil v bližini Krasa, v Trnovem pri Ilirski Bistrici. Zaposlen je bil kot uradnik na finančnem ravnateljstvu v Ljubljani. Vedno ga je vleklo v gore ali v kraško podzemlje, bil pa je tudi dobrovoljna umetniška duša sokoljih oči, ki nam je na fotografskih ploščah zapustila čudovite črno-bele posnetke gora in podzemskih lepote. Prav on je bil pobudnik zimskega odkrivanja gora, saj je bil že izkušen zimski samohodec. Odkrivanje jamskega sveta pa je prebudilo v njem dodatno željo po fotografiji, saj je hotel na ta način ljudem predstaviti skrite lepote tega sveta. Aparat je postal njegov stalni spremljevalec, postal je mojster in s svojimi odličnimi fotografijami je v podzemlje zvalil tudi preostale drenovce. Na fotografskih razstavah je blestel in z motivi navduševal množice. Plošče je v temnici razvijal sam in se pri tem trudil, dokler ni dosegel popolnosti. S svojim navdušenim početjem je zelo uspešno "okužil" še dva druga drenovca, Jožeta Kunaverja in Ivana Tavčarja.

Bil je znan po svoji kraški šegavosti in hudomušnosti, ki je zabavala vso družino. Pavel Kunaver se je spominjal, kako sta skupaj s Cerkom stalno zbijala šale na račun neskončnega zidu kamniške smodnišnice, mimo katerega so morali utrjeni vsakokrat peščiti nazaj do Kamnika, kjer je bila prva prometna povezava z Ljubljano. Brinšek se ga je tako nekoč pred Kamnikom lotil kar s cepinom – da bi ga malo skrajšal ...

Spodsekano deblo Drena

Brinšek je bil spreten in drzen plezalec. Še danes poznamo Brinškov kamin v Planjavi, ki ga je preplezal kar mimogrede, ko je v megli lovil svojo drenovsko družčino. Ko so ga na vrhu začudeni zagledali, jim je smeje se razložil, da je šel "po

² O času njihovih začetkov piše Badjura v svoji kronologiji.

³ Ne smemo ga zamenjati s pisateljem Ivanom Tavčarjem, ki je bil sicer tudi ljubiteljski planinec.

⁴ Po njem se danes imenuje Inštitut Ivana Michlerja, ki se ukvarja s kulturno dediščino vojaških ostalin na naših tleh, od časa rimskega imperija do polpretekle zgodovine.

Pavel Kunaver
Arhiv Jurija Kunaverja

Bogumil Brinšek
Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Josip Cerk
Arhiv Narodne univerzitetne knjižnice

bližnjici". Bil je tudi med ustanovitelji našega Društva za raziskovanje jam (1910).

Brinšek je vedno ostajal skromen in se je še najraje držal v ozadju. Žal pa je napočil čas velike vojne vihre in poziv v vojsko ga je dosegel ravno med raziskovanjem ponorne jame Velike Karlovice na Cerkniškem jezeru. Ko ga je Pavel Kunaver obiskal na domu, ga je našel že preoblečenega v častniško uniformo in mrkega pogleda, kakor da bi slutil usodo. Kot avstro-ogrski rezervni častnik je moral takoj oditi na srbsko fronto. Trideset let star je smrtno zadet padel 15. septembra 1914,⁵ že v prvih dneh bitke na Drini. Tam je tudi pokopan.

Profesor Josip Cerk

Če je bil Brinšek duša, je bil neformalni vodja drenovcev njihov najstarejši član, dr. Josip Cerk. Bil je rojen v Logatcu in se je štel za pravo kraško korenino. Kot profesor geografije je bil izredno navezan na mladino, ki jo je ob marsikateri priložnosti rad vodil v naravo, predvsem v gore. Bil je prepričan, da je treba mlade ljudi čim bolj povezati z "resnično Zemljo". Zahajanje v gore tedaj ni bilo razmahnjeno in zdolgočasena mladina je raje posedala po kavarnah, ker je imela na voljo premalo drugih dejavnosti.

Profesor Cerk je prevzel vodenje drenovcev predvsem v znanstvenem smislu in na področju raziskovanja Krasa. Bil je odličen tovariš in mentor, zato je njegova nesrečna in v tedanjih časopisih tudi zelo odmevna smrt za drenovce pomenila hud udarec.

Nesreča na Stolu

4. aprila 1912 sta dr. Cerk in Pavel Kunaver, ki se je odzval njegovi prošnji, vodila sedem dijakov višjih letnikov klasične gimnazije na zimski Stol.⁶ Profesor jim je namreč želel pokazati lepote zasneženih gora. Vedeli so, da je Stol lahko nevaren zaradi ledu in občasno tudi silovitega severnega vetra, a ob velikonočnih praznikih prav hudih razmer niso več pričakovali.

Kunaver je od Cerka zahteval, naj vzame s seboj vrvi, vsi dijaki pa naj imajo s seboj cepine in dereze. Cerk pa je prispel na kolodvor brez vrvi. Razlog je bil precej banalen; mama naj bi mu rekla, naj ob težkem nahrbtniku nikar ne vlači s seboj še dodatne teže. Dijaki so imeli po večini izposojene dereze, ki se jim niso prilegale na čevlje. Pozneje se je izkazalo, da niso bili niti večji uporabe cepina ...

Bili so tudi pozni. V vihnem vetru in na poledeneli strmini je Cerka približno pol ure pod kočo odneslo v globino. Pavel Kunaver se je nato sam z dijaki prebijal navzgor proti koči, saj je bil povratek v temi in brez vrvi nemogoč. Nato je zdrsnil še dijak Zdenko Kunc.⁷ Šele ob sončnem vzhodu so vsi prezebli in izčrpani prispeli do Prešernove koče. Izid je bil pravzaprav zelo ugoden, saj je večina dijakov na poti izgubila neprilagojene dereze, ki so se jim snemale, nekaj jih je izgubilo tudi cepin. Kunaver, ki je v poledenelo pobočje ves čas sekal stopinje,

Raziskovanje jam: Krviška okroglica pri Kompolju
Foto: Bogumil Brinšek

je vsaj preostalih šest varno pripeljal do koče, v katero je vlomil, saj je ključ ostal pri ponesrečenem Cerku.

Neverjeten splot okoliščin

Kunaver je dijake zjutraj pustil v koči zavite v odeje, sam pa odšel v dolino po pomoč. Spotoma je nepričakovano naletel na dijaka Kunca, ki ga je odneslo v globino, in ta mu je povedal, da se je z nalomljeno nogo ustavil v globokem snegu poleg Cerka, ki tedaj ni bil poškodovan. Cerk mu je dal svoj cepin in z njegovo pomočjo je dijak uspešno dosegel varno kočo. Cerk se je prav tako skušal povzpeti za njim, a ga je, kakor se je pozneje izkazalo, malo pod njo zaradi vetra še enkrat

⁵ Čeprav avstrijski Vojni državni arhiv kot datum smrti navaja že 13. september, se pogosteje omenja 15. september.

⁶ Planinski vestnik, 1952 št. 6, str. 258.

⁷ Bil je sin tajnika ljubljanske tobačne tovarne, pozneje dr. Zdenko Kunc na Češko-Slovaškem.

spodneslo. A to pot je žal odletel po sosednjem jarku in čez skale.

Pri reševanju so sodelovali nekateri drenovci in vojaki alpinci, ki so dijake pospremili v dolino. Tako kakor Brinšek je bil tudi dr. Cerk v času nesreče star trideset let ...

Ljudje niso razumeli, čemu je treba pozimi riniti v gore in se izpostavljati nevarnostim. Še posebej hudo so obsojali ponesrečenega profesorja. Cerkov ravnatelj je celo izjavil, da je dobro, ker je profesor mrtev, saj bi ga sicer zaradi spravljanja mladine v nevarnost tako ali tako moral odpustiti iz službe. O "norcih", ki hodijo v gore izven poletne sezone, tedaj dejansko ni imel nihče dobrega mnenja.

podal na greben med Rinko in Skuto, ki so ga štirje drenovci zmogli tistega leta, in pri tem omahnil v globino.

Lani (2013) je minilo natančno stoletje od reševalne akcije, ko so vodniki z Jezerskega skupaj z Brinškom in obema Kunaverjema nesrečnega dijaka našli v eni od razpok tedaj še velikega Skutinega ledenika, na katerega je priletel preko stene.

Dren se suši in odmre

Za božične praznike 1913 so se drenovci skoraj polnoštevno še zadnjič zbrali v Schmidingerjevi koči⁸ na Veliki planini. Bližajočega se konca planinske tovarišije tedaj še niso slutili. Po praznikih so se nekateri vrnili k študiju na Dunaj, do poletnih

spremenjeni, zaželeli so si predvsem mirnega počitka in svojih lastnih družin. Dren se je sušil, kajti veje same niso imele možnosti preživetja. Brez ponesrečenega Cerka, ki je predstavljal oporo, in padlega Brinška, ki je bil njegovo deblo, žilavi grm ni več zmogel ozeleneti ...

Kras je po vojni pripadel Italiji in na raziskovanje njegovih jam je bilo treba pozabiti. Člani so se razkropili in šli vsak svojo pot. Badjura je postal naš prvi smučarski učitelj in je kot uradnik Zveze za tujski promet in referent za turizem pri upravi Dravske banovine pisal izredno natančne in vsebinsko bogate vodnike za obisk naših krajev in gora. Kovač se je odselil na jug. Jože Kunaver in Ivan

Drenovci se odpravljajo v jamo.

Foto: Josip Kunaver

Pavel Kunaver in Ivan Michler med 1. sv. vojno na

Banjšicah Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Nesreča petnajstletnega dijaka Petriča

Druga nesreča, ki je posredno prizadela drenovce, se je zgodila poleti 1913, ko se je smrtno ponesrečil petnajstletni dijak Ivan Petrič. Pred tem se je z njimi udeležil nekaj poskusnih jamarskih izletov, a so mu nato zaradi mladostne svojeglavosti in ogrožanja varnosti soplezalcev dejali, da na prihodnjih izletih ni več zaželen. To je bila usodna napaka, ki pa je niso mogli predvideti. Užaljeni mladenič, ki je bil sicer izvrsten telovadec, se je odločil, da se jim bo maščeval na svoj način. Izvedel bo držno turo in jim dokazal, da lahko pleza tudi sam, brez njih. Brez kakršne koli opreme, zanašajoč se le na svojo spretnost, se je

počitnic pa se je svet okoli njih že popolnoma spremenil.

Pavel Kunaver, Michler in Vizjak so se naslednje leto, vsi v uniformah, ponovno našli na Krasu, kjer so odkrivali podzemne jame z namenom, da bi jih po potrebi uporabili kot skladišča ali zaklonišča za vojaške potrebe. Razen nesrečnega Brinška so vojno vsi preživeli. V okrnjeni sestavi so se hoteli po prihodu domov ponovno zbrati, a ni več šlo. Viharni oblaki prve svetovne vojne so drenovce preveč ohladili. S krvavih bojišč so se nekdanji mladeniči vrnili

⁸ Bila je last kamniškega notarja dr. Karla Schmidingerja. Leta 1910 jo je podaril Slovenskemu planinskemu društvu.

Tavčar sta se vsak zase ukvarjala s planinsko fotografijo ter z njo sodelovala na številnih razstavah in jo objavljala v raznih publikacijah. Wenig se je po propadu monarhije odselil v Linz. Ivan Michler se je posvetil predvsem jamarstvu in postal predsednik našega Društva za raziskovanje jam. Neverjetno vsestranski Pavel Kunaver je napisal desetine poučnih knjig in še danes velja tudi za legendo na področju slovenskega skavtstva in tabornišтва. Druga mladina, ki je še zahajala v gore, pa je pozneje večinoma odšla k novoustanovljeni Skali. ●

Vse fotografije Josipa Kunaverja nam je za objavo odstopil njegov nečak Jurij Kunaver, za kar se mu zahvaljujemo.

Smučar, krajepisec in organizator

Rudolf Badjura (1881–1963)

Besedilo: Milka Bokal

19. septembra 2013 je minilo 50 let od smrti Rudolfa Badjura, pomembnega člana alpinističnega društva Dren, organizatorja planinstva in smučarstva ter pisca številnih planinskih vodnikov.

Rojen je bil v Litiji, poklicna pot ga je vodila v Prago na trgovsko akademijo. Zaposlil se je kot turistični delavec v takratnih tovrstnih ustanovah, a materialna podpora njegovemu delu je bila dokaj pičila. Že kot otrok je bil veliko v naravi, služenje v avstrijski vojski pri alpcih pa mu je vzbudilo nagnjenje do smučanja. Še pred prvo svetovno vojno je naredil tečaj za smučarskega učitelja in bil

prvi s tovrstno izobrazbo pri nas. Med prvo svetovno vojno je kot poveljnik 1. alpinske čete branil greben med Stolom in Tromejo in bil v navezi z generalom Maistrom. Njegovo delo je izjemno bogato; razdelili bi ga lahko na tri področja. Tako rekoč nepreosljiv je bil v pisanju krajepisnih vodnikov, njegove velike zasluge pa segajo tudi na besedoslovno in organizatorsko delo za slovensko smučanje in planinstvo.

Rudolf Badjura in Pavel Kunaver na Veliki planini leta 1910 ali 1911 Foto: Josip Kunaver

Badjurovi krajepisni vodniki

Vodniki so koristna praktična zbirka napotkov, ki pridejo še kako prav ob potepanjih po naravi. Tega se je zavedal tudi Badjura in zato se je z veliko vnemo lotil te do tedaj še neznane dejavnosti. Podatke je črpal na kraju samem, kar dokazujejo številne podrobnosti in natančni opisi krajev. Že v prvem vodniku Na Triglav (1913) se tako razkrije: "Triglavski pota pa sem sestavil po lastnih opazovanjih in zapiskih z raznih svojih prejšnjih potovanj, zlasti pa z lanskimi, ko sem jih nalašč v to svrhu še enkrat po redu prehodil."

V ozadju njegovih vodnikov tli zraščenost s slovensko zemljo in konec koncev tudi njegov poveljniški duh. Ko v vodniku Pohorje (1924) v skladu s takratno dobo vabi "na severno našo mejo ob Dravi" poleg Slovencev tudi Hrvate in Srbe, izrazi željo, "da spoznajo tudi ta lepi kos naše trdo priborjene zemlje". Leta 1927 se je lotil sosednjega področja, izdal je vodnik Kozjakovo pogorje nad Dravo (1927).

Ob svojem krajepisnem prizadevanju je naletel tudi na ovire, o katerih odkrito spregovori prav v vodniku o svojih rojstnih krajih, v vodniku Zasavje (1928): "... vkljub razmeroma jako razviti turistik v Sloveniji še nismo dospeli na deželi tako daleč, da bi se mogli popolnoma zanašati na markacije – ljudstvo ne prizanaša do 2000 metrov 'prav nobeni' (razprto tiskano, op. M. B.)."

Vodnika Sto izletov po Dolenjskem, Gorenjskem in Notranjskem (1930) ter Izleti po Karavankah (1932) širita njegovo potopisno pozornost še na druga slovenska območja. Svojih vodniških del ni omejeval z letnimi časi, ki so za hojo pripravnejši. Lotil se je tudi zimskih razmer, pri čemer je na dan privrela njegova smučarska strast. To razodeva Zimski vodnik po Sloveniji (1934). Vprašanje je, ali je turnosmučarska literatura do danes preseгла širokopoteznost Badjurovega poznavanja turnosmučarskih predelov v Sloveniji. V Izbranih izletih (1953) je strnil svoje vedenje o Sloveniji v 55 obiska vrednih krajev ali območij, ki jih je razdelil po naslednjih razdelkih: Gorenjska in goriška stran, Kamniška stran, Notranjska stran, Zasavje in Dolenjska stran. V njegovih vodnikih so privlačno opisani naravni in kulturni

spomeniki, sakralna arhitektura, ne pozabi niti na arheološke najdbe. Pogosto so za popestritev dodane folklorne pripovedi. V družbeno aktualnem vzdušju takratne dobe je svoji zbirki vodnikov dodal tudi v srbskem in hrvaškem jeziku pisan vodnik Jugoslovenske Alpe (1922).

Vodniki kot zbirke izčrpnih podatkov

Badjurovi vodniki kipijo od nazornih podatkov, ki so skrbno razdeljeni v

Rudolf Badjura

Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

Badjurin smučarski tečaj v ljubljanskem Tivoliju

Foto: Josip Kunaver

posamezne rubrike, zato so pregledni in pripravljeni za iskanje podatkov. K temu pripomorejo še kazala krajev, format A5 pa jih naredi priročne za prenašanje. Zbirke kratkic vključujejo podatke o železniških postajah, garažah (!), vozovih v vpregami, gostilnah, hotelih, "posojilnicah, hranilnicah in bankah", lekarnah, o možnosti zdravniške oskrbe, o poštah, šolah, električni razsvetljavi, tovarnah, gradovih, dvorcih, kopališčih. Za lažje iskanje je izoblikoval številne ikone: srček na primer pomeni primernost poti za otroke. Badjurovo natančnost pa naj prikažejo naslednji časovni podatki, ki bi jih težko našli v sodobnih vodnikih: "Dober pešec rabi za 1 km hoje po ravnem 12 minut (torej povprečno 5 km na 1 uro), počasnejši 15 minut, voz približno 6–7 minut, kolesar in avtobus 3–4 minute, luksuzen avto pa 1–2 minuti. Za hojo v breg rabimo povprečno 12–13 minut na 100 m višine (približno 400 m na 1 uro), za hojo navzdol pa računamo navadno samo 2/3 odmerjenega časa navkreber." Konec koncev je prijateljevanje z Drenovci, med katerimi so bili odlični fotografi, prispevalo k opremljenosti fotografijami.

Badjurovi vodniki so nastajali, ko je bil slovenski turizem še v povojih, in so tako dokument časa, prometnih povezav, gostinskih možnosti ter z nekaterimi dejstvi pričajo o razvitosti slovenskega podeželja. Kje pa sicer lahko najdemo podatke o oskrbi z elektriko med obema vojnama v posameznih krajih? Ali pa karto z ulicami Ljubljane iz leta 1922 in Maribora iz leta 1924? Z navajanjem kulturnozgodovinskih dejstev pa so še danes uporaben vir za poznavanje krajev (prim.

Mali, a po vsebini veliki
Badjurovi vodniki
Foto: Milka Bokal

www.gore-ljudje.net/novosti/4327/Badjurova_krozna_pot). Poleg tega so po sistematičnosti še vedno lahko zgled sestavljanja vodnikov.

Badjurovo besedoslovno delo

Badjura beležnice na svojih poteh ni uporabljal samo za zapisovanje potopisnih podatkov. S svojim izvrstnim jezikovnim posluhom za ljudska imena oblik zemljišč in za ledinska

Božični mir na Kriški planini leta 1914.
Drugod v Evropi že divja krvava vojna.
Foto: Josip Kunaver

imena je prisluhnil svojim sogovornikom ter jih vestno spravljati na papir. Tako so se med njegovimi zapiski znašli mnogi izrazi iz geomorfologije, sam je to področje imenoval ljudska geografija. Še posebej ga je zanimalo izrazje za gorske prehode, kar je objavil v drobni knjižici z naslovom Gorski prehodi v luči ljudske geografije (1951). Njegovo načelo je bilo, da "se seznanimo z načeli, pravili, ki so se jih držali naši pradedje pri krščenju prevalskih imen" in tako našim zanamcem zapustimo trajno trdno podlago in jasne smernice za pravilno poimenovanje. Kdo danes

še ve, da ime Posavski holm velja za Šmarno goro, kar je pripis k fotografiji tega rogljatega hriba v bližini Ljubljane v tej knjigi. Med izrazi za prevale, ki jih Badjura priporoča in so se "skrili" v lastna zemljepisna imena, so na primer prag, predel(ec), pretolč, prehodavci. V delu Ljudska geografija (1953) je zbirko ljudskih izrazov še dopolnil.

A Badjurova beležnica je najbolj obogatila slovensko smučarsko izrazje. Športno smučanje se je po prvi svetovni vojni šele začelo uveljavljati. V Metuljah na Blokah so mu "očanci, ki so že na drugi svet škilili", natresli kopico smučarskih izrazov, kar je s pridom uporabil v knjižicah Smuča terminologija (1921) in Smučar (1924), ki je prvi priročnik za učenje smučanja pri nas. Opozoril je na različne vrste snega in poudarjal, da imajo na Blokah kar štiri izraze za smuči: smuke, smuče, smučke, smučice. Bloško starosvetno smučanje in besedje (1956) je zadnja od njegovih smučanju posvečenih knjig. Badjuro imamo tako z vso pravico za začetnika slovenske smučarske terminologije.

Badjurovo organizatorsko delo

Badjura je kot organizator največ prispeval k uveljavitvi slovenskega smučanja. Novodobni šport je nadvse vzneseno označil, smučarji so mu bili "poosebljena živahnost, rdečelična veselost in zdravje". Pripravil je številne smučarske tečaje, na katerih je prikazoval tisto, kar je pred tem natančno obdelal v knjižicah. S povezavo nazornega pedagoškega in teoretičnega dela je najbolj učinkovito poskrbel za širjenje svojih načel in izrazov v prakso. Tako si je postavil spomenik, ki ga v marsikaterih dejstvih današnji čas še ni presegel. ○

Mojster gorskih razglednic

Planinski fotograf Josip Kunaver

Besedilo: Damir Globočnik

Amaterski fotograf, planinec in jamar Josip Kunaver je bil rojen leta 1882 v Ljubljani, kjer je leta 1967 tudi umrl. Zaposlen je bil kot magistratni uradnik. Leta 1906 je postal član planinske družine Dren, ki velja za prvo slovensko alpinistično društvo. Najpomembnejši Drenovci so bili poleg njega še mladi planinci Rudolf Badjura, Bogumil Brinšek, prof. Josip Cerkl, Ivan Kovač, Pavel Kunaver, Ivan Michler, Ivan Tavčar in Srečko Vizjak. Gojili so hojo, plezanje in smučanje v gorah. Ukvarjali so se tudi z jamarstvom in fotografijo.

planinskem društvu⁶ in leta 1921 sodeloval na njihovi razstavi planinskih motivov v Jakopičevem paviljonu. Poleg njega so razstavljali še slikarja Maks Koželj iz Kamnika in Valentin Hodnik iz Bohinja, ing. Tomicelj z Rakeka ter fotografa prof. Janko Ravnik in Pavel Kunaver. Na ogled so bile tudi fotografije pokojnega Bogumila Brniška. Planinski vestnik je poudaril, da sta med razstavljavci vrhunsko tehnično spretnost pokazala ravno Brinšek in Kunaver.⁷

Na fotografskem področju je izstopal neformalni vodja drenovcev Bogumil Brinšek (1884–1914), ki je za fotografijo navdušil tudi Josipa Kunaverja in Kunaverjevega bratranca Ivana Tavčarja (1889–1966).¹ Rudolf Badjura (1881–1963) je bil pionir in organizator modernega smučarskega športa in pisec planinskih vodnikov.² Profesor geografije Josip Cerkl (1881–1912) je vodil raziskovanja kraškega podzemskega sveta. Na njegovo pobudo so se drenovci pridružili Društvu za raziskovanje jam. Po Cerklvi tragični smrti na Stolu, Brinškovi smrti na srbski fronti in odhodu raziskovalca jamskega sveta dr. Karla Picka na Češko-Slovaško je prijateljska družba razpadla.³

Ukvarjanje z različnimi fotografskimi postopki

Josip Kunaver je obvladal pigmentiranje in gumijev postopek. Na VI. umetniški razstavi, na kateri se je devet

članov ljubljanskega Kluba slovenskih amater-fotografov⁴ s 138 fotografijami predstavilo v posebni sobi v Jakopičevem paviljonu (1911), je Josip Kunaver sodeloval s kar 41 fotografijami (39 v pigmentu). Prevladovali so gorski motivi.

Fotografije je objavljajl v Planinskem vestniku in Domu in svetu. S fotografijami je med drugim opremil članke Rudolfa Badjura in svojega mlajšega brata Pavla Kunaverja. Njegove fotografije so bile objavljene tudi v vodniku Na Triglav, ki ga je leta 1913 izdal Badjura, in pozneje še v mnogih knjigah.

Ukvarjal se je tudi s stereo fotografijo. Ohranjeni so njegovi stereo posnetki iz leta 1912.⁵

Josip Kunaver je deloval tudi v fotografski sekciji pri Slovenskem

Josip Kunaver Arhiv Jurija Kunaverja

Oprema tedanjega fotografa

Ing. Roman Kunaver je zapisal, da je njegov oče fotografiral s fotokamero znamke Voigtlander, ki je imela objektiv Compur z nastavljamim časom.

¹ Pavel Kunaver, Drenovci, Moje steze, Maribor 1979, str. 44.

² Drenovci so začeli pozimi 1910 smučati na Veliki planini, Krvavcu in Kriški planini. Nov način premagovanja zimskih tur so med mladino reklamirali s fotografijami (po: Pavel Kunaver, Brezna in vrhovi, Maribor 1974, str. 35).

³ Pavel Kunaver, Sence davnih dni, Planinski vestnik, 1960, št. 1, str. 346.

⁴ Klub slovenskih amater-fotografov je bil ustanovljen januarja 1911 v Ljubljani. Večina njegovih ustanoviteljev je delovala v fotografskem odseku pri Slovenskem planinskem društvu. Josip Kunaver je leta 1911 začel opravljati naloge društvenega gospodarja v klubu. Predsednik kluba je bil Fran Vesel, namestnik dr. Josip Cerkl, tajnik Karol Čadež, namestnik Ivan Tavčar, blagajnik Josip Kramar, odbornika Bogumil Brinšek in Rudolf Badjura (Klub slovenskih amater-fotografov v Ljubljani, Gorenjec, 1911, št. 5).

⁵ Mirko Kambič, Stereo fotografija, 150 let fotografije na Slovenskem, Mestna galerija in Arhitekturni muzej Ljubljana, katalog razstave, 1989.

⁶ Odsek oziroma sekcija fotografov amaterjev pri SPD je bil ustanovljen konec leta 1897. Prva razstava planinskih fotografij je bila leta 1898, sledile so še druge. Leta 1909 je Planinski vestnik, glasilo SPD, začel objavljati fotografije kot umetniško prilogo na kakovostnejšem papirju.

⁷ Razstava planinskih slik, Planinski vestnik, 1922 št. 6–7, str. 144.

Kamera je uporabljala fotoplošče v kasetah in je bila opremljena z mehomo, briljantnim iskalom in žičnim sprožilcem. Zaradi teže kamere je uporabljal stativ, na katerega je bila pritrjena. Ostrino je nastavljal s premikanjem objektiva in izostrenje opazoval na medlici, posebni motni plošči. Po izostritvi je medlico zamenjal s stekleno fotoploščo – negativom. Fotoplošče so bile vložene v kovinske kasete.

Kunaverjeve fotografske razglednice

Josip Kunaver je po prvi svetovni vojni mnogo fotografij izdal v obliki izvirnih fotografskih razglednic, tj. fotografsko razmnoženih razglednic. Fotografske razglednice so pravzaprav kontaktne kopije negativov na steklenih ploščah (srebrobromidne fotografije, 9 krat 14 cm).

Prevladujejo gorski, pokrajinski in vedutni motivi. Včasih je motive za

s katero je člane društva obvestil, da so na zalogi "krasne fotografske serije planinskih slik iz Julijskih Alp, Karavank in Kamniških planin". Deset fotografij je bilo v pisarni SPD mogoče dobiti za 30 dinarjev. Iz nadaljevanja notice izvemo, da gre za Kunaverjeve fotografske razglednice: "Celotne serije, 100 fotografskih planinskih slik za 200 Din napravi g. amateur fotograf Josip Kunaver,

Čas osvetlitve je nastavljal po občutku, pozneje pa z električnim svetlomerm. Zaslonko je sprožil z žičnim sprožilcem, ki je bil nameščen na ohišju mehanizma zaslonke. Pri skupinskih posnetkih je na žični sprožilec montiral urni mehanizem (nastavljiv čas), ki je sprožil zaslonko v nastavljenem času.

Komplet fotografskih potrebščin je vseboval: fotoaparat Voigtlander, teža okoli 1 kg, set 12 kosov fotografskih plošč 9 krat 12 cm v kovinskih kasetah, teža okoli 1,2 kg, stativ, zložljiv, višina 1,7 m, teža okoli 1 kg, dodatki: usnjena zaščitna torbica, dodatne leče, medlica, samosprožilec, teža okoli 0,8 kg. Gornik fotograf je moral poleg nahrbtnika s hrano in obleko (za nekaj dni) prenašati še okoli štiri kilograme fotografske opreme.⁸

⁸ Roman Kunaver, Fotografska dejavnost Josipa Kunaverja, tipkopis (nedatirano).

1 Zamrznjeni slap Peričnik v Vratih

Objavljeno v Ilustriranem Slovcu, 1929, št. 7

2 Na vrhu Prisojnika (Pogled na Triglav)

Objavljena v Planinskem vestniku, 1912, št. 8

razglednice fotografiral tudi po naročilu. Za to dejavnost je imel od leta 1933 dovoljenje za dopolnilno obrt.

Fotografske plošče je razvijal in izdeloval razglednice v provizoričnem laboratoriju (4 krat 4 m) v hiši, ki jo je zgradil v Rožni dolini v Ljubljani. Tu je s pomočjo preproste naprave za povečevanje (leseno ogrodje – stojalo za kamero in zaslon za fotopapir, močen vir svetlobe) lahko izdeloval tudi fotografske povečave do velikosti 80 krat 60 cm.

Fotografije za razglednice so najbrž nastale v časovnem obdobju med okrog 1910 do 1940. Med njimi so namreč tudi motivi, ki jih je Josip Kunaver objavljaval v Planinskem vestniku, tako fotografija Velika Planina pod snegom (PV 1/1913), ki velja za prvo objavljeno fotografijo smučarja v zimski pokrajini sploh. Nekatere fotografije je mogoče datirati s pomočjo na njih zajetih planinskih domov in drugih stavbnih objektov in spomenikov.

Leta 1924 je osrednji odbor SPD objavil v Planinskem vestniku notico,

ako se priglasijo vsaj 50 odjemalcev na naslov pisarne SPD v Ljubljani. – Slike v obliki razglednic so priznane krasni posnetki naših planin; priporočamo jih kar najtopleje vsem turistom in sploh vsem ljubiteljem naših gor.⁹

Josip Kunaver je na razglednicah objavil več kakor 1500 različnih motivov. Med planinskimi motivi prevladujejo panoramski pogledi na gore. Kunaver je pogosto v ospredje gorskih motivov postavljala drobno človeško figuro. S tem motivnim pristopom, ki izvira iz romantičnega slikarstva, je poudarjal mogočnost gorskega sveta.

Gorske in druge motive je pogosto fotografiral v protisvetlobi. Z difuzijo svetlobnih žarkov je okrepil razpoložensko noto motivike. Poseben sklop tvorijo nočne vedute Ljubljane, osvetljene z električno osvetljavo, ki jih lahko povežemo tudi s Kunaverjevim poklicnim delovanjem na področju elektrifikacije Ljubljane. ●

⁹ Planinske slike, Planinski vestnik, 1924, št. 3, str. 71.

Sva gore, ki jih še nisva preplezala

Nives Meroi in Roman Benet

Besedilo: Mire Steinbuch

Nives in Roman Foto: Mire Steinbuch

Simpatična. Sproščena. Vedno pripravljena na smeh. Skromna kljub enajstim doseženim osemstisočakom brez pomoči dodatnega kisika, višinskih nosačev in fiksni vrvi. Romantika. Njuni, navidezno krhki telesi izžarevata trdnost in notranjo moč. Zamejski Slovenec Roman Benet iz Trbiža in Italijanka Nives Meroi iz Bergama sta se najprej zaljubila v gore, nato še drug v drugega in se leta 1989 poročila.

Februarja 2008 si je Nives na Makaluju zlomila nogo, ker jo je prevrnil sunek vetra. Kako je potekalo reševanje z gore?

Roman: Ko po teh letih pogledam nazaj, se mi zdi kar malo smešno. Bilo je tik pred zgornjim taborom, kjer smo se dobili z obema kuharjema. Ker sta bila v bazi že 40 dni, sta bila tako utrujena, da sta imela sama s seboj dovolj dela in nista bila sposobna pomagati. Z Lucom¹ sva se spogledala in rekla:

"Treba jo bo nesti." Nikoli si nisem mislil, da bom moral brez pripomočkov nositi človeka okoli 15 kilometrov gor in dol po ledeniku.² To je bil večji uspeh, kot če bi dosegel vrh gore.

Na kateri višini se je to zgodilo?

Roman: Na okoli 5400 metrov. Nesla sva jo vse do baznega tabora, kjer sva upala, da jo bo pobral helikopter. Vendar zaradi močnega vetra ni mogel prileteti. Ker je nižje doli zapadlo

precej snega in je močno snežilo, bi nosači potrebovali šest dni, da bi prišli do nas. Na srečo je drzna posadka v ruskem helikopterju prostovoljno priletela in nas prepeljala v Katmandu. Polet v slabi vidljivosti in močnem vetru je bil grozljiv.

Med vzponom na Kangčendzengo leta 2009 se je Romanu zdravje nenadoma poslabšalo. Vi ste predlagali takojšen sestop. Je Roman ugovarjal?

Nives: Ni. Odločitev o umiku sem sprejela v trenutku. Za oba je najpomembnejše, da se vrneva domov in da ne tvegava več, kot je potrebno. Imela sem prav, zdravje se mu je resno poslabšalo.

Zboleli ste za aplazijo kostnega mozga?

Roman: Da, za hudo aplazijo.

Svoje zdravljenje in okrevanje ste poimenovali vzpon na petnajsti osemstisočak. Ste že na vrhu ali vzpon še traja?

Roman: Tega sva se domislila oba z Nives. Ker sva skupaj priplezala na 11 osemstisočakov, bova skupaj premagala tudi tega, tako imenovanega petnajstega, sva se odločila. Da, dosegla sva vrh. Prva presaditev kostnega mozga ni uspela. Običajno je s tem konec zdravljenja. Vendar sem imel srečo, da je bil darovalec pripravljen na ponoven poskus in da se zdravniki niso kot klop držali vseh pravil. Druga transplantacija mozga je bila popoln uspeh. Zdaj sem vzorčni primer. Zdravljenje in okrevanje je trajalo dve leti. Januarja 2011 so ga drugič presadili, oktobra sva šla v Himalajo na poskusno turo na Mera Peak. Spomladi naslednjega leta pa na Kangčendzengo.

Sta prišla na vrh?

Roman: (smeh) Z nama sta bila še dva prijatelja. Prišli smo do zadnjega tabora. Vreme je bilo odlično. Ponoči smo odšli proti vrhu. Ko se je zdnilo, se nam okolica ni zdelala prava. Vendar smo bili previsoko, da bi se preusmerili. Znašli smo se na Srednjem vrhu

¹ Luca Vuerich (roj. 1975 v Trbižu, umrl 2010 v videmski bolnišnici zaradi poškodb, zadanih v plazju v Prisojniku).

² <http://www.youtube.com/watch?v=LU1x4NLX6LM>

(8482 m) namesto na glavnem. Zvečer ni nihče preveril, kje poteka smer. Jaz sem bil kot pes, ki ga spustiš z verige in ki brez pameti dirja naokrog.

Bosta poskusila še tretjič?

Roman: Ja, seveda ... upam, da.

Nesreče, tudi smrtne, so sestavni del alpinizma. Kako smrt prijatelja vpliva na vaju? Dvomim, da tudi za hip pomisli, da bi opustila plezanje. Ali je morda nesreča spodbuda za več treninga oziroma razmislek o tem, kako čim bolj zmanjšati subjektivne nevarnosti, če se že objektivnih ne da povsem?

Nives: Če se kaj zgodi, smo vedno sami krivi, gora nima nič pri tem. Vedno sami odgovarjamo za svoje odločitve. Včasih narava ni naklonjena našim odločitvam, to je kot usoda. Gora te uči in ti nudi možnost izbire, sam se svobodno odločiš.

Roman: Bolje je prej odnehati, kot da bi bilo prepozno. Če veliko hodiš v hribe, razviješ občutek za nevarnost in veš, kdaj ne smeš iti čez rob. Morda se motim, toda mislim, da mi je ta občutek že nekajkrat rešil življenje.

Nives, predsednik Republike Italije Giorgio Napolitano vas je ob mednarodnem dnevu žena kot

Na severni strani K2 se je začela njuna ljubezen do visokih gora.
Arhiv Romana Beneta

izredno športnico in alpinistko odlikoval z redom za zasluge (Commendatore della Repubblica). Kako gledate na to priznanje?

Nives: Priznanje me je zelo presenetilo. Zame je bilo zelo pomembno, ker sem bila v družbi žensk, ki so uspešne na raznih področjih.

Sta vidva lastnika te trgovine?³

Roman: Večinski lastnik je Montura, najin glavni sponzor, midva sva solastnika. Namesto denarja sva dobila solastništvo. Tako sem bolj svoboden, imam več časa za svojo dejavnost.

Večkrat sta izjavila, da plezata predvsem zase, za svoj užitek. To potrjuje tudi vajn stil, ko brez pompa odhajata na odprave. Se vama ne zdi, da si tako zmanjšata možnosti za pridobitev sponzorjev?

Roman: Gotovo si tako zmanjšujeva možnosti za pridobivanje sredstev. Malo sponzorjev verjame v tak način plezanja. Če nisi hiter in ne reklamiraš svojih dosežkov, nisi uspešen. Takšno je današnje stanje. Midva sva izbrala svoj način – posnemava plezanje v Alpah, ni pa to pravi alpski način. S tem najmanj obremeniva goro. Ni treba imeti veliko pravil, vendar se jih moraš držati. Na primer, če naletiš na fiksno vrv, se je ne dotakneš. Važno je, da vsak pošteno pove, kako je splezal na goro.

³ Intervju je potekal v trgovini Alpstation v Trbižu.

Nives: Za medijsko dobo najin način plezanja gotovo ni pravi. Alpinizem, zlasti himalajizem, postaja vedno bolj tudi področje informiranja. Imeti moraš projekt in ga vnaprej prodati. V današnjih časih nikogar ne zanima, kako prideš na vrh. Pomembno je doseči vrh, nepomembno postaja, kako prideš nanj.

Zaradi vajinega načina sta bolj neodvisna, nista pod medijskim pritiskom.

Roman: Gotovo.

Sta bili nesreči Marca Boivina in Tomaža Humarja vsaj posredno povezani z medijskim pritiskom oziroma pričakovanji sponzorjev?

Roman: Če si obremenjen, je več možnosti, da greš čez tisti rob, ki sem ga prej omenil.

Sta morda med svojimi vzponi v Himalaji kdaj doživela prisotnost tretjega človeka, imela halucinacije ali nadzemsko doživetje, kot na primer Vojteh Kurtyka med prečenjem vseh treh vrhov Broad Peaka, ko opisuje, da je bilo občutje fantastično, absolutno duhovno, pravi delirij?

Roman: Ko sem bil majhen, sem bral Messnerjeve knjige, v katerih omenja soplezalca, ki ga ni bilo. Mislim, da je to morda že lažji možganski edem. Če si izčrpan, možgani delujejo zelo počasi, si v napetem psihičnem stanju. Zame je to fizični problem, posledica utrujenosti.

Nives: Mislim, da so halucinacije posledica izčrpanosti, spremenjene percepcije.

Roman: Nivesina sestra je kognitivna nevroznanstvenica, sodelovala sva v njenih višinskih raziskavah. Testirala je naše odnose na velikih višinah, reakcije, spremembe mišljenja, menjave percepcije. Na višinah postane človek bolj religiozen, čeprav sicer v dolini ni ...

Nives: Ker so gore božanstva.

Roman: Manj ko je kisika, bolj so nekateri dovzetni.

Halucinacij še nista imela?

Roman: Nisva jih imela.

Ker sta dovolj dobra?

Roman: Ha, ha. Nives je imela na Lotseju med sestopom težavo, morda začetek možganskega edema. Bila je zaspana; mislila je, da smo v dolini, ker je videla luči v baznem taboru, bili pa smo še na 8300 metrih. Ponoči si je pomagala s kortizonsko injekcijo, zjutraj je bila že dobra. Sestopila sva brez problemov.

Nives, nekako v času kot vi, sta imeli tudi Edurne Pasaban in Gerlinde Kaltenbrunner približno enako število doseženih osemtisočakov (11). V zvezi s tem ste izjavili, da alpinizem ni tekma, da ne tekmujete v osvajanju vseh 14 osemtisočakov. Kaj lahko rečete o poskusu prevare južnokorejske alpinistke Oh Eun Sun pri vzponu na Kangčendzengo?

Nives: Ni važno, ali je Korejka prišla na vrh ali tik podenj. Že prej se je izgubila pomembnost ženskega alpinizma v Himalaji. Ženske so zapravile možnost, da bi naredile nekaj svojega v alpinizmu. Prilagodile so se slabšemu delu moškega alpinizma. Lahko bi vpeljale svoj način, pa ga niso.

Kaj mislita o vzponu Irene Mrak in Mojce Švajger v Diamirski stenii Nanga Parbata, ko sta dosegli rob stene in ga je Viki Grošelj označil za enega največjih uspehov ženskega alpinizma v Himalaji?

Roman: Zame je to res velik uspeh, ker nista šli na tisto stran, kjer je bila večina drugih. Morda ni bil tehnično zahteven, je pa bil nekaj novega.

Nives: Pogumno, to je zelo nevarna smer. Njun pristop je pozitiven. Upam, da nista tega naredili zaradi sponzorjev. (smeh)

Uspel vama je niz hitrih vzponov na tri osemtisočake v 20 dneh – Gašerbrum I in II ter Broad Peak. Ali menita, da ima

vajin organizem izjemne dispozicije za višino, ali sta tako dobro natrenirana?

Roman: Nekaj dispozicije mora biti.

Plezala sva že s prijatelji, ki so bili telesno bolj pripravljeni od naju, vendar so na veliki višini odpovedali. Na višini je fizična pripravljenost sicer pomembna, vendar je psihična skoraj še bolj.

Nives: Pomembna je telesna pripravljenost, da se hitro pomikaš, hitro reagiraš in si zato manj časa na višini. Tudi psiha je važna, ker je vzpon lahko dolgotrajen, včasih moraš čakati, zmanjkuje ti volje. Najpomembnejše je, da telo in psiha delujeta v harmoniji. Ko se ujameta, lahko na višini odlično deluješ.

(Medtem ko je bil Roman zaposlen s stranko, sem Nives zastavil naslednje vprašanje.) Imate kakšne posebne psihične priprave?

Nives: Ne. Jaz imam rada trekinge. In pristopni marš do baznega tabora, ko hodiš več dni, je kot treking. Med hojo odmislim vse drugo in se počasi prilagam okolju. Premišljujem o posameznih delih vzpona, jih premlevam v mislih in se stapljam z goro. To je kot neke vrste terapija. In hkrati psihična priprava.

Kaj menita o številnih komercialnih odpravah na Everestu in napadu skupine šerp na Uelija Stecko, Simoneja Mora in Jonathana Griffitha aprila letos?⁴ Steck je dejal, da po njegovem ni šlo za osebni napad nanje, ampak je izbruhnila na dan prikrita slaba volja zaradi podcenjujočega odnosa zahodnjakov do šerp, ki se je zadnja leta nakopičila v Nepalcih.

Roman: Mislim, da je Everest velik cirkus, na gori je preveč ljudi. Že leta 2007, ko sva bila gori, jih je bilo preveč. To ni več gora za alpiniste, celo do prostora za šotor težko prideš. Že dva meseca pred začetkom sezone šerpe z vrvjo ogradijo prostore za komercialne odprave. Zanje je to dobro, ker imajo delo in zavarovanje, vendar so odnosi med alpinisti in šerpami postali slabi, ker šerpa ne razlikuje med alpinistom in turistom. Slednji hočejo imeti čim več udobja, ki jim ga morajo priskrbeti šerpe. Šerpe bi morali postati samostojni, ne delati v službi tujcev. Z najinim načinom imava še srečo – prideva zvečer in greva zjutraj naprej.

Kaj menita o tem, da vsi oblegajo Everest, na drugih osemtisočakih pa ni nobene gneče?

Nives: Morda bi bilo najbolje določiti smeri za komercialne odprave, ostalo bi pripadlo alpinistom. Potem ne bi prišlo do takega kaosa.

Kje v Alpah, kjer imata tudi prvenstvene smeri, najraje plezata?

Roman: Jaz v Julijskih Alpah, kjer sem se alpinistično rodil. Sprva sem mislil, da je pomembno plezati v Dolomiti ali Zahodnih Alpah. Če si rekel, da si plezal v Mangartu ali Triglavu, skoraj nihče ni vedel, kje je to. Danes sem –

sploh ker so tudi veliki alpinisti plezali pri nas v Julijcih in videli, da imamo velike stene, zahtevne smeri – vedno bolj zaljubljen v Julijske Alpe, zlasti v zimsko plezanje.

Nives: Julijske Alpe nosim v srcu, ker so me naučile plezati tako, kot se v Himalaji: dolgi pristopi, neopremljene smeri. To so manj znane gore, ni tako pomembno ime smeri, ki si jo preplezal, temveč kako je bilo v resnici.

V kakšnem terenu najraje plezata, v skali, ledu, miksu?⁵

Roman: V miksu.

Nives: Rada imam zimo, vse, kar je povezano s snegom, razen čistega ledu.

⁴ Intervju je nastal avgusta 2013.

⁵ Kombinirano plezanje v skali, ledu, snegu.

Lahko kaj povesta o vajinih predavanjih z naslovom *Sem gore, ki jih nisem preplezal/a* (lo sono le montagne che non ho scalato) v raznih krajih po Italiji, tudi v gorskih kočah?

Roman: To je bilo eno predavanje ...

A ne serija?

Roman: Ne, samo eno. Zgodbe zadnjih dveh let pred mojo boleznijo, ko sva imela največ neuspešnih vzponov v najini karieri.

Bosta obiskala vse svete gore po svetu in pisala o njih?

Roman: To bi bilo prelepo. (*smeh*) Bomo videli.

Kdaj bosta napisala knjigo o svojem plezanju?

Roman: Jaz nikoli, ker sem prelen. Nives pa ima že precej napisanega.

Nives: Nočem pisati samo o uspehih, rada bi povedala še kaj drugega, ne samo o alpinizmu. Nimam še naslova.

čudna osebnost. (*smeh*) Moram reči, da je naredil velik korak naprej. Tudi slovenski alpinizem je zelo napredoval, veliko je pokazal v Himalaji. Občudujem Nejca Zaplotnika. (*Zmotil nas je občudovalec, ki je prinesel s seboj neko knjigo, v katero je Nives napisala posvetilo, nato sta se z Romanom podpisala.*) V zadnjih letih je v Himalaji blestel zlasti Erhard Loretan,⁶ ki je pokazal, da se da vzpenjati tudi hitro in lahkó. In Steve House.

Nives: Gotovo Messner. Vendar jaz najbolj občudujem stare pionirje alpinizma, raziskovalce, na primer Mummeryja.

Hillary?

Nives: Tudi, saj takrat niso vedeli skoraj nič. Niso vedeli, kaj jih čaka, kako bo reagiral organizem, niso poznali krajev.

Kdo je šef pri vaju, na gori in doma? Se sporazumevata brez besed ali se tudi spričkata?

Roman: O, se spričkava, ja. Imava osební rekord na 7300 metrih. Dinamike so iste kot doma.

Nives: Roman je fizično in tehnično močnejši. Zato on odloča o smeri na gori. Jaz skrbim za organizacijo.

Roman: V tem pogledu sva perfektna naveza. Vsak ima svojo vlogo in nalogo.

Na internetu sem prebral, da sta sodelovala na Glasovih Dolomitov (I suoni delle Dolomiti). Kaj je to?

Nives: V trentinskih Dolomitih imajo poleti dva meseca razne prireditve. Lani sem skupaj s profesorjem glasbe vodila skupino 40 oseb na tridnevni trekingu. Jaz sem pripovedovala zgodbe s Himalaje, on me je spremljal na violončelu. Bilo je lepo.

Roman: Pred dvema tednoma sva bila v koči na sedlu San Pellegrino. Tam je bil neki novinar, ki je vodil razgovor z nama, zunaj na prostem. Sodelovali so tudi poslušalci. Povabijo različne ljudi, pesnike, umetnike ipd. S tem približujejo ljudi goram. Danes več kot dvesto metrov od avta ne gre prav dosti ljudi.

Bosta dokončala manjkajoče tri osemtisočake?

Roman: Ne vem, meni je zadnje čase šlo bolj slabo. (*smeh*) Lepo bi bilo končati cikel, tudi na drugačen način, nova smer ali zimski vzpon. Vse je odvisno od denarja.

Nives: Ja, a pomembno je, da sva stalno v pogonu. ○

Na vrhu K2 Arhiv Romana Beneta

Nives: Pomembno je povedati tudi o neuspehih, ne samo uspehih. K2 in Everest sta uspela, Kangčendzenga in Makalu pa žal ne.

Sta oba profesionalna alpinista?

Roman: Ne, jaz sem vedno delal. Kljub trgovini bi moral imeti več časa, pa ga nimam.

Nives: Šele zadnja leta. Predavam, pišem članke, sodelujem na raznih konferencah ipd. Skupaj z nekim teologom sem napisala knjigo o svetih gorah po svetu. Pravzaprav šele o Sinaju, to je prva knjiga o tej temi. Vsak je opisal svoj pogled, svoje stališče.

To pa ne drži. Imate krasen naslov: Sem gore, ki jih še nisem preplezala.

Nives: Zares? (*smeh*)

Seveda. Zdaj nimate več izgovora.

Nives: Meni se zdi neumen.

Sploh ne. Še nobena knjiga nima takega naslova.

Nives: Hvala.

Roman: Je korajžen.

Kdo so tisti, ki so po vajinem mnenju premikali meje alpinizma navzgor oziroma koga posebej cenita ali občudujeta?

Roman: Sprva je bil Messner tisti, ki je vse prerezal in dvignil nivo v skali, ledu in Himalaji, četudi je za nekatere

⁶ 28. april 1959–28. april 2011 med vzponom na Gross Grünhorn v švicarskih Alpah.

Med Ljubljanskim barjem in Bloško planoto

Ob živahni Iški in bistri Zali

Besedilo: Gorazd Gorišek

Veselo sva jo mahala od Doma v Iškem Vintgarju proti Vrbici in Krvavi Peči. Vse je šlo kot namazano. Tudi iz prepadov Tolste peči, kamor sva se v poznem popoldnevu skoraj zaplezala in morala obračati (ja, tudi to se ti lahko zgodi v sredogorju!), se nama je nekako uspelo rešiti, a glavni dobitek, po katerem si bova za zmeraj zapomnila tisti dan, je prišel šele ob vrnitvi na izhodišče. Klop!!! Ne eden, dva, trije ali tja do deset, kar je nekako še normalno. Bilo jih je toliko, da sva jih obirala še pozno v noč (še sanjalo se nama je o njih!) in sklenila, da se tam okoli ne bova več potikala po grmovju, temveč hodila (seveda primerno zaščitena) samo še po poteh, "taborniške variante" nad Iško in Zalo pa ubirala le v tistih letnih časih, ko majhni domorodci spijo. Odtistihmal tudi razumem prijatelja alpinista, ki mi je že pred mnogimi leti povedal, da imajo plezalne smeri nad Vintgarjem poleg splošno znanih ocen težavnosti smeri tudi dodatek K: K1, K2, K3, glede na to pač, kolikor klopov je plezalec "pridelal" pri posameznem vzponu.

Kam gremo?

Moj namen ni bil, da bi vas z uvodom tega članka odvrnil od pobega pred

poletno vročino, ki je v glavnem mestu lahko neznosna, temveč bi rad opozoril le na to, da se je zelo pametno pred malimi zajedavci ustrezno zaščititi. Obiskali bomo svet slikovitih grap, sotesk, skalnih osamelcev, prepadnih pečin, čudovitih slapov in brzic, če bomo dovolj oprezní, pa bomo videli tudi kakšnega prebivalca prostranih gozdov. Vendar, kot sem napisal že v prejšnjem stavku, gremo samo na obisk, zato se temu primerno obnašajmo, saj v svet med zibelko našega smučanja in močvirnatim obronkom slovenske prestolnice še ni prodrlo bučno rogoviljenje množic, ki se zadovoljijo s prostori za piknik na spodnjem robu Iškega Vintgarja. V divjini bomo lahko opazili tudi veliko rož, ki jih sicer najdemo precej višje v gorskem svetu.

Iška izvira pod vasico Lužarji skoraj osemsto metrov nad morjem. Med Krimom na notranjski in Mokrcem na dolenski strani je vrezala globoko tesen. Ob njenem živahnem toku proti dolini se vanjo izlivajo številni potoki, ki pripomorejo k temu, da je v spodnjem delu (od Vrbice naprej) že pravicata reka, in to s pretokom, ki se ga ne bi branila niti katera bolj znana slovenska vodna žila. Lepše naravno okolje, kot ga ima Iška, resnično premore zelo malo naših rek. V prvih dveh tretjinah svojega toka izgubi kar

dobrih štiristo višinskih metrov, v zadnjem delu pa se le še leno vije proti Ljubljani, v katero se izlije v Črni vasi. Tudi pritoki Iške – predvsem v zgornjem delu – zaslužijo našo pozornost: Kogov graben, Črni potok, Šumnik in Opečnik ter seveda soseda Zala, ki se, obogatena z Rakiškim grabnom, Podresnikom, Staro vodo in Tracahom, v Vrbici izlije v Iško. (Naj opozorim, da v literaturi lahko najdemo tudi drugačna imena potokov.) Vseh zanimivosti, ki jih ponuja ta svet, v tem članku ni mogoče opisati, nekaj pa vendarle. Morda boste na svojih raziskovalnih pohodih odkrili še kakšen drug lep slap, srečali katero od gozdnih živali ali zagledali čudovito gorsko cvetlico.

Napot

Najbolj znano izhodišče je pri Domu v Iškem Vintgarju. Če imamo časa samo slabo urico pred večernim mrakom ali pa smo morda na prehodu s čisto majhnimi otroki, se napotimo po kolovozu ob desnem (orografsko levem!) bregu Iške mimo spominskega obeležja in priljubljenega plezališča do obsežne sipine s slikovitim tolmu-nom. Kdor si ne želi zmočiti nog, od tod ne bo prišel prav daleč, pa tudi dneva mu bo verjetno zmanjkalo. Če imamo časa dovolj, zastavimo malo drugače. Kmalu za domom s pomočjo viseče brvi prečkamo Iško. Markirani poti sledimo po dolenskem bregu vse do sotočja z Zalo v Vrbici. Pot nas ponekod vodi čisto ob reki, nekajkrat pa se povzpne tudi daleč nad strugo. Posamezni izpostavljeni deli so celo zavarovani. Previdno v mokrem! V zgornji polovici poti bodimo pozorni na desni odcep k bližnjemu Votlemu kamnu, skozi katerega teče del Iške. V Vrbici imamo za nadaljevanje več možnosti. Že malo pred njo se levo navzgor odcepi zložna steza (hodimo po delu evropske poti E6) proti vasi Krvava Peč.

Se sprašujete, od kod ime te vasi? Pridite na pómrad, ko v prepadnih

Votli kamen ob Iški Foto: Gorazd Gorišek

INFORMACIJE

Zahtevnost: Markirana pot skozi Iški Vintgar ni zahtevna. V mokrem ali zmrzali je na strmejših delih potrebna previdnost zaradi možnosti zdrsa. Ob Zali in njenih pritokih, kjer so slapovi, ni označenih poti. Podrobnejši opisi so v članku. **Izhodišče:** Dom v Iškem Vintgarju. Do sem se iz Ljubljane pripeljemo skozi Ig in Iško vas. Izhodišče za slapove na Zali in njenih pritokih je lahko tudi vas Sveti Vid. Do nje se pripeljemo po primorski avtocesti, ki jo zapustimo na Uncu. V Cerknici zavijemo desno proti Begunjam, kmalu za vasjo Selšček pa desno do Svetega Vida. Semkaj drži tudi bližnjica čez Rakitno

do vasi Župeno, kjer zavijemo levo in skozi Korošče dosežemo Sveti Vid.

Vodniki: Andrej Stritar: Izleti po ljubljanski okolici. Sidarta, 2000; Rok Kušlan: Slapovi. Sidarta, 2008; Željko Kozinc: Lep dan kliče 1, 2, in 4. Modrijan, 1999, 2001, in 2007.

Zemljevidi: Notranjski kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000, Snežnik, PZS, 1 : 50.000 (delno), Ljubljana in okolica, PZS, 1 : 50.000 (delno), Veliki atlas Slovenije, Mladinska knjiga, strani 140–141 in 160–161; Ljubljana in okolica, Kartografija, 1 : 40.000 (delno).

pečinah pod Sv. Lenartom – vasica ždi na sedelcu pod njim – zacveti resje. Legenda premore tudi drugačen, bolj žalosten spomin. Spomin na dekleta, ki so rajši skočile čez pečine v smrt, kot da bi padle v kremplje turškim osvajalcem. No, na voljo je še ena, žal nič manj krvava različica, ki obsoja vaško okrutnost, zaradi katere sta dekleti skočili v prepad in se s tem "rešili" sežiga na grmadi. Tudi kasneje Krvavi Peči ni bilo prizaneseno, saj je

ali pa prečkamo še Zalo in z vzponom nadaljujemo v severozahodni smeri proti vzpetini Trenk, 759 m, na vrhu Iškega Vintgarja. Priporočam slednjo pot, saj se mojstrsko vije čez zelo strmo pobočje. Z vsakim korakom je razgled obsežnejši, ko dosežemo rob in se svet nenadoma prevesi proti rakitniški planoti, pa za trenutek vendarle še postojmo na prepadnem pomolu, kjer v skalnih razpokah rastejo prelepe gorske cvetlice, in z

Krvavice, ki je pod prepadno steno ob potoku delovala dobro leto v času druge svetovne vojne. Do Iške, ki jo dosežemo malo pred gostiščem, nas čaka še približno tristo višinskih metrov sestopa po široki in dobro markirani poti. Hitrim hodcem bo tura vzela približno pol dneva, bolj podrobnim raziskovalcem pa precej več. Marsikdo se bo zagotovo vračal vedno znova in v skritih kotičkih našel še veliko zanimivega. Opisana

kar dvakrat pel rdeči petelin. Vas je pogorela leta 1914 in tudi med drugo svetovno vojno. Pridni domačini so jo vedno z veliko truda obnovili. Kdor ima voljo, se lahko povzpne tudi na bližnjo Tolsto peč. Z malo sreče bo (preverjeno!) našel lep razgled vse tja do Snežnika.

Na Trenk in po drugi poti v dolino

Vrnimo se v Vrbico. Nekdaj je bilo treba na tem mestu prebresti Iško, od maja 2005 pa jo brez sezivanja gorskih čevljev prekoračimo po brvi. Na nasprotni strani se lahko po označeni poti povzpne do vasi Osrednek

vrha občudujemo veličastno divjino Iške in Zale pod seboj. Kar težko je verjeti, da do glavnega mesta ni niti dvajset kilometrov nevidne zračne črte ...

Nadaljevanje je položnejše. Mimo spominskega obeležja se skozi gozd sprehodimo do travnika, nato pa sledimo oznakam proti desni do zapuščene domačije Benko. Stopimo na makadamsko cesto in gremo po njej proti severu do stika z markirano potjo, ki iz Iškega Vintgarja vodi na Krim. Obrnemo se desno navzdol. Kmalu dosežemo odcep stezice proti bližnji partizanski bolnišnici

Poskočni Rakiški graben

Foto: Gorazd Gorišek

tura je šele začetek spoznavanja sveta ob Iški in Zali.

Skriti Zalini biseri

V komer je kaj pustolovske krvi, lahko napreduje od Vrbice kar po/ob strugi navzgor. Na Zali nas pričaka nekaj višjih vodnatih pragov, ki pa se jih z nekaj plezalske spretnosti da ugnati. Višje dosežemo gozdno cesto, ki ob Zali pripelje z južne strani. Ko pridemo do zajetja za manjšo

hidroelektrarno, se nasproti nje lahko napotimo v stransko grapo med vzpetinama Avšnik, 930 m, in Piren pod, 837 m. Potok sliši na ime Podresnik. Že kmalu zagledamo manjše, do tri metre visoke slapiče, če vztrajamo ob strugi navzgor (zaraščeni kolovoz na desni nam je v bolj slabo pomoč), pa pritelovadimo do šest metrov visokega slapu.

Vrnemo se na cesto. Po njej gremo kakšen kilometer navzgor, kjer z desne (gledano v smeri hoje) v Zalo priteče Rakiški graben. Pri sotočju je včasih stala žaga, toda o njej skoraj ni več sledu. V gozd gremo ob levem (orografsko desnem) bregu, a nas skromna stezica kmalu pripelje na nasprotni breg. Previdno se splazimo čez večino leta mokre skale in dosežemo velik preklan balvan. Za njim že močno buči dvanajst metrov visok slap, ki ga ne vidimo, vse dokler skozi preduh ne smuknemo na drugo stran balvana, in v trenutku se nam pred očmi prikaže lepoteč. Enkratno doživetje! Že do tod zaradi strmih spolzkih skal nad potokom ni lahko priti, napredovanje ob strugi navzgor pa je še težje. Nadaljujemo kar od pogleda na slap, in sicer tako, da se pod balvanom splazimo na drugo stran. Oprimki so, le naštudirati jih je treba ali pa se prepustiti hladu na spodnjih okončinah ...

Slap obidemo na levi, višje pa sledimo potoku po obeh straneh, kjer je pač lažje. Mimo nekaj manjših slapov in brzic (čez eno izmed njih se je treba kar dobro potegniti) dosežemo še enega lepoteč, ki pada deset metrov globoko v slikovit tolmun. Čeprav smo tik pod Rakitno in ne nazadnje na pragu velikega mesta, je divjina tam okoli še tako pristna, tako nepokvarjena, da bi jo bilo greh onesnažiti.

Če se vrnemo na gozdno cesto in sledimo potoku, si lahko ogledamo še najvišji slap v povirju Zale in njenih pritokov. Voda pada čez dobrih trideset metrov visoko stopnjo, a je je žal večino leta tako malo, da slap ne naredi posebnega vtisa. Ob levi strani se lahko povzpnejo še do njegovega ustja, ki ga krasi nekaj draselj, čez katere se voda požene v prepad. Nad bazenčki se potok umiri. Soteske je konec. Pridemo v vasico Sveti Vid, ki se na starejših zemljevidih ponaša z imenom Žilce. Morda še to. Če komu pustolovščina ob Zali od Vrbe navzgor ne diši preveč, se lahko semkaj pripelje čez Rakitno ali iz Cerknice, nato sledi cesti proti

vasici enakega imena (Zala) in kmalu za njo zavije levo navzdol na gozdno cesto, ki ga najprej pripelje do ostrega desnega ovinka, za katerim se skriva tridesetmeterska začetna stopnja, nato pa nižje v divjini še ostali slapovi, do katerih se je, kljub lažjemu začetnemu delu dostopa, treba še vedno pošteno potruditi.

Za konec še enkrat o – klopah. Ko sva nekega pomladnega popoldneva ubirala krog od gostišča navzgor do Krvavice, pa naprej mimo domačije Benko na Trenk, z njega v Vrbico in ob Iški do Votlega kamna in naprej do izhodišča, je bilo klopov presenetljivo

Zgornji, deset metrov visoki slap na Rakiškem grabnu Foto: Gorazd Gorišek

malo, zato pa toliko več drugih lepih stvari. Tudi ob naslednjem že množinskem sprehodu do prvega tolmana in kasnejšem, v obratni smeri ponovljenem "klasičnem krogu" do Vrbe in čez Trenk do Krvavice, so se drobcena bitja nekam potuhnili. V zameno je bilo treba "popraviti" Votli kamen. Zakaj? Dolga zgodba ... Na kratko pa zato, da je otrok videl, da si ata štorije o Iški, ki menda teče skozi votlo skalo, ni gladko izmislil. ●

Tragična usoda plezalnega mojstra

Guido Mayer (1891–1945?)

Besedilo: Matija Turk

Sassolungo/Langkofel, 3181 m, mogočni skalni kolos nad Val Gardeno. Na predvečer prve svetovne vojne je mladi dunajski plezalec v spodnjem delu te veličastne gore preplezal polico, po kateri danes poteka začetni del običajnega pristopa na vrh. Kasneje med vojno je njegov brat v orožju, Eduard Pichl, preplezal severni raz iste gore. Polica *Cengia dei Fassani* in *Via Pichl* sta v skale Sassolunga vklesali imeni dveh plezalskih mojstrov, katerih usoda ne bi mogla biti bolj različna.

Guido Mayer se je rodil leta 1891 na Dunaju v premožni judovski družini. Starša Vineta in Alfred, oba odlična gornika, sta svojo ljubezen do gora zlahka prenesla na sinova Maxa in leto dni mlajšega Guida. Med letom je Guido marljivo študiral kemijo na dunajski visoki tehnični šoli, poleti pa z družino preživel počitnice v Dolomitih. Oče je bil trdno odločen, da mora

iz sinov tudi v alpinističnem smislu nekaj postati, zato je zanj najemal le najboljše gorske vodnike. Tako se je družina Mayer spoznala z vodnikom Luigijem Rizzijem iz Campitella di Fassa in z Angelom Dibono iz Cortine d'Ampezzo. Oba sta že tedaj uživala velik ugled, a njune največje alpinistične mojstrovine, pri katerih sta bila aktivno udeležena brata Mayer, so se šele imele zgoditi. Ker sta Mayerja hitro napredovala v plezanju, je poslovni odnos klient – vodnik vse bolj bledeel in kmalu prerasel v odkritosrčno prijateljstvo. Štirje drzni in pustolovski značaji so se združili v udarno navezo, štiriperesno deteljico, ki je v letih pred prvo svetovno vojno nizala dih jemajoče prvenstvene vzpone drugega za drugim in vedno znova prestavljala meje mogočega.

Štiriperesna deteljica

Zrelostni izpit sta brata Mayer opravila avgusta 1908 v navezi z Rizzijem in Giuseppejem Davardo, ko so skozi

osrednji kamin preplezali 500 metrov visoko južno steno stolpa Torre Innerkofler v skupini Sassolunga. Za ta podvig sta se celo poletje temeljito pripravljala, za njima so bili vzponi v Dachsteinu in severna stena Male Cine. Velikopotezni vzpon zgornje IV. stopnje, ki je zahteval bivak tik pod vrhom, si je takoj pridobil sloves ene najtežjih smeri v Dolomitih. Za njimi so se vanjo upali podati le najboljši, med njimi Paul Preuss, ki jo je označil za najbolj pustolovsko in najlepše kaminsko plezanje v vseh Vzhodnih Alpah. S tem vzponom sta brata Mayer pokazala svoje kvalitete in tako za nove pustolovščine ni bilo nobenih zadržkov več.

Poletje 1909, ko je očka Mayer poleg Rizzija za svoja sinova prvič najel še Dibono, se je začelo v velikem slogu. V manj kot mesecu dni so opravili osem prvenstvenih vzponov in tri prva prečenja. Naslednje leto je že dodobra utečena ekipa vzela na piko severno steno Cime Une. Ker je ta stena odbila vse poskuse lokalnega vodnika in izrednega plezalca Seppa Innerkoflerja iz Sextena, se jo je oprijel mit nepremagljivosti. Innerkofler je obljubil Diboni 100 kron, če mu bo le-ta preko vrha prinesel vrvno zanko, ki jo je pustil pod "nepreplezljivim" mestom 300 metrov nad tlemi. Od mesta, kjer je obrnil Innerkofler, je bilo do vrha še 400 metrov plezanja IV. in zgornje V. stopnje. Ponoči so v hudem neurju štirje možje stopili na vrh Cime Une, Dibona z Innerkoflerjevo zanko za pasom.

- 1 Guido Mayer kot avstro-ogrski vojak, odlikovan z zlato medaljo za hrabrost Heindel 2003
- 2 Tri velike gore za tri srčne možje: Tri Cine, Angelo Dibona, Luigi Rizzi in Max Mayer na fotografiji Guida Mayerja Gandini 2006
- 3 Stolpa Campanile di Popera I in II nad kočjo Berti v Sekstenskih Dolomitih, ki ju je štiriperesna deteljica preplezala med "oddihom" po vzponu čez severno steno Lalidererja. Foto: Matija Turk

Že čez dober mesec je sledil nov odmeven vzpon v 900 metrov visoki jugozahodni steni Croz dell'Altissima v Brenti. V smeri, ki mestoma doseže celo težavnost VI. stopnje, niso zabili niti enega klina. Komaj se je med plezalsko srenjo polegel prah nad tem najtežjim dosežkom, ki so ga do takrat zmogli v Dolomitih, je štiriperesna deteljica že stala pod severozahodnim razom gore Grosser Ödstein v skupini Gesäuse (800 m, IV in V). Po kratkem ogledu so vstopili v steno, v njej zabili tri kline in po osmih urah plezanja stopili na vrh. Raz, ki so ga mnogi alpinisti imeli za problem naslednjih generacij, je bil preplezan in veselje bratov Mayer neizmerno. V vodniško knjižico Dibone je Guido takrat zapisal: "Sedaj moram spremeniti svoje mnenje, da je Dibona eden najboljših plezalcev v Dolomitih. On je vendar najboljši plezalec na svetu."¹

Leto 1911 je prineslo vzpon čez severno steno stolpa Campanille Ovest del Sassolungo (1000 m, III do V+), ki je bil le predpriprava za severno steno Lalidererja v skupini Karwendel. Otovorjeni s težkimi nahrbtniki niso mogli dolgo skrivati svojih namenov. Med nemškimi alpinisti, ki so si prizadevali za prvenstvo, je završalo. Ko so spoznali, kdo je prišel pod vznožje Lalidererja, so vedeli, da so steni štete ure. Vendar so na ugodno vreme morali čakati še šest dni. Po 21 urah plezanja in vmesnem bivakiranju so stali na vrhu. Za njimi je bilo 1000 metrov stene V. težavnostne stopnje in vzpon, ki je presegel vse ostale. Za oddih so se namenili v Sextenske Dolomite, kjer so v tednu dni nad Comelicom opravili vrsto prvenstvenih vzponov. Program so si zastavili nadvse lagodno, plezalnim dnevom je sledil dan počitka ob dobri hrani in vinu. Preplezali so oba stolpa Campanille di Popera (IV in V), vzhodno steno Monte Popere (750 m, IV), severovzhodno steno Crode Rosse di Sesto (1000 m, III) in severni raz Cime Popere (600 m, IV, V).

V ledu in granitu Centralnih Alp

Natančna in metodična, kot sta bila, sta brata Mayer za vsako poletje pripravila plezalni načrt. Ker denar ni bil nikoli problem, sta podvige tudi finančno podpirala. Poleti 1912 so se na njuno pobudo odpravili v Zahodne Alpe, kjer so se prvič spoprijeli z lednim plezanjem. Po obisku Švice in po prvenstvenem vzponu na Wandfluh

preko vzhodnega raza so obiskali Francijo. V Dauphineji je pred njimi končno klonila južna stena La Meije, v kateri se je tri desetletja poprej ponesrečil Emil Zsigmondy.

V letu 1913 je Mayer uspešno doktoriral in zaradi delovnih obveznosti začasno odšel v Lyon. Medtem je napisal monografijo *Die Langkofelgruppe*, posvečeno goram svojih mladostnih sanj. Sledil je ponoven obisk Francoskih Alp, tokrat samo z Dibono. V Dauphineji sta preplezala greben Coste Rouge d'Ailefroide, severozahodno steno Dôme de Neige des Écrins in opravila vzpon na deviški Pain de Sucre, kasneje imenovan Aiguille Dibona. Nato ju je pot vodila v skupino Mont Blanca, kjer sta preplezala vzhodni raz Dent du Requin. Poskusila sta preplezati še južni greben Aiguille Noire in greben Hirondelles v Grandes Jorasses, a sta morala zaradi neurja odnehati. Ko sta Guido Mayer in Dibona dosegla svoj alpinistični vrh in dokazala, da so lahko dolomitski

plezalci enako dobri tako v ledu kot tudi v granitu, je njuno nadaljno alpinistično pot prekinila vojna.

Vojaški izvidnik v Zahodnih Julijcih

Ob pričetku vojne z Italijo je bil Guido Mayer kot artilerijski kadet poslan v Zahodne Julijce. Tu se je srečal z Juliusom Kugyjem, ki ga je takoj vzel v svoje vrste. Z odliko se je izkazal že v prvi akciji na Zmajevem grebenu v Montažu, kjer je Ferdinand Horn odkril mesto, od koder je bil pogled na italijanske topniške položaje v dolini Dunje kot na dlani. V zavetju noči je Mayer skupaj s Hornom kot vodnikom in Johannom Noisternigom kot signalizatorjem splezal na Zmajev greben, od koder je usmerjal ogenj težkih možnarjev na položaje italijanske artilerije in pehote v Chioutu v Dunji. Italijani so potrebovali tri tedne, da so si opomogli, vsi trije krivci za njihovo nesrečo pa so prejeli zlato medaljo za hrabrost. Ko so Italijani odkrili vzrok svojih težav, so zasedli skalno

¹ Carlo Gandini (ur.), Angelo Dibona, Alpinista e Guida, 2006, str. 42.

kopo Kuglič ob vznožju Montaževe severne stene.² Vzpon na Zmajev greben zdaj ni bil več možen. Kugy je za novo opazovališče predlagal Turn nad Cijanerico (Encijanov stolp/Tore Genziana). O vodenju izvidniške patrulje na Turn nad Cijanerico je Mayer poročal: "Vzpon smo pričeli v nevihti, 14. septembra ob 19.30 uri. Plezali smo v popolni temi in vrh dosegli ob zori naslednjega dne. Vzpon je bil zahtevnejši od vseh ostalih, ki sem jih do tedaj opravil po vojaški dolžnosti. Bližina sovražnika, nošnja opreme in orožja čez steno, sestop v neurju, vse to je od moštva zahtevalo največjo mero drznosti".³ Z vrha so opazili, da na sedlu Rudni vrh Italijani nameščajo težki možnar, s katerim bi lahko obstreljevali Trbiž. Po Mayerjevi zaslugi se to ni zgodilo.

Akcija Montaž in ustanovitev plezalne šole

Ker so Italijani zasedli celoten greben Poliških špičkov, je Kugy že septembra 1915 poveljstvu predlagal napad na najvišji vrh v grebenu, Montaž. Januarja 1916 je Mayer po ozebniku Hude police vodil na greben prvo izvidniško patruljo, kjer so v skrbini na vrhu ozebnika naleteli na zastražene položaje. Vendar Kugy ni odnehal, ampak je skupaj z Mayerjem še naprej iskal nove dostope na greben Poliških špičkov. V grebenu Brda sta naposled odkrila vrzel v italijanski obrambi in pozimi 1916 so stekle priprave za napad. V ta namen je bila v Tinjem logu pri Žabnicah ustanovljena plezalna šola, katere vodenje je bilo zaupano Mayerju. Med inštruktorji je bilo mnogo zvenečih imen, med njimi Dibona in Rizzi. Šola je vsebovala teoretična predavanja, vaje v streljanju in učenje plezalne tehnike ter gibanja v gorskem svetu. Bistveni del so bili pohodi v gore in spoznavanje terena.

Skupina Sassolungo/Langkofel je bila priljubljen plezalni cilj bratov Mayer. Foto: Miha Skoberne

Tehnično znanje je Mayerju omogočalo, da je veliko plezalnih pripomočkov za potrebe šole skonstruiral sam.

S snegom skopa zima 1915/16 je šele na pomlad pokazala zobe. Kugy je pravilno sklepal, da so se Italijani v strahu pred plazovi umaknili s Kugliča. Ker je italijanska zasedba Kugliča ogrožala predvideni avstrijski napad na Montaž, je Kugy predlagal njegovo takojšno zasedbo. Napadalna skupina z Mayerjem na čelu ga je ponoči 16. marca 1916 zasedla brez boja, saj so se Kugyjeve domneve izkazale za pravilne. Zmagoslavje se je končalo, ko so alpini na Krniški glavici opazili, da ima Kuglič novega gospodarja. Z zapornim ognjem so Avstrije na Kugliču odrezali od zaledja in krenili v protinapad. Ko je Mayer spoznal, da jim grozi obkolitev, je v zadnjem trenutku ukazal umik in se s preživeli prebil nazaj

² Na Kugliču danes stoji bivač Stuparich.

³ Ingomar Pust, Die steinerne Front, 1980, str. 46 in 47.

v Zajzero. Kljub neuspešni akciji na Kugliču se avstrijska vojska ni odpovedala želji po osvojitvi Montaža. Napad je bila predviden za pomlad 1916, a do tega ni nikoli prišlo. Za potrebe pomladanske ofenzive na Južnem Tirolskem so s koroške fronte odtegnili velik del vojaštva in tudi Mayer je bil začasno poslan v skupino Adamello. Medtem so Italijani okrepili obrambo Poljskih špirov in načrti za zasedbo Montaža so za vedno padli v vodo. Vendar je plezalna šola živela dalje in postala skoraj usodna za Mayerja. Pozimi 1917 ga je med plezalom vajo zadel kos ledu. Hudo poškodovanega so prepeljali v vojaško bolnišnico, kjer so mu komaj rešili življenje.

V svojih spominih na leta prve svetovne vojne je Kugy zapisal: "Moji ožji gorski mladini pa se ni nič pripetilo, dokler sem bil jaz odgovoren zanj. Upam, da bodo vsi živi in zdravi prišli domov. Tudi telo dr. Mayerja, ki ga je poškodoval padli ledeni blok, je danes zdravo in močno, kot je bilo prej. Bog jih je vse očeval. Naj blagoslovi njihova nadaljna pota!"⁴ Žal se Kugyjeva želja, vsaj kar se tiče Mayerja, ni uresničila.

Pot v pogubo

Po vojni se je Mayer posvetil vodenju družinske tovarne King-Rasierseife. Nikoli več se ni navezal na skupno vrv z Dibono in Rizzijem. Temu je poleg novih političnih razmer botrovala še smrt brata Maxa, ki je umrl leta 1922. Po vojni se je v Avstriji razplamtel antisemitizem, ki je dobora okužil tudi planinske vrste. Zasluge za to je imel Eduard Pichl, ki je kot predsednik Avstrijske sekcije nemško-avstrijskega planinskega društva začel z izgonom judov iz planinskih vrst. V nenaklonjenem družbenem okolju se je Mayer, izrinjen iz sveta, ki mu je z vsem srcem pripadal, umaknil vase. Vzgojenega v duhu občečloveških vrednot so ga kot lojalnega državljana avstroogrske monarhije razmere v povojni Avstriji še toliko bolj prizadele. Po poroki z Ano Matousch se je umaknil v Jugoslavijo in v Zagrebu nadaljeval svojo tovarniško dejavnost. V novi domovini se mu je rodil sin Guido. Kljub težkim časom je še vedno našel čas za gore. Stare plezalne tovariše so zamenjali novi, na vrv pa se je pogosto navezoval tudi z ženo Ano.

Marca 1928 je svoja vojna doživetja predstavil v veliki dvorani hotela

Union v Ljubljani. Predavanje je zaključil z željo, "... da naj bi se ne ponovila več strahotna vojna, kjer se turistovske sposobnosti uporabljajo v namene uničevanja, kajti visoka turistika je lepa samo v miru in naj služi miru".⁵

Leta mirnega življenja so se za družino Mayer iztekla 6. aprila 1941, ko so sile Osi napadle Jugoslavijo. Nekaj dni kasneje je bila v Zagrebu ustanovljena fašistična Neodvisna država Hrvaška, ki je nemudoma začela obračunavati z vsemi, ki niso bili pravega prepričanja, vere in porekla. Do konca vojne je na območju NDH v uničevalnih taboriščih izginilo na tisoče judov. To je čas, ko se za Guidom Mayerjem izgubi vsaka sled.

Namesto epiloga

Alpinistična in vojna dejanja sama zase govorijo, da je bil Mayer mož, ki se je upal gledati smrti v oči. Za višje cilje je bil pripravljen zastaviti svoje življenje in življenja svojih tovarišev. Tega pa so zmožni le ljudje z globoko vero in zaupanjem vase, v sočloveka in nenazadnje v Boga. Med vojno je vodil skrajno tvegan poskus reševanja posadke na Višu, ki je zaradi nenadnih obilnih snežnih padavin ostala odrezana od sveta. Reševanja skozi Severovzhodno deber se je lotil kljub zavesti, da jih lahko vsak trenutek odnesejo plazovi.

O njegovem značaju nam največ povedo Kugyjeve besede: "Menim, da sem z odkritjem dr. Mayerja naredil svoji brigadi in obrambi naših gora eno svojih najboljših uslug. Zares čudovito je, kaj vse je opravil ta mirno zroči mladi mož. Delal je tiho in skromno. Bil je zmeraj pripravljen, najprej je stvar modro in previdno pretehtal, nato pa se je bliskovito lotil naloge in jo drzno dokončal".⁶

Vzporni, ki jih je Guido Mayer opravil z Dibono, še danes, ob vsej moderni opremi in varovalnih pripomočkih, terjajo celega moža. O samem načinu varovanja prvih plezalcev pa dovolj pove dejstvo, da je Dibona v vsej svoji karieri, ki šteje 70 prvenstvenih smeri, zabil le 12 klinov. Z vzponi v Francoskih Alpah sta se Dibona in Mayer potrdila kot najboljša plezalca svojega časa.

Po razpadu štiripere deteljice se je Rizzi posvetil vodniški dejavnosti in

svoji družini. Rodilo se mu je 12 otrok. Do konca življenja ga je spremljal občutek krivde za smrt klienta, ki se mu ni pustil navezati na vrv. Umrl je leta 1948. Dibona je imel 6 otrok. Nadaljeval je s tem, kar je najbolj znal; tako je leta 1935 s sinom Ignacijem, Anno Escher in Jožetom Lipovcem v severni steni Široke peči opravil enega svojih zadnjih prvenstvenih vzponov. Umrl je leta 1956. Velja za enega največjih italijanskih alpinistov in gorskih vodnikov.

Pichl je do konca življenja ostal zaprišežen nacionalist in antisemit. Njegove smeri od Dachsteina do Triglava odlikujejo lepe linije in zmerne težavnosti. Še pred smrtjo leta 1955 je zatrjeval, da ničesar ne obžaluje. Po njem je bila poimenovana planinska koča ob jezeru Wolaya v Karnijskih Alpah. Ob svoji 150-letnici se je Avstrijsko planinsko društvo končno odločilo razčistiti s svojo nečastno preteklostjo in od tedaj se koča preprosto imenuje Wolayersee Hütte.

Guido Mayer pa na svoj prostor v kolektivnem planinskem spominu še čaka. ●

Uporabljena literatura:

- Guido Mayer, Die Südwand des Innerkoflerturms, 3070 m, Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins, Nr. 22, 1908.
- Max Mayer, Die erste Durchkletterung der Lalidererwände im Karwendelgebirge, Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins, Nr. 1, 1912.
- Guido Mayer, Die Nordwestwand der Écrins, Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins, Nr. 6, 1914.
- Predavanje dr. Gvidona Mayer-ja o bojih v visokem gorovju Julijskih Alp, Planinski vestnik 5, 1928.
- Ingomar Pust, Die steinerne Front, Leopold Stocker Verlag Graz-Stuttgart, 1980.
- Ivo Rabanser, Sassolungo, Dolomiti fra Gardena e Fassa, CAI-TCI, 2001.
- Bine Mlač, Veliki pionirji alpinizma II, Didakta, 1994.
- Julius Kugy, Vojne podobe iz Julijskih Alp, Založba Kres, Ljubljana, 1995.
- Hanns Heindel, V uroku Julijcev, Mohorjeva založba, Celovec, 2003.
- Carlo Gandini (ur.), Angelo Dibona, Alpinista e Guida, Edizioni ULd'a, Cortina d'Ampezzo, 2006.
- Enrico Mazzoli, Kugy v prvi svetovni vojni, Mladika, 2007.
- Italo Zandonella Callegger, I Signori delle Cime, Antiga, 2003.
- Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, www.biographien.ac.at.

⁴ Julius Kugy, Vojne podobe iz Julijskih Alp, 1995, str. 58.

⁵ Predavanje dr. Gvidona Mayer-ja o bojih v visokem gorovju Julijskih Alp, Planinski vestnik št. 5, 1928, str. 116.

⁶ Julius Kugy, Vojne podobe iz Julijskih Alp, 1995, str. 11.

Odločna, trmasta in nepopustljiva

O predstavi Pavla nad prepadom

O drami Andreja E. Skubica *Pavla nad prepadom* v režiji Matjaža Pograjca in izvedbi Slovenskega mladinskega gledališča ne bom pisal s stališča gledališkega kritika, ker to nisem, temveč kot gledalec, ki je navdušen nad videnim zadovoljen odšel iz Talijinega hrama. O predstavi in ustvarjalcih je bilo že veliko napisanega, mene pa ne mika, da bi ponavljal že videno oziroma prebrano. Ampak – na srečo – o nečem le nisem nikjer ničesar zasledil. Pavla Jesih je svojo prvo smer pete stopnje preplezala 28. julija 1928, skupaj z Milanom Gostišo. Za nameček je v smeri še nekaj mest spodnje šeste stopnje! Do svoje nesreče 18. avgusta 1934, ko je padla med plezanjem prvenstvene smeri nekje med Veliko Mojstrovko in Travnikom in se pri tem hudo poškodovala, je, kot je razvidno iz vodnika Plezalni vzponi Vzhodne Julijske Alpe iz leta 1970, v Julijcih z različnimi soplezalci preplezala devet prvenstvenih smeri, z vsaj enim mestom v območju pete stopnje ali težje, večinoma kot prva v navezi. Za primerjavo: vsi ostali slovenski alpinisti z Jožo Čopom na čelu so v tem obdobju preplezali samo deset smeri takih težavnosti, s tem da je pri enem vzponu sodeloval italijanski alpinist iz Trsta Emilio Comici. Statistika, ki sama po sebi govori o Pavlinih plezalskih sposobnostih. Je torej kaj čudnega, da se je takratna slovenska plezalska srenja razdelila na dva tabora? Eni so z njo plezali, drugi je niso marali takrat in je ne marajo še danes. Za povrh je nekatere motilo tudi to, da je bila iz premožne trgovske družine – kapitalistka in buržujka, kot ji je očitala povojna oblast. Očitno ji je primanjkovalo vsaj nekaj govorniške spretnosti, smisla za humor in *piarovstvo*, česar je v obilju premogel legendarni Joža Čop (igra ga Primož Bezjak). Z brezkompromisno trmastim rinjenjem z glavo skozi zid pri povojni totalitarni oblasti pač ni mogla ničesar doseči.

Ker je v drami kar nekaj simbolike, sem prepričan, da gledalec, ki življenja Pavle Jesih ne pozna, ne bo imel toliko od igre kot tisti, ki je s tem vsaj v grobem seznanjen. Ne bo vedel, zakaj so na začetku na steno projicirani trije golobi (aluzija na staro osamljeno Pavlo in njeno krmljenje golobov) ali zakaj Pavla kar trikrat zaporedoma s stene pade v roke treh postavnih mladeničev (namigovanje na njen trojni zaporedni padec v najtežjem delu Čopovega stebra, kjer je potem obtičala). Vendar so to le malenkosti, ki lahko dodatno bogatijo doživljanje predstave.

Pavlo igrajo tri igralko, ki se nekajkrat hkrati pojavijo na odru – mlada Pavla, plezalska Pavla srednjih let in stara Pavla – med katerimi se občasno razvije živahen pogovor. Fizično najnapornejšo vlogo ima srednja Pavla, ki jo igra Katarina Stegnar. Skoraj vsi igralci nastopajo v več vlogah. Poudariti moram odlično telesno pripravljenost vseh plezalskih akterjev. Po letu dni treninga so svoje dolge plezalske vložke izvajali suvereno, brez vidnega napora. Med plezanjem po steni ali stropu so skoraj neprestano govorili tako sproščeno, kot da bi sedeli v naslonjaču. Njihovo kondicijo jim kar malo zavidam, ker mene dokaj hitro *navije* in mi še na misel ne pride, da bi v previsu skušal recitirati (zasopihane kletvice ne štejejo). Še več: Uroš Kaurin (igra Franceta Brenka in nemškega oficirja Breinerja) je s cepinoma visel na stropu, naredil štirico in medtem prav nič zadihano govoril. Povedati je treba, da igralci plezajo brez zaščitne mreže.

Domiselno plezalsko koreografijo dopolnjujeta videoprojekcija, ki med drugim na plezalsko steno izrisuje tudi kamnite triglavske sklade, in glasba. Za spremembo sem tokrat z muziko zadovoljen, saj je ubrana z dogajanjem na odru, ne pa moteč hrumeč element, ki zamaši ušesa in razsuje notranje organe. Užival sem v drobnih vrhuncih predstave, ko so se gibi plezalcev, projicirane

Predstavo o Pavli Jesih odlično dopolnjujejo multimedijski učinki.

Foto: Peter Uhan

ilustracije in glasba zlihi v harmonično celoto. Visok ritem igre brez velikih nihanj drži gledalca v stalni napetosti, da pozorno spremlja dogajanje na odru, saj prostorske in časovne realnosti hkrati potekajo v različnih časih in na različnih krajih. Drama nazorno predstavi življenje Pavle Jesihove, ki je bila po mnenju avtorja *Velikih pionirjev alpinizma* Bineta Mlača poleg Mire Marko Debelak ena največjih alpinistk v Evropi in s tem na svetu v prvi polovici prejšnjega stoletja. Glede na težavnost vzponov lahko rečem, da sta bili Pavla in Mira v resnici največji, saj sta bili edini ženski, ki sta v glavnem plezali naprej in ne samo kot drugi v navezi. Toda statistika težkih prvenstvenih smeri je premočno na Pavlini strani.

V uri in pol podoživimo vso veličino in tragiko življenja vrhunske alpinistke, samosvoje podjetnice in svobodomiselnice ženske, ki je bila precej pred svojim časom. Tako kot je bila junija leta 1945 nepopustljiva med epskim prvenstvenim vzponom po Osrednjem triglavskem stebri, kmalu poimenovanem Čopov steber, ko se ni pustila potegniti s *štrikom* iz stene, je bila neuklonljiva tudi v povojnem poslovnem življenju. In je ostala brez vsega, sama s svojimi mestnimi golobi in cigaretami.

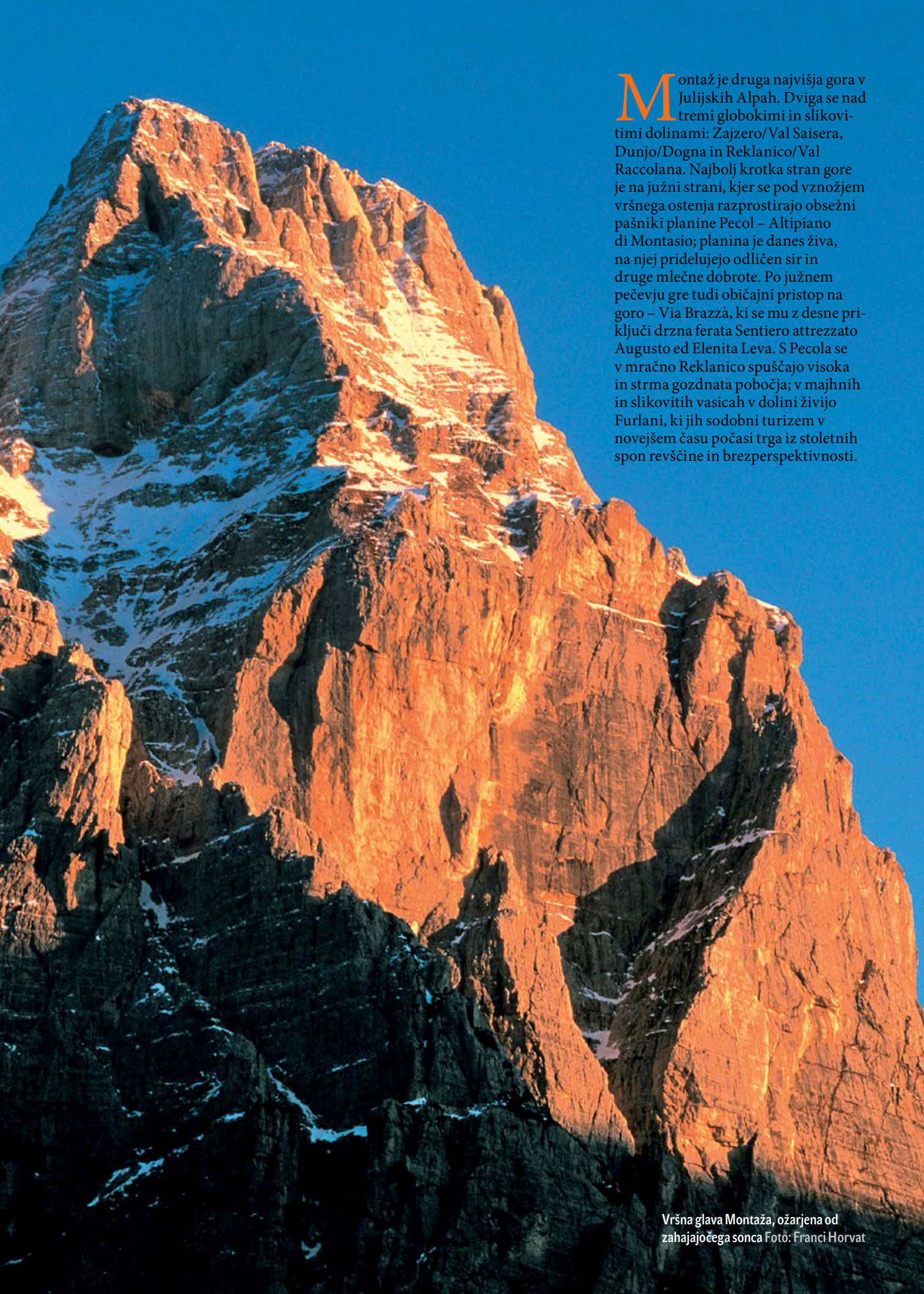
Mire Steinbuch

Montaž – Kugyjeva gora

Poliški špik/Jôf di Montasio

Besedilo: Andrej Mašera

Dr. Julius Kugy, neprekosljivi poet Julijskih Alp (letos bomo obhajali 70. obletnico mojstrove smrti) je poglavitne julijske velikane označil nekako takole: Triglav je najvišji, Škrlatica najbolj divja, Jalovec najdrznejši, Mangart najslikovitejši, Razor najbolj odličen, Viš najbolj bleščeč, Kanin najbarvitejši in na koncu njegova najljubša gora – Montaž, največji in najmogočnejši. Morda bo kdo ugovarjal temu prekipevajočemu nizu izbranih presežnikov, toda glede označbe Montaža se mnogi s Kugyjem strinjamo. Montaž odlikuje predvsem izredna mogočnost: silovito se dvigajo njegove stene iz globokih dolin, predvsem iz Dunje, od koder je videti kot neznansko visoka piramida, ki kipi več kot 2000 metrov nad dolinskim koncem. Prizor, ki jemlje dih in po veličastju prekaša celo poglede na podobno markantna velikana – Monte Agnèr v Dolomitih in Matterhorn v Valiških Alpah!

Montaž je druga najvišja gora v Julijskih Alpah. Dviga se nad tremi globokimi in slikovitimi dolinami: Zajzero/Val Saisera, Dunjo/Dogna in Reklanico/Val Raccolana. Najbolj krotka stran gore je na južni strani, kjer se pod vznožjem vršnega ostenja razprostirajo obsežni pašniki planine Pecol – Altipiano di Montasio; planina je danes živa, na njej pridelujejo odlični sir in druge mlečne dobrote. Po južnem pečevju gre tudi običajni pristop na goro – Via Brazzà, ki se mu z desne priključi drzna ferata Sentiero attrezzato Augusto ed Elenita Leva. S Pecola se v mračno Reklanico spuščajo visoka in strma gozdnata pobočja; v majhnih in slikovitih vasicah v dolini živijo Furlani, ki jih sodobni turizem v novejšem času počasi trga iz stoletnih spon revščine in brezperspektivnosti.

Vršna glava Montaža, ožarjena od zahajajočega sonca Foto: Franci Horvat

1

Furlani so pred časom naseljevali tudi Dunjo (danes stalnega prebivalstva praktično ni več), vendar so vasice lepo ohranjene in vzdrževane – hiše so bile namreč preurejene v lične vikende. Nad Dunjo kaže Montaž svojo največja podoba, saj se iz dna doline požene v sinje višave silno visoka stena, ki se zaključi v drzno oblikovanem vrhu. S te perspektive je Montaž videti kot ošiljena gora, kar v resnici ni, ampak ga tvori dolg greben, ki se začne na vrhu, nato pa nadaljuje daleč proti vzhodu.

S severa, iz Zajzere je grebenski značaj Montaža jasno viden; z grebena prepada v dolino 800 metrov visoka strma stena. V njenih nedrjih so ob vznožju še danes ostanki nekoč precej obsežnejšega ledenika Ghiacciaio di Montasio, poleg triglavskega in kaninskega edinega v Julijskih Alpah. Zajzera je sicer nenaseljena, na njenem začetku pa stoji slikovita Ovčja vas/Valbruna, kjer je avtohtono prebivalstvo slovensko. Tu si je v gostoljubni domačiji svojega priljubljenega vodnika Antona Ojcingerja Kugy našel svojo poletno "rezidenco", prelep kotiček, kjer je preživel jesen življenja in sanjaril o nekdanjih slavnih dneh osvajanja Julijskih Alp.

Proti vzhodu se greben Montaža nadaljuje v dolg greben Poliških špičkov, ki ga s številnimi vmesnimi vrhovi povezuje s Kostrunovimi špicami/Cime Castrein, 2502 m, in Višem/Jóf Fuart, 2666 m, drugim velikanom gorovja. Tako je arhitektonsko ravnovesje Zahodnih Julijcev skoraj popolno.

Imena, imena

Kot marsikje drugje, se je tudi pri Montažu našlo več nazivov, največ zaslug za to ima dr. Henrik Tuma, neutrudni zbiralec slovenskega imenstva v Julijskih Alpah. Tumovo delo je treba vsekakor spoštovati in ceniti, toda z drobnim zadržkom, da sicer izreden erudit in izobraženec le ni bil šolani jezikoslovec. Toda ne glede na to, ali je Tuma res izbrskal pravo slovensko ime kake gore, škrbine ali planine ali pa si je malo pomagal z lastno kreativnostjo, se je večina njegovih toponimov vtišnila v slovenski kulturni prostor in jih večina slovenskih gornikov s pridom uporablja. Tako je za Montaž našel dve, celo tri imena: Poliški špič, Špič nad policami in – Bojec (?!). Če povsem ponesrečen Bojec takoj odpišemo (le kje neki ga je našel?), sta ostali dve imeni lepo zvaneči in sta v občasni uporabi. Poliški špiči celo bolj za niz vrhov med Montažem in Kostrunovimi špicami. Montaž seveda ni slovenskega izvora, toda ime se sliši tako mogočno in svečano, da bi ga težko zamenjal za kakega drugega. Naj bo Montaž!

Kugyjeva romantična duša je seveda tudi našla nekaj imen na ljubljani gori, npr. Zmajev greben/Cresta dei Draghi, Severni stolp/Torre Nord, najbolj poetično pa Police Walhalle v zahodni steni pod Zmajevim grebenom. Kugy je bil odlični glasbenik, zato nas ne sme presenetiti, da so ga široko izpostavljene police spominjale na domovanje bogov iz starogermanskih sag – grad

Walhallo, ki igra tako pomembno vlogo v Nibelunškem prstanu Richarda Wagnerja. V tako mogočnem okolju v duši poznavalca pravzaprav ne more zazveneti druga glasba kot Wagnerjeva. Veličastna, bleščeča, brezčasna, onstranska in nebeško lepa, prav takšna, kakršen je kraljevski Montaž!

Poti na Montaž

Le malo dvatisočakov v Julijskih Alpah se lahko primerja z Montažem po številu poti, po katerih se lahko povzpemo na njegov vrh. Razen običajnega pristopa (Via Brazza) pa so druge označene poti kar zahtevne in primerne le za izkušene gornike. Na Montaž lahko splezamo po dveh feratah, od katerih je pot Leva srednje težavnosti, zelo atraktivna, slovita Via Amalia iz Zajzere pa je v začetnem delu tehnično zelo zahtevna, v celoti pa zelo dolga in naporna. Tine Mihelič je v svojem antologijskem vodniku Julijske Alpe za Vio Amalio zapisal: "Estetsko visoko vredna tura se odvija na divji sceni Montaževe severne stene ter nudi razkošne razglede. V tem smislu je Amalia najbolj raznolika in slikovita pot na Montaž.

Pot skozi Findeneggov ozebnik je zopet povsem drugačna: skozi ozebnik moramo kar malo prosto poplezati po razčlenjenem skalovju (I, II), saj varoval ni. Če smo zmogli Amalio in Findeneggo, bomo gotovo začeli razmišljati in sanjariti še o dveh možnostih, ki se dobremu gorniku ponujata na

2

- 1 Severna stran Montaža nad Zajzero Foto: Vid Pogačnik
- 2 Zlata jesen na planini Pecol pod južnim ostenjem Montaža Foto: Vid Pogačnik
- 3 Bivak Stuparich stoji na skalnem pomolu Kuglič, visoko nad Zajzero. Foto: Andrej Ranfl

Montažu. Toda – tu pozor! V mislih imam dve "poti", ki sta v bistvu že plezalni smeri in se ju lahko lotimo le v spremstvu gorskega vodnika ali zelo izkušenega tovariša – alpinista. To sta Via Dogna v zahodni steni in Via Diretta Kugy v severni steni Montaža.

Via Dogna je izjemno dolga smer v zahodni steni Montaža (II, III, 1900 m),

orientacijsko zahtevna, tehnične težave pa se postopno povečujejo in dosežejo višek v zadnjih raztezajih. V smer je za večno vklesal svoje ime grof Giacomo Savorgnan di Brazzà, ki je leta 1881 z domačinom Pittinom iz Dunje splezal zelo visoko, do "Belvedera", nad katerim je le 50 metrov višje konec težav. Zaradi slabega vremena in megle sta se odločila obrniti in sta v hudem dežju varno sestopila čez celo mogočno steno nazaj v Dunjo – vsekakor podvig, ki bi še danes zaslužil vse spoštovanje, kaj šele v zadnji petini 19. stoletja! Naslednje leto se je Brazzà vrnil z večjo družbo in dokončal vzpon. Kasneje je raziskoval v porečju Konga, kjer je zbolel za hudo boleznijo, zaradi katere je leta 1888 umrl star komaj 29 let!

Direktna smer v severni steni, ki jo je leta 1902 zmozel slavniti trentarski vodnik Jože Komac in čez pripeljal A. Ojcingerja, J. Kugyja in G. Bolaffia, je dosegljiva zelo dobrim gornikom s spremstvom gorskega vodnika. V smeri je še danes kar precej solidnih velikih klinov, ki so ostali še iz davnih časov, ko so po njej speljali ferato. Ti še posebej olajšajo prehod čez "Passo

Po postaji Dogna zdrvi vlak iz predora na sloviti visoki železniški most. Severna kulisa doline se nenadoma umakne in na mah zagledaš vse 2200 metrov visoko Montažovo pročelje ... takrat vidimo najosupljivejšo in najočarljivejšo podobo Julijskih Alp. (Iz knjige Julius Kugy: Iz življenja gornika.)

3

Oitzinger", skrajno izpostavljeno nadstrešeno polico, kjer se je Ojcinger zaplezal, Komac pa je od zgoraj rešil njega in celotno navezo. Kljub vsemu spoštovanju do kralja Julijskih Alp bi se smer morala imenovati Diretta Komac in tudi razvpiti prehod si ni zaslužil naziva po Ojcingerju. V smeri so danes na nekaterih težavnih mestih nameščeni svedrovci za varovanje, kljub temu je nekaj mest, kjer se težave sučejo med III. in IV. težavnostno stopnjo.

Ekstremnim plezalcem na žalost Montaž ne more ponuditi kaj posebnega. Kdor pa ne hlepi samo po skrajnih težavah, ampak ga lahko navdušijo tudi lepe klasične smeri

Divja podoba Montaža z vzhodne strani
Foto: Iskra Jovanović

Več kot 2000 m visoka zahodna stena Montaža nad Dunjo,
levo zadaj Viš Foto: Andrej Stritar

INFORMACIJE

Dostop: Mejo z Italijo preidemo v Ratečah in se peljemo skoraj do Trbiža. Za južne dostope na Montaž zavijemo na križišču pred mestom levo v Jezersko dolino/Val Rio del Lago ter se mimo Rabelskega jezera pripeljemo na Nevejski preval/Sella Nevea. Od tu nadaljujemo po strmi in ozki asfaltirani cesti do parkirišča na planini Pecol. Če pa hočemo na Montaž s severa, na omenjenem križišču zavijemo desno in se skozi Trbiž peljemo do Žabnic/Camporosso, malo naprej zavijemo levo do Ovcje vasi/Valbruna in naprej skozi dolino Zajzero/Val Saisera do velikega parkirišča pri obsežnih prodiščih na koncu doline.

Koči in bivaka: Rifugio Giacomo di Brazzà, 1660 m, koča je odprta od junija do konca septembra, telefon 0039 043 279 70 79, spletna stran <http://www.tarvisiano.org/en/40916/Rifugio-Di-Brazza>;

Rifugio Fratelli Grego, 1389 m, koča je odprta od junija do septembra, telefon 0039 042 86 01 11, spletna stran <http://www.tarvisiano.org/en/40920/Rifugio-Fratelli-Grego>; **Bivacco Carlo Stuparich**, 1587 m, bivak je stalno odprt; **Bivacco Adriano Suringar**, 2430 m, bivak je stalno odprt.

Literatura: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974; Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998; Andrej Mašera: 55 zavarovanih plezalnih poti. Sidarta, 2011; Dr. Julius Kugy: Iz življenja gornika. Obzorja, 1968 (prev. Lilijana in France Avčin); Dr. Julius Kugy: Iz mojega življenja v gorah. PZS, 2008 (Reprint; prev. M. M. Debelak).

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000.

Njegov silni greben poteka ves čas v zmagovitih višavah. In naj se pokaže kjerkoli že, ni nam treba pogledati na zemljevid; ni dvoma: to je on – Montaž! (Iz knjige Julius Kugy: Iz življenja gornika.)

zmerne težavnosti, bo v Montažu našel Kugyjevo smer v jugozahodni steni (V–IV; tehnično najtežja Kugyjeva smer sploh), smer Via Clapadorie v zahodni steni (IV/III), Kugyjevo smer Cengie del Walhalla s Hornovo varianto v zahodni steni (IV–II), smer po Zmajevem grebenu/Cresta dei Draghi (IV+III, IV) in smer Gilberti-Granzotto v severni steni, desno od direktne Kugyjeve smeri (IV+IV). ●

V decembrski številki Planinskega vestnika nam je na strani 32 tiskarski škrtat odrezal zadnji del besedila članka Gore nad Tolminom avtorja Matije Turka. Ta del objavljam v celoti:

Od Livka poteka čez Kolovrat slikovita panoramska cesta. Cesto na Kolovrat so med soško fronto za lažji transport topov in gradnjo obrambnih položajev zgradili že italijanski vojaki. Glavni topovski položaji so bili na grebenu Kolovrata, kjer je danes na vzpetini Na gradu, 1114 m, urejen muzej na prostem. S travnatega grebena se odpirajo razgledi na vse strani. Na severu izstopa zasneženi Krn, na zahodu Kanin in Matajur, na južni strani pa se nam odkrijejo skrite doline, hribi in vasi Beneške Slovenije, ki kar vabijo k obisku. Na vzhodnem koncu Kolovrata, pri nekdanjem maloobmejnem prehodu Solarji, stoji spomenik iz prve svetovne vojne. Postavljen je v spomin

prvemu padlemu italijanskemu vojaku na soški fronti, alpincu Riccardu di Giustu iz bataljona Cividale. Če nadaljujemo po sedaj makadamski cesti dalje proti jugu, prispemo do planinskega doma pod Ježo, urejenega v nekdanji karavli. Od tu vodi označena pot na vrhova Ježo, 949 m, in Očno, 906 m, pomembni točki v sistemu italijanske obrambe.

Nad mejno reko Idrijo vodi vojaška cesta dalje čez Kambreško in Korado do Goriških brd. Vredno jo je prevoziti, si ob poti ogledati številna umetelno izdelana vojaška korita, se ustaviti v odmaknjenih gorskih vasicah in se povzpeti na razgledna travnata slemena, kjer sega pogled vse od Julijcev do bleščečega Jadrana.

Avtorju prispevka in bralcem se za nastalo napako opravičujemo.

Uredništvo

Pipanova lestev je zelo zračna in izpostavljen padajočemu kamenju. Foto: Franci Horvat

Običajni pristop na Montaž je leta 1881 odkril Giacomo di Brazzà, znan po svojih kasnejših raziskovanjih v Kongu. Vzpon začnemo na širnih pašnikih planine Pecol, s katerih se povzpemo do Škrbine vrh Strmali/Forca dei Disteis, 2201 m, med Montažem in sosednjim Curtissansom, 2240 m. Z nje gre pot poševno na vzhodni greben Montaža in po njem na vrh. Pot tehnično ni preveč zahtevna, razen če ne uberemo variante po navpični, 60 metrov visoki vrtoglavi lestvi (Scala Pipan), ki nekoliko skrajša pristop na greben.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Na običajnem pristopu na Montaž tehnične težave niso prehude, varianta mimo Pipanove lestve je tudi povsem brez železja. Vzpon po lestvi je zelo zračen in izpostavljen padajočemu kamenju. Če je na gori veliko ljudi, se vzponu (in

sestopu) po Pipanovi lestvi raje odpovejmo.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje in čelada, za vzpon po Pipanovi lestvi potrebuje mo opremo za samovarovanje.

Nadmorska višina: 2753 m

Višina izhodišča: 1502 m

Višinska razlika: 1251 m

Izhodišče: Parkirišče na planini Pecol, do katerega se pripeljemo po strmi in ozki asfaltirani cesti z Nevejskega prevala. WGS84: N 46,4086635, E 13,43752361

Koča: Rifugio Giacomo di Brazzà, 1660 m, telefon 0039 043 279 70 79.

Časi: Izhodišče–Škrbina vrh Strmali 1.45–2 h

Škrbina vrh Strmali–Montaž 1.30–2 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 6–6.30 h

Sezona: Od julija do konca oktobra.

Vodniki: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974;

Montaž, 2753 m, po poti Leva

Vzhodna stran Montaža: vrh je levo zadaj, spredaj je Špik nad Cijanerico. Njegove stene preči pot Leva. Foto: Vladimir Habjan

Vzpon na Montaž po ferati Augusto ed Elenita Leva je nekoliko daljši od običajne poti, zato pa precej zahtevnejši in zanimivejši. Ferata je zaključni (ali uvodni) del sistema treh pomembnih poti, ki potekajo pod grebeni najvišjih vrhov v Zahodnih Julijcih, Leva pod Montažem in njegovimi trabanti, Ceria-Merlone pod Poliškimi špiki, Anita Goitan pa pod Kostrunovimi špicami in skupino Viša. Ferata Leva je zavarovana samo z jeklenicami, na njej se bomo dodobra naužili plezanja v navpičnih vrtoglavih stenah po ozkih in skrajno izpostavljenih policah.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot (PP 3/4). Pot Leva je kar zahtevna ferata, ki nudi zanimivo in zračno plezanje, povečini po ozkih izpostavljenih policah. Skoraj ves čas nas spremljajo zanesljive jeklenice, ki pa

so nameščene nekoliko ohlapno, tako da se nanje ne smemo preveč "obešati"; služijo naj predvsem samovarovanju.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje in oprema za samovarovanje.

Nadmorska višina: 2753 m

Višina izhodišča: 1502 m

Višinska razlika: 1251 m

Izhodišče: Parkirišče na planini Pecol, do katerega se pripeljemo po strmi in ozki asfaltirani cesti z Nevejskega prevala. WGS84: N 46,4086635, E 13,43752361

Koča: Rifugio Giacomo di Brazzà, 1660 m, telefon 0039 043 279 70 79.

Časi: Izhodišče–začetek poti Leva 2.15 h

Pot Leva–Montaž 3 h

Sestop 2.30 h

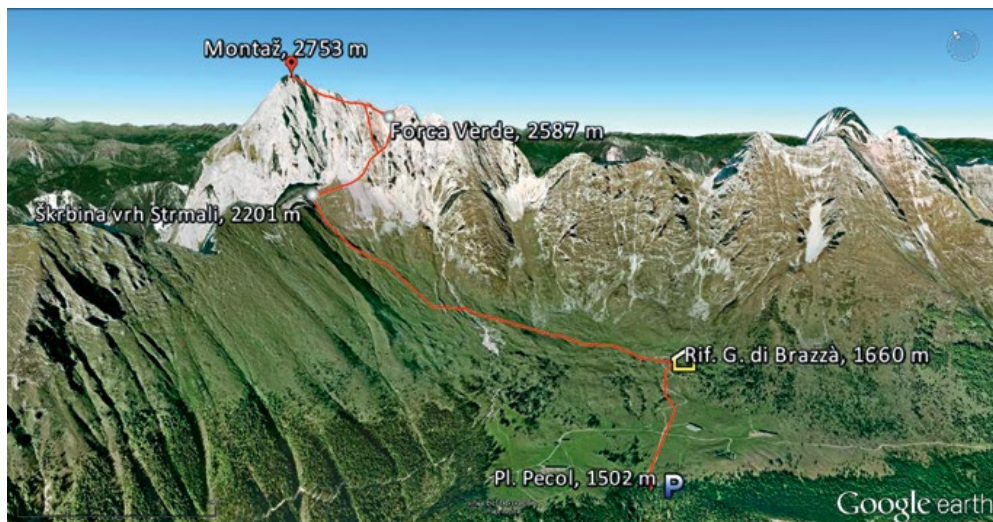
Skupaj 7.30–8 h

Sezona: Od julija do sredine oktobra.

Vodniki: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Andrej Mašera:

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.
Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000.
Vzpon: Od parkirišča se po cesti, zaprti za javni promet, v pol ure povzpne do koč Brazzà, 1660 m. Na travnatem hrbtu nad koč poiščemo pot, ki gre sprva po ravnem čez valovite pašnike. Strmina postopoma narašča, Škrbina vrh Strmali je videti varljivo blizu, toda do nje se vzpenjamo skoraj uro in pol. Tik pod njo zavije pot desno in čez majhno melišče doseže močno razčlenjeno skalovje. V prijetnem poplezavanju se vzpenjamo čez skoke in po policah, višje pa po bolj skrota-stem pobočju dosežemo veliko trikotasto melišče; vzpenjanje čezenj je precej naporno. Tu imamo na voljo dve možnosti: po lažji se po grušču povzpne-mo do zelo strmega travnatega

pobočja, po katerem nas ozka stezica pripelje na škrbino Forca Verde, 2587 m. Z nje pre-stopimo na zelo izpostavljeno polico, ki nas nad globokimi prepadi severne stene pripelje do stika z drugo varianto. Ta se s trikotastega melišča požene navpično navzgor po 60 metrov visoki Pipanovi lestvi, ki

je zelo izpostavljena in nevarna zaradi padajočega kamenja. Po združitvi obeh variant se po drobljivem pobočju povzpne na rob vzhodnega grebena. Čeprav je greben precej ozek, hoja po njem ni težavna in preveč izpostavljena, je pa izredno privlačna zaradi širokih razgledov, ki se

zaokrožijo na prostranem vrhu Montaža.
Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Montaž, 2753 m, po poti Leva

Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.
Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000.
Vzpon: Od parkirišča se po cesti, zaprti za javni promet, povzpne do koč Brazzà, 1660 m. Nad koč se po lepi mulatjeri skoraj 2 uri vzpe-njamo proti vrhu Špika Hude police/Cima di Terrarossa, 2420 m. Na zadnji serpentin pod vrhom nas smerokaz usmeri levo po ozki stezici, ki zavije po travnatem pobočju navzdol proti Škrbini nad Cijanerico/Forca del Palone, 2242 m. Malo nad njo nas čaka 10 metrov visok navpičen prag, čez katerega sestopimo s pomočjo gibljive aluminijaste lestve. S škrbine začnemo z vzponom po strmih žlebovih in pragovih, stalno ob jeklenicah, do zagrščene grape, iz nje pa prečimo levo po strmih

in izpostavljenih travnatih vesinah. Sledi krajši vzpon do strmega stebra, ki ga obidemo po ozki, skrajno izpostavljeni gladki "lašti". Na drugi strani stebra se navpično spustimo kakih 20 metrov v plitvo grapo. Nadaljujemo s prečenjem skrotastih pobočij Špika nad Plazom/Modeon del Montasio,

2606 m, in kmalu se znajdemo na začetku izrazitega sistema polic, ki so čedalje ožje in bolj zračne. Zelo slikovito mesto je ozka polica pod previsom, po kateri nizko sklonjeni obidemo navpičen raz. Zadnja, dolga polica, ki poteka vodoravno v popolni izpostavljenosti, je veličasten zaključek te

čudovite poti. Za polico nas čaka še nekaj metrov po razbitem svetu do stika z običajno potjo na Montaž. Do vrha potrebujemo še eno uro.
Sestop: Sestopimo po poti običajnega vzpona.

Andrej Mašera

Skozi rahlo zasnežen Findeneggov ozebnik poteka eden lepših pristopov na Montaž.

Foto: Iskra Jovanović

Prvopristopnik na Montaž Hermann Findenegg iz Beljaka se je 18. 8. 1877 povzpel na vrh skozi grapo, ki so jo kmalu nato poimenovali po njem. Kasneje so skozi njo markirali tudi pot, ki pa ni zavarovana in zahteva lažje plezanje I. in II. težavnostne stopnje. Skala je posebno v zgornjem delu žleba močno krušljiva, zato je nevarnost padajočega kamena velika in stalna. Vzpon je precej zahtevnejši od običajnega pristopa na goro in tudi daljši. Pri njem pa v polni meri doživimo veličastje visokih sten in globokih prepadov, ki so tako značilni za Montaž.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot, brez varoval, plezanje I. težavnostne stopnje z dvema mestoma II. Vzpon je primeren le za izurjene gornike, manj izkušene je treba varovati z vrvjo. Ture se nikar ne lotimo prezgodaj, ko so na

Veliki polici in v ozebniku še snežišča. Sestopu po tej poti se zaradi krušljivega terena raje izognimo!

Oprema: Običajna oprema za visokogorje in čelada, za manj izkušene varovanje z vrvjo.

Nadmorska višina: 2753 m

Višina izhodišča: 1502 m

Višinska razlika: 1251 m

Izhodišče: Parkirišče na planini Pecol, do katerega se pripeljemo po strmi in ozki asfaltirani cesti z Nevejskega prevala. WGS84: N 46,4086635, E 13,43752361

Koča in bivak: Rifugio Giacomo di Brazza, 1660 m, telefon 0039 043 279 70 79; Bivacco Adriano Suringar, 2340 m.

Časi: Izhodišče–Škrbina vrh Strmali 1.45 h

Škrbina vrh Strmali–bivak

Suringar 1 h

Bivak Suringar–Montaž 1.15 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 7 h

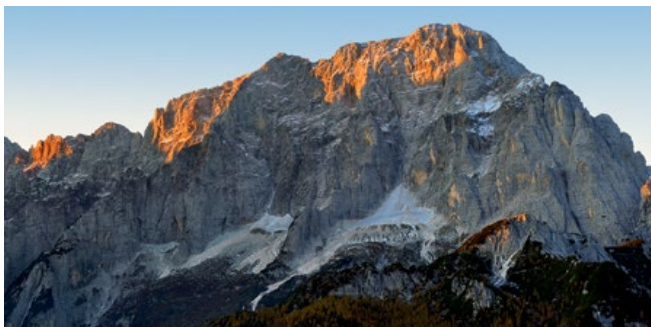
Sezona: Od druge polovice julija do konca septembra.

Vodniki: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974; Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča se po cesti, zaprti za javni promet, v pol ure povzpemo do kočice Brazza, 1660 m. Na travnatem hrbtu nad kočico poiščemo pot, ki gre sprva po ravnem čez valovite pašnike. Strmina postopoma narašča, Škrbina vrh Strmali/Forca dei Disteis, 2201 m, med Montažem in sosednjim Curtissom, 2240 m, je videti varljivo blizu, toda do nje se vzpenjamo skoraj uro in pol. Na majhnem melišču tik nad škrbino nas napis na skali usmeri levo proti bivaku Suringar, čez travnat rob do zagruščene grape in preko nje v skalnat, poličast svet, kjer si

Montaž, 2753 m, po poti Amalia

Severna stena Montaža: v območju delno zasnežene grape v desnem delu poteka Via Amalia.

Foto: Franci Horvat

Pot Amalia/Via Amalia je ena najznamenitejših poti v Julijskih Alpah, pa tudi najzahtevnejših ferat, ki se po težavnosti lahko primerja z Vio Italiano na Mangartu in Vio della Vita na Vevnici in je od njiju le za spoznanje tehnično lažja. Pot je speljana čez zahodni del severne stene Montaža v območju velike grape, ki od vznožja Severnega stolpa/Torre Nord, 2680 m, strmo prepada v Zajzero. Leta 1957 so pot nadelali in jo sprva poimenovali Pot italijanskih

lovcev/Via del Cacciatori Italiani. Kasneje se je udomačilo ime Via Amalia, po alpinistki Amalii Zuani Bornettini, ki se je leta 1949 smrtno ponesrečila v bližnji Hornovi smeri na Zmajevem grebenu/Cresta dei Draghi. Kljub varovalom gre za resen vzpon, ki se ga moramo lotiti z vso previdnostjo in spoštovanjem.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot (PP 4/5). Via Amalia je izjemno zahtevna plezalna

pot s precejšnjimi objektivnimi nevarnostmi (strma snežišča, prepadna travnata pobočja, padajoče kamenje), poleg tega pa še zelo dolga in naporna. Zato je primerna le za dobro izurjene in vzdržljive gornike, manj izkušene moramo varovati z vrvjo. Priporočljivo je prenočiti v enem od bivakov ali v koči Grego in od tam zgodaj zjutraj začeti z vzponom.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, oprema za samovarovanje.

Nadmorska višina: 2753 m

Višina izhodišča: 1004 m

Višinska razlika: 1749 m

Izhodišče: Parkirišče na koncu asfaltirane ceste v Zajzeri. WGS84: N 46,45610456, E 13,46839038

Koča in bivak: Rifugio Fratelli Grego, 1389 m, telefon 0039 042 86 01 11; Bivacco Carlo Stuparich, 1587 m; Bivacco Adriano Suringar, 2340 m.

Časi: Izhodišče–bivak Stuparich 2 h

Bivak Stuparich–bivak Suringar 4 h

Bivak Suringar–vrh Montaža 1.15 h

Sestop po poti Amalia 5 h

Sestop na Pecol 2.30 h

Skupaj 12–13 h oz. 9.30–10 h

Sezona: Od druge polovice julija do sredine septembra.

Vodniki: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974; Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča na koncu ceste v Zajzeri gremo najprej čez prodišča po ravnem, nato pa desno strmo v breg po poti št. 639 do bivaka Stuparich. Od bivaka se skozi nizko rastje povzpemo do melišča, po katerem se pot dviga proti severnemu ostenju Montaža. Nad meliščem zavijemo ostro desno in se

že moramo pomagati z rokami (I). Kmalu priplezamo do Velike police/Grande Cengia pod vitkim stolpom Torre Disteis, kjer pod nogami zazija strahoten prepad skrivnostne soteske Clapadorie. Sledi prečenje Velike police, ki ni težavno, je pa ponekod precej izpostavljeno. Na nekaj mestih nam prehod olajšajo tudi jeklenice. V zgodnjem poletju so tu lahko strma in nevarna snežišča, ki jih lahko prečimo le ustrezno opremljeni, sicer se raje obrnimo! Stezica nas pripelje do izrazitega raza, kjer na ozki polici stoji bivač Suringar. Že malo pred bivačkom pokažejo oznake desno navzgor proti Findeneggovemu ozebniku. Po skrotastem pobočju dosežemo spodnje ustje grape, ki je tu zelo široka. Po razčlenjenem skalovju plezamo čez skoke in police (I), ko pa se ozebnik zoži, se pomaknemo v njegovo dno. Nekaj metrov visok skok preplezamo skozi kaminček

na desni ali kar naravnost po sredini (II). Nad njim se ozebnik razcepi v dva kraka – mi sledimo levemu. Preplezamo manjši skok (II), nato pa se grapa začne širiti ter postane bolj zagraščena in krušljiva. Rdeče pike nas zanesljivo vodijo po razbitem, precej nepreglednem svetu na rob

severozahodnega grebena, kjer šine drzen pogled na Severni stolp/Torre Nord, 2680 m, in navzdol v Zajzero. Po drobljivem grebenu smo kmalu na vrhu.

Sestop: Sestopimo po poti običajnega vzpona.

Andrej Mašera

Montaž, 2753 m, po poti Amalia

zložno dvigamo proti visokim rumenkastim stenam, kjer je vstop v ferato. Sprva plezamo čez razčlenjeno skalovje, nato po izpostavljeni prečnici desno do vznožja odprte, skoraj navpične stene. Po njej splezamo kakih 15 metrov naravnost navzgor do začetka nagnjenega stebra, ki ga od stene deli ozka poklina, nato navzgor do vznožja ozkega, navpičnega kamina ter po skobah skozenj na ozko škrbinico ter onstran nje nekaj metrov navzdol do ključnega mesta poti. Preplezati moramo navpičen, na začetku celo malo previsen kamin, ki se po 10 metrih preobrazi v položnejši žleb, ki nas pripelje na prijazno travnato škrbino. S škrbine se povzpemo po travah in melu v spodnjo krnico velike grape. Po gladkih plateh splezamo čez skalno stopnjo v višjo krnico. Nadaljujemo čez razčlenjeno pečevje do velikega melišča pod Severnim stolpom/Torre Nord, 2680 m, kjer

pogosto naletimo na snežišče. Od tu gremo desno in ob jeklenicah povprek čez zelo strmo in izpostavljeno travnato pobočje do razgledne rame Pleče/Spalla Nord, od koder se odpre drzen pogled v globokine Dunje in nazaj v Zajzero. Nadaljujemo po ozkem grebenu, nato zavijemo desno navzdol v

strma travnata pobočja, kjer je pot zavarovana z jeklenico. Prečimo široko strmo grapo, ki se spušča desno od Severnega stolpa, nato pa kmalu dosežemo udobno polico, po kateri pridemo do bivača Suringar. Tu se pot Amalia konča, do vrha je še dobro uro vzpona skozi Findeneggov ozebnik

(označeno, nezavarovano; I.–II. težavnostna stopnja).

Sestop: Turo organizirajmo tako, da nas čaka vozilo na planini Pecol, ker je sestop po poti Amalia vse prej kot lahek, predvsem pa zelo dolg in naporen. Do Pecola sestopimo po poti običajnega vzpona na Montaž.

Andrej Mašera

Na planini Schwarzmoos Foto: Tomaž Hrovat

Vzpon na Steinrastl je lažja razgledna tura, ki svoji nezahtevnosti navkljub zadovolji že zaradi estetskih vidikov. Primeren je za zgodnje zimske

dni z nestabilno snežno odejo. Je zelo dober razglednik na dve pomembni turi na nasprotni strani reke Zilje/Tiroler Gailtal: Reitekarstspitz v dolini Winkler Tal

in sosednji Spitzköfeler v dolini Roller Tal. Obe sta predvsem spomladanski turi, ki si ju lahko s Steinrastla podrobno ogledamo in kujemo nove načrte.

Severno nad Steinrastlom pogled zapira čudovito ostenje Eggenkofla, ki spada v sosednjo skupino Lienških Dolomitov/Lienzer Dolomiten. Komur je drago, lahko po ravnem platoju z vrha Steinrastla poroma prav do njegovega ostenja. Tura na Steinrastl je primerna za turnosmučarski krst, za prvo okužbo, za katero po navadi ni več zdravila.

Zahtevnost: Lahka turnosmučarska tura.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema.

Nadmorska višina: 2184 m

Višina izhodišča: 1459 m

Višinska razlika: 725 m

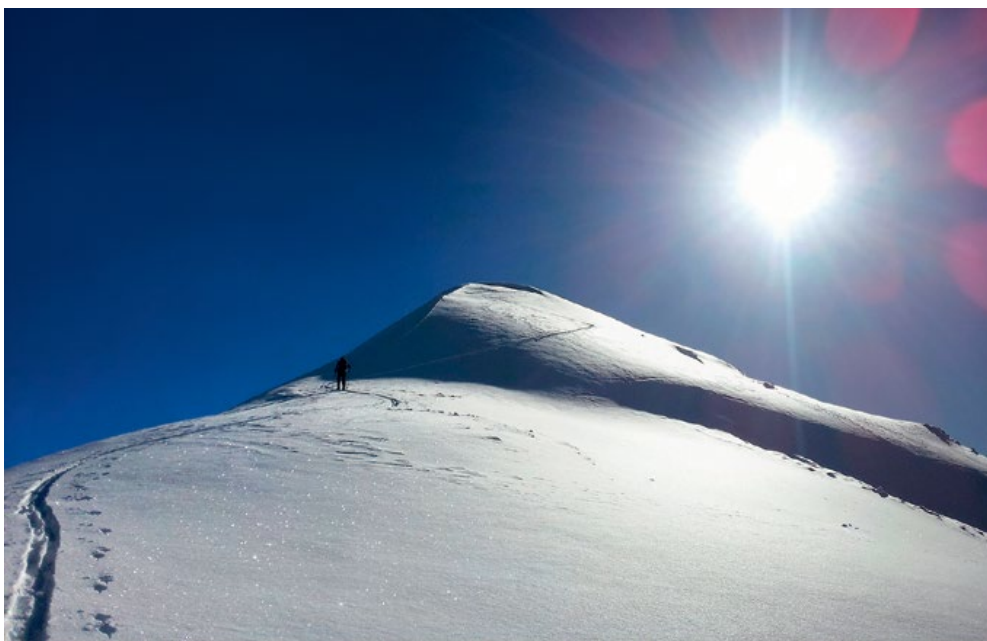
Izhodišče: Kmetija Flatsch.

WGS84: N 46,705402,

E 12,654525

Sem se pripeljemo skozi karavanški predor mimo Beljaka in skozi Lienz do Siliana v Pustriški dolini/Pustertal. Pred njim zavijemo levo v dolino reke Zilje/Tiroler Gailtal in po

Öfenspitze, 2334 m

Zadnji metri vzpona na Öfenspitze Foto: Tomaž Hrovat

Öfenspitze se dviga točno nad vasjo Kartitsch in v njegovi vršni belini lahko občudujemo zarisane snežne vijuge, ki jih ožari šele popoldansko

sonce. Zaradi dostopne lege in privlačnega spusta v zgornjem delu je namreč precej obiskan turnosmučarski vrh. Zahodno pobočje omogoča

podaljšanje sezone do pomladnih mesecev, vendar je Öfenspitze gora za zimske dni. Tura v spodnjem delu poteka po širokem gozdnatem hrbtu,

v zgornjem pa se izrazita kotanja zaključí z zares strmim odsekom tik pod vrhom, ki se kiti z razkošnim križem. Značaj ture ni posebej gorniški, orientacija je lahka. Morda je najprimernejša oznaka, da je tura kot nalašč za dobre smučarje, ki postopoma vstopajo v svet visokogorja. Skoraj zagotovo ne bomo sami in na poti nam bodo v pomoč sledi predhodnikov.

Zahtevnost: Zahtevna turnosmučarska tura. Pobočje v zgornjem zadnjem delu je strmo.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, cepin in dereze.

Nadmorska višina: 2334 m

Višina izhodišča: 1518 m

Višinska razlika: 816 m

Izhodišče: Gostilna Klammerwirt nad vasjo Kartitsch. WGS84: N 46,725453, E 12,499415 Sem se pripeljemo skozi karavanški predor mimo Beljaka in skozi Lienz do Siliana v

približno kilometru od Obertil-
liacha zavijemo levo navzgor
proti zaselku Huben. Cesta
je dokaj strma in ozka, lahko
tudi poledenela. Možnost
parkiranja je omejena, najbolje
je, da avto pustimo na razši-
ritvi zadnjega ovinka tik pred
kmetijo. Pazimo, da ne oviramo
prometa!

Časi: Vzpon 2–2.30 h

Spust 1 h

Skupaj 3–3.30 h

Sezona: December–marec.

Vodnik: Rudolf und Siegrun

Weiss: Pustertal. Rother, 2007.

Zemljevid: Lienzer Dolo-
miten, Lesachtal, WK 182,
Freytag&Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: Takoj za kmetijo proti
levi pelje markirana gozdna
cesta (št. 40), po kateri v več
okljukih dosežemo lepo
planino Schwarzmoos, 1871 m.
Svet se tu široko odpre in
v nadaljevanju dosežemo
najprej neimenovano koto
2140 m, nato pa prečimo široko
planoto do vrha Steinrastla,

2184 m, ki ga označuje večji
možic. V megli je orientacija v
zgornjem delu težavna.
Od kmetije Flatsch lahko
gremo tudi strmo naravnost
navzgor čez gozdne poseke
in tako hitreje dosežemo
Schwarzmoos.

Spust: Smučamo po smeri
vzpona. Če uporabimo gozdne

bližnjice, potrebujemo nekaj
smisla za orientacijo, da
prismučamo do avta.

Tomaž Hrovat

Öfenspitze, 2334 m

Pustriški dolini/Pustertal. Pred
njim zavijemo levo v dolino
reke Zilje/Tiroler Gailtal in
skozi Kartitsch nadaljujemo
do konca naselja. Ob glavni
cesti sta velik parkirni prostor
in avtobusna postaja.

Časi: Vzpon 2.30–3 h

Spust 1.30–2 h

Skupaj 4–5 h

Sezona: December–april.

Vodnik in spletna povezava: Rudolf
und Siegrun Weiss: Pustertal.
Rother, 2007; [http://www.
osttirol.com/de/tourentipps/
oefenspitze-1110089.html](http://www.osttirol.com/de/tourentipps/oefenspitze-1110089.html).

Zemljevid: Lienzer Dolo-
miten, Lesachtal, WK 182,
Freytag&Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča prečimo
cesto in pri rumeni smerni
tablici natakemo smuči.
Vzpon udobno začnemo po
urejeni tekaški progi, v nado-
ljevanju sledimo markirani
poti (št. 6) in večkrat prečimo
gosto omrežje gozdnih cest.
Na višini pribl. 1900 metrov

dosežemo čistino, pobočje pa
se oblikuje v nekakšno kotanjo,
ki jo obidemo po desni strani
med posameznimi mogočnimi
macesni. Teren je pregleden.
Nadaljujemo pod vršno
kupolo in zadnjih 100 metrov
zares strmo na sam vrh. Ker
je naravnost gor prestrmo za

vzpon, dosežemo vrh z desne
po grebenu.

Spust: Poteka v celoti v smeri
vzpona. Na začetnem delu
smučamo izjemno previdno,
posebej v neugodnih snežnih
razmerah.

Tomaž Hrovat

Vkrnci pod Hollbrucker Spitze Foto: Tomaž Hrovat

Dolina Hollbruck/Hollbrucker Tal je najbolj zahodno izhodišče v Karnijskih Alpah oziroma skrajno desna dolina, če gledamo iz Kartitscha. Njen mogočni zatrep vidimo že

iz Pustiške doline/Pustertal, preden zavijemo v dolino reke Zilje/Tiroler Gailtal in v Kartitsch. Je prava spomladanska tura, tipična za Karnijske Alpe.

Položnejšemu dostopu po gozdni cesti v dolini sledijo odprta strma pobočja nad zatrepom. Ker je lega severna, sta priporočljiva marec in april, in sicer zadnji ostanki jasne noči. Hollbrucker Spitze ni med najlažjimi turami v dolini, zato obisk ni množičen. Zelo verjetno bomo samevali, morda nas prehiteli le kak uren domačin. Vsekakor lepa in priporočljiva tura, varno izvedljiva, ko so pobočja že očiščena plazov! Ločiti moramo med vrhovoma Hollbrucker Eck in Hollbrucker Spitze, ki ju povezuje sekundarni greben. Na Hollbrucker Eck, ki je bolj zanimiv v zgodnji zimi, vodi grebenska pot, na Hollbrucker Spitze pa pot po dolini.

Zahtevnost: Zahtevna turnosmučarska tura.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema.

Nadmorska višina: 2580 m

Višina izhodišča: 1360 m

Višinska razlika: 1220 m

Izhodišče: Zaselek Hollbruck.

WGS84: N 46,7343, E 12,461863
Sem se pripeljemo skozi karavanški predor mimo Beljaka in skozi Lienz do Siliana v Pustriški dolini/Pustertal. Pred njim zavijemo levo v dolino reke Zilje/Tiroler Gailtal in skozi Kartitsch po asfaltni in po navadi dobro spluženi cesti pridemo do izhodišča. Možnost parkiranja je v bližini cerkve.

Časi: Vzpon 3–4 h

Spust 2.30 h

Skupaj 5.30–6.30 h

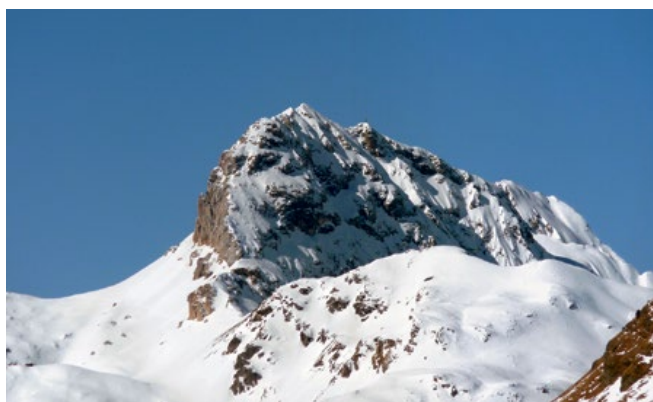
Sezona: Marec–april.

Spletna povezava: <http://www.osttirol.com/de/tourentipps/hollbruck-1110092.html>.

Zemljevid: Lienzer Dolomiten, Lesachtal, WK 182, Freytag&Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: Poiščemo oznako za Hollbrucker Tal (markirana pot št. 467) oziroma začetek tekaške proge, ki je nekaj deset metrov ob cesti pred cerkvijo. Po dolini sledimo gozdni cesti,

Grosse Kinigat, 2689 m

Vzpon na Grosse Kinigat lahko zaključimo tudi na sedlu Filmoor/Filmoorsattel (levo), če nam gredina na severni strani ne "diši" preveč. Foto: Tomaž Hrovat

Grosse Kinigat je v tem mini izboru, pa tudi absolutno v področju, zagotovo najzahtevnejši. Terja pripravljenega zimskega gornika, ki suvereno obvlada tehniko hoje s cepinom in derezami. Vršni del je namreč zelo zahteven in vzpon je izvedljiv le v primerenih snežnih razmerah, kar pa žal ugotovimo šele na kraju samem. V primeru neugodnih

razmer turo raje zaključimo na sedlu Filmoor/Filmoorsattel in pridimo po krono naslednjič. Tudi tura do sedla Filmoor je vredna samostojne izvedbe, tako da ne bomo v ničemer prikrajšani (temu se reče z drugo besedo tudi tolažba, pa vendar). Ključ do vrha Kinigata je sicer široka gredina tik pod njim, ki pa je, kadar je pokrita s

snegom, običajno zoprnogangljena navzdol proti prepadu na italijansko stran. En sam napačen korak, zataknjena dereza ob hlačnico ali zdrsa na snežni cokli se končajo usodno globoko. Če bomo turo izvedli v pozni pomladi, bo gredina verjetno že kopna, pokazale se bodo tudi jeklenice zavaro-vane poti in bo bistveno bolj preprosto. Kaj nam preostane drugega kot iti, pogledati, oceniti in se prav odločiti?

Zahtevnost: Zelo zahtevna turnosmučarska tura. Del od sedla Filmoor do vrha je zelo zahteven. Obvezne in nujne so alpinistična oprema in izkušnje!

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, cepin in dereze.

Nadmorska višina: 2689 m

Višina izhodišča: 1518 m

Višinska razlika: 1171 m

Izhodišče: Gostilna Klammerwirt nad vasjo Kartitsch. WGS84: N 46,725453, E 12,499415

Sem se pripeljemo skozi karavanški predor mimo Beljaka in skozi Lienz do Siliana v Pustriški dolini/Pustertal. Pred njim zavijemo levo v dolino reke Zilje/Tiroler Gailtal in skozi Kartitsch nadaljujemo do konca naselja. Ob glavni cesti sta velik parkirni prostor in avtobusna postaja.

Časi: Vzpon 4.30 h

Spust 3 h

Skupaj 7.30 h

Sezona: Konec marca in april, ko so spomladanski plazovi že v dolini.

Vodnik: Spletna povezava: http://www.tourenfex.at/bergtouren/grosze_kinigat/index.php

Zemljevid: Lienzer Dolomiten, Lesachtal, WK 182, Freytag&Berndt, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča prečimo cesto in rahlo desno navzdol ujamemo markirano pot (št. 465), ki vodi v dolino Erschbaumer Tal. Po dnu doline vodi zložna gozdna cesta, pri vzpenjanju pa nam pogled zapira

pri tem pa moramo biti pozorni na odcepe, tako da ne zaidemo v pobočje. V dilemi si pomagamo s karto.

Po dobre pol ure položnega ogrevanja gozdna cesta zavije ostro desno, markirana pot pa levo proti dnu doline in čez potok. Možnost vzpona po markirani poti je krajša in slikovita, saj hodimo po levem bregu, bolj ali manj ob samem potoku. Na višini 1800 metrov se obe varianti združita v dnu zatrepa. Pred nami je prava podkev belih strmali. Če nas tu še niso ujeli sončni žarki, pomeni, da smo pravočasni in se nam kasneje obeta čudovit spust!

Iz zatrepa se obračamo proti desni na vzhodna pobočja, ki bodo prva osončena. Čez strmo stopnjo dosežemo zgornjo dolinico in desno nad sabo zagledamo križ na Hollbrucker Ecku, 2574 m. Nadaljujemo navzgor po dolini in brez težav dosežemo vrh

Hollbrucker Spitze, 2580 m. Pod nami je prelaz Kreuzberg/ Monte Croce na italijanski strani, onkraj njega pa Sekstensi Dolomiti/Sextener Dolomiten.

Spust: Pri spustu v zgornjem delu sledimo smeri vzpona do dna zatrepa, 1800 m, kar je obenem najlepši del spusta.

V nadaljevanju si je udobneje izbrati gozdno cesto že v zgornjem delu, ki v prijetnem naklonu kar sama privijuga do izhodišča.

Tomaž Hrovat

Grosse Kinigat, 2689 m

severno ostenje Kinigata, 2689 m. Pozorno oko bo kmalu uzrlo tudi križ na gori. V kaki uri dosežemo prvo lovsko kočico in malo dalje v zatrepu še drugo, Tscharrerhütte, 1935 m. Tu nas svet obrne strmo proti levi pod ostenje Kinigata. Dosežemo lepo smuško dolino, ki se spet strmo zaključi na ozkem sedelcu Mittersattel, 2329 m. Na drugi strani sedla zagledamo kočjo Standschützen, ki pozimi ni oskrbovana. Do te kočje lahko pridemo tudi po poteh iz sosednjih dolin Schön Tal ali Leitner Tal.

S sedelca se ne spustimo do kočje, temveč prečimo proti desni in hitro dosežemo sedlo Filmoor/Filmoorsattel, 2453 m, v glavnem grebenu Karnijskih Alp. Južno pod nami je prehod na italijansko stran, mi pa se obrnemo desno v strmo prečenje. Pozorni moramo biti na zdrs, skoraj zagotovo tu potrebujemo srenače. Nad sabo poiščemo snežno

gredino, ki edina omogoča prehod na skalni vrh Kinigata. Gredino dosežemo v strmih okljukih. V krajni zevi neudobno snamemo smuči in se opremimo za ključni vzpon. S polno zimsko opremo se približujemo gredini, ki se dviguje proti levi navzgor. Po njej, če niso pod snegom, si

pomagamo z jeklenicami. Ko se gredina izteče, dosežemo lažji svet in v nekaj minutah še vrh z nenavadnim dvojnimi križem "Europakreuz", ki je spomin in opomin na strahote prve svetovne vojne, ki je močno divjala tudi na področju gornje Zilje.

Spust: Najbolj priporočljiv spust je v smeri vzpona. Največje težave nas čakajo na začetnih strmih do sedla Filmoor, zato naj bodo prvi zavoji previdni. V spodnjem delu je lega izrazito senčna, zato si lahko obetamo pršič pozno v pomlad.

Tomaž Hrovat

Obertilliach, eno izmed izhodišč za vzpone na gore nad izvirov Zilje Foto: Tomaž Hrovat

4 + 1 s turnimi smučmi

Nad izvirov Zilje/Tiroler Gailtal

Besedilo: Tomaž Hrovat

Izvor vsake stvari je beseda in tako sem se primoran pomuditi že pri imenovanju območja, ki ga pokriva pričujoči prispevek. Celotna dolina reke Zilje namreč v nemščini ni enoznačno poimenovana, temveč se loči na več manjših območij.

Od Pustriške doline/Pustertal, po kateri teče Drava, se stranska dolina pod Karnijskimi Alpami imenuje Tiroler Gailtal. To je območje okoli izvira Zilje in proti vzhodu do deželne meje med Vzhodno Tirolsko in Koroško.

Nadaljevanje nizvodno je Lesachtal, in ko se dolina v kraju Kötschach-Mauthen (slov. Kotje-Muta) razširi, zopet dobi ime Ziljska dolina/Gailtal. Zilja se končno izteče v Dravo/Drau pri Beljaku/Villach. Čeprav izvira le nedaleč stran od nje, potuje do sotočja kar 125 kilometrov, na severu zamejena z Ziljskimi, na jugu pa s Karnijskimi Alpami.

Območje nad izvirov Zilje je turnosmučarsko zelo bogato in zanimivo. Med slovenskimi turnimi smučarji so v Karnijskih Alpah verjetno bolj poznani smuki v okolici

Kötschacha (Rauchkofel, Polinik ...) in Hohe Warte/Monte Coglians z juga, prispevek pa vabi na obisk področja na skrajnem zahodu Karnijcev.

Tu sta dva večja zaselka, ki sta izhodišče za naše ture. To sta Kartitsch na zahodu in Obertilliach na vzhodu, ločuje pa ju sedlo Kartitsch na 1500 metrih nadmorske višine. Turistično je to območje dovolj razvito in vsa osnovna infrastruktura, ki jo potrebujemo za nekajdnevni obisk, je na voljo. Ravno tako je na voljo praviloma tudi obilna snežna odeja, ki jo prinesejo južni cikloni. Tako je imel na primer Kartitsch v zimi 2008/2009 kar tri metre snega, ki so ga domačini odstranjevali z vaških cest s pravo pedantnostjo.

V Kartitschu sta poleg vaške vlečnice tudi manjše smučišče St. Oswald in zunanje drsališče. Ime Kartitsch nedvomno izdaja staroslovanski izvor. To so območja skrajno zahodne poselitve starih Slovanov, ki pa so bila zgodovinsko tudi prva germanizirana, tako da so ponekod ostala le zanimiva ledinska imena (na primer Raut, Windischtal ...).

Obertilliach je s svojim zelo slikovito oblikovanim gručastim naseljem in spodaj ležečimi ohranjenimi travniki kot tradicionalnim virom preživetja malce bolj "monden". Premore srednje veliko družinsko smučišče in moderen biatlonski center. Oba kraja sta povezana z izjemno dobro urejenim sistemom tekaških prog.

Turistični razvoj je zmeren in okolju prijazen. Zaradi kvalitet ohranjenosti kulturne krajine spada območje nad izvirov v elitno družino projekta, imenovanega "planinske vasi" oz. Bergsteigerdörfer. V dobi medmrežja je podrobnejše turistične informacije primerneje poiskati na spletu, zato jih na tem mestu ne navajam.

Kako priti do Kartitscha?

Slovenci imamo dve možnosti. Krajša je seveda tista, ki pelje po gornjesavski dolini do Trbiža, nato po lokalni cesti do Ziljske doline in po njej vseskozi po glavni cesti mimo Šmohorja/Hermagor do Kötschacha in dalje v Lesachtal. Varianta je priporočljiva z vidika raziskovanja pokrajine in za tiste, ki varčujejo tudi tako, da se izogibajo

nakupu avstrijske vinjete. Slaba stran te poti – dolgotrajna vožnja. Ovinkasto gorsko cesto po zgornjem porečju Zilje mi je enkrat slikovito opisal neki starejši Beljačan, rekoč: "To je cesta tisočih ovinkov. Nekoč sem se peljal s prijateljem, ki je v avtu večkrat bruhal. Zdaj je cesta precej boljša, ovinkov je nekaj manj. Ampak je še vedno za bruhat." Naj vas ta opis vseeno ne prestraši, tako hudo spet ni in vsaj enkrat jo je brez dvoma vredno prevoziti.

Udobnejša pot je seveda pretežno avtocestna. Skozi karavanški tunel se zapeljemo do Beljaka/Villach in Špitala/Spittal, nato po magistralni cesti do Lienza in naprej proti Silianu. Malo pred Silianom je dobro označen cestni odcep proti Kartitschu, ki ga dosežemo v nekaj serpentinah strmo navzgor z glavne ceste.

Gorske skupine

Ziljska dolina leži na tektonski prelomnici. Podoba okoliških gorstev je že na oko močno raznolika.

Karnijske Alpe z zašiljenimi vrhovi so dosegljive po stranskih ledeniških dolinah v smeri proti jugu. Lega teh dolin nam omogoča turne smuke daleč v pomladne mesece. Gore ne dosejajo tri tisoč metrov, nekatere so zahtevnejše, vendar ne gre za pravo alpsko visokogorje, tudi ledenikov (in razpok) ni.

Ziljske Alpe na severu so kopaste in nezahtevne, primerne za turne smuke po sneženju in v visoki zimi in so ne nazadnje najboljši razglednik na ture v Karnijskih Alpah. Nanje se naslanjajo še Lienški Dolomiti z divjimi južnimi ostenji.

Planinskih koč je kar nekaj, vendar so pozimi neoskrbovane in brez zimskih sob.

Označene poti so zares označene, torej kvalitetno markirane z rdečebelimi markacijami, pogosto pa opremljene tudi z rumenimi kažipoti na ključnih mestih. Na vrhovih so ne-zgrešljivi križi, ki nam povedo najmanj to, da smo na vrhu.

Izbor turnih smukov

Sem se vračam že leta in cilj kar ne zmanjka, odpirajo pa se še novi. Paleta ciljev je raznolika. Najprej so tu najlažji (tudi tolažilni v primeru slabih razmer), kot so: Dorfberg, Steinrastl, Golzentipp in Kircher Alm. Vsi so sicer dvatisočaki, a kratki, pregledni in varni pred plazovi. Potem so srednje zahtevni in dobro obiskani zaradi udobnih dostopov: Öfenspitze, Weisser Knoten in Hoher Börsing. In končno je še nekaj zahtevnih,

običajno v zatrepu krnic. Med njimi kraljuje Grosse Kinigat. Zelo čislana sta Reiterkarspitz in sosednji Spitzköfele. Vzpona na oba vrhova sta strmi pomladanski turi, pri čemer vzhodna lega nudi najboljši firn. Podobna tura je na Holbrucker Spitze, le da manj poznana; nekakšen lokalni favorit.

Poleg njih je seveda še kak ducat tur, ki jih boste v nadaljevanju lahko odkrivali sami.

V izbor štirih tur za prilogo sem vključil od vsakega nekaj. Nezahtevni Steinrastl, hišno Öfenspitze, prestižni Kinigat in romantično, samotno Hollbrucker Spitze. Na tem mestu se skriva še rešitev enačbe 4 + 1 iz naslova. Sodobna tržna poteza pač. Enka je dodatna, bonus tura, in sicer pred leti že opisana tura na Reiterkarspitz (PV, 3/2009). ●

4

1 Furlanski Dolomiti s Kinigrata

Foto: Tomaž Hrovat

2 Öfenspitze nad vasjo Kartitsch

Foto: Tomaž Hrovat

3 Grosse Kinigat iz doline Erschbaumer Tal

Foto: Tomaž Hrovat

4 Najtežje mesto vzpona na Grosse Kinigat je gredina, zavarovana z jeklenico.

Foto: Tomaž Hrovat

5 Zimska idila v Kartitschu Foto: Tomaž Hrovat

INFORMACIJE

Kako do izhodišča: Zapeljemo se skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach, Špitala/Spittal in skozi Lienz proti Silianu v Pustriški dolini/Pustertal. Malo pred mestom nas dobro označen cestni odcep vodi levo v dolino reke Zilje/Tiroler Gailtal proti Kartitschu, ki ga dosežemo v nekaj serpentinah strmo navzgor. Iz Ljubljane do sem je približno tri ure vožnje.

Vodnik: Rudolf und Siegrun Weiss: Pustertal. Rother, 2007.

Spletne povezave: <http://www.kartitsch.at/>; <http://www.hochpustertal.com/>; <http://www.bergsteigerdoerfer.at/>; http://www.bergsteigerdoerfer.at/files/einzelbroschuere_gailtal_2012.pdf.

Zemljevid: Lienzer Dolomiten, Lesachtal, WK 182, Freytag&Berndt, 1 : 50.000.

5

Gorska vodnica s prestižno značko

Stephanie Maureau

Besedilo: Martina Čufar Potard

Stephanie Maureau je šele druga ženska, ki si je pridobila v svetu vodnikov eno najprestižnejših vodniških značk. Konec leta 2012 so jo sprejeli v Compagnie des Guides de Chamonix, ki je najstarejše in največje društvo vodnikov¹ na svetu. 15. avgusta lani ji je na trgu pred chamoniško cerkvijo medaljo podelila Sylviane Tavernier, ki se je kot prva ženska društvu pridružila leta 1988.

Stephanie poznam že mnogo let, saj je bila pogosto v Sloveniji, kjer se je udeležila tudi nekaj balvanskih tekem.² Kasneje je v Triglavski steni dopolnila seznam smeri, potrebnih za vstop v šolanje za gorske vodnike. Poleti sva pogosto plezali v bližini doma njenih staršev v Aix les Bains, skupaj tudi tekmovali na lednem festivalu v Gorzderette in zmagali. To je bila moja prva in zadnja mednarodna tekma v lednem plezanju, medtem ko je Stephanie že dvanajst let med najboljšimi lednimi plezalkami na svetu. Zadnje čase bolj malo plezava skupaj, čeprav živiva le nekaj kilometrov narazen; Stephanie več časa preživi v gorah s svojimi gosti ali "obešena" na cepinih, saj se bo pozimi udeležila olimpijskih iger v Sočiju, kjer se bo ledno plezanje predstavilo v upanju, da postane olimpijski šport.

Kako si zašla med gore?

V gore sem začela hoditi s svojima staršema, ki sta navdušena gornika. Predvsem oče. Naredila sva veliko lažjih tur, nekaj po ledenikih, preplezala lažje smeri, ne večje težavnosti kot AD (precej težko). Pri 19 letih sem bila z njim tudi prvič na Mont Blancu. S plezanjem sem začela mnogo kasneje, na univerzi v Grenoblu, kjer sem

študirala turizem in šport. Mnogo prijateljev je plezalo in me potegnilo v svoj krog in kmalu sem postala članica univerzitetne plezalne ekipe. Šele pri dvajsetih sem začela plezati v težjih smereh. Prej sem se več ukvarjala s potapljanjem, bila sem na Rdečem morju, Filipinih, Maldivih. Še vedno je moja velika strast, a zadnji dve leti nisem imela časa zanjo.

Torej imaš rada višine in globine!

Po naravi sem hipe-raktivna, vedno se mora nekaj dogajati! A ko sem v gorah, še posebej z gosti, se umirim, prav tako pod vodo ob pogledu na pisane ribe in korale. Postanem druga Stephanie kot "na zemlji".

Kako se je v tebi rodila želja po tem, da postaneš gorska vodnica, in kako dolga je bila ta pot?

Moje prve izkušnje s poučevanjem so bile

v potapljanju, kjer sem si pridobila diplomu Dive master IV. Takrat sem spoznala, da imam rada delo z ljudmi. Leta 2002 sem se vpisala na tečaj za inštruktorja športnega plezanja (BE Escalade) in imela v rokah diplomu leta 2004. Ob tekmovanjih sem potrebovala neko delo, ki mi je dopuščalo tudi čas za trening. Delala sem v več klubih, predvsem z otroki.

¹ Združenje Compagnie des Guides de Chamonix je bilo ustanovljeno leta 1821 in združuje čez 200 gorskih vodnikov.

² Nekaj časa je bila dekle Aljaža Anderleta.

Tudi sedaj kot vodnica rada delam v športnem plezanju in svoje kliente odpeljem v plezališča. Med vsem tem sem hodila v hribe in kmalu sem imela dovolj velik seznam smeri in tur, da sem se prijavila na sprejemne izpite za gorske vodnike. To pomeni 55 smeri in tur: mešano, ledno plezanje, sneg, skala, turni smuki.

V Sloveniji si preplezala tudi v Severno triglavsko steno.

Saj res! In na poti navzdol sva se s soplezalcem v megli izgubila, namesto v Vrata sva šla v Zadnjico in si naju dolgo čakala z večerjo! Severna stena Triglava je super, no, res je precej krušljiva. Chartreuse, ki velja v Franciji za krušljivo steno, je Ceüze³ v primerjavi s severno steno Triglava. A je res lepa stena, in ko sem prišla ob vznožje, sem si jo želela preplezati in tudi vrnila bi se še rada kdaj. Preplezala sem Helbo s Čopovim stebrom.

³ Ceüze je plezališče v Franciji, kjer je skala zelo kompaktna.

Sedaj, ko sem že nekaj let v Chamonixu in ko bolj v živo spremljam svet gorskih vodnikov, imam občutek, da je tukaj postati gorski vodnik najtežje na svetu! Sprejemni izpiti so na zelo visoki ravni. Koliko časa si se ti pripravljala in kaj vse si trenirala?

Treba je biti dober plezalec (vsaj 7a na pogled), tako s plezalnimi čevlji kot v gozdarjih, dober smučar, ledni plezalec, obvladati hojo in plezanje z derezami, biti hiter v brezpotju. Jaz sem veliko trenirala smučanje, za plezanje mi ni bilo treba veliko trenirati, saj sem imela že zadosten nivo. Sprejemne izpite sem naredila leta 2007 brez problemov (kar ni samo po sebi umevno, saj je letos prvo sito uspešno prestalo le 40 od 150 prijavljenih). Temu je sledil tečaj za gorskega vodnika pripravnika (tri tedne pozimi in pet tednov poleti).

Stephanie Maureau v številkah

Datum rojstva: 10. 8. 1977.

Višina: 160 cm, teža: 48 kg.

Naj dosežki: skala: 7c na pogled, 8a+ z rdečo piko; mešano plezanje: Jedi master M11 v Val di Cogne; drytooling: D12 flash v Grotta Caterini (CRO), D13 Next Level v Usine (F); alpinistične smeri: severna stena Les Droites (sama pravi, da je pravi alpinizem ne privlači najbolj).

Prečenje Aiguilles d'Entreves
Foto: Lukasz Warzech

Prvo leto mi ni uspelo, morala sem ponavljati letni del, tako da sem šele leta 2009 postala pripravnica. Kot gorska vodnica pripravnica sem veliko vodila; niso sicer dovoljene vse ture, prav tako ni dovoljeno delati v tujini. Izpit za gor-

vstopila v sobo *tour de role*,⁴ kjer si vodniki razdelijo delo. Novembra so me na občnem zboru vseh vodnikov sprejeli medse, uradno medaljo pa sem prejela 15. avgusta 2013, na praznik gorskih vodnikov Chamonixa.

V društvo grem vsak dan, tudi ko ne iščem dela. Rada sem v tisti sobi in se pogovarjam z drugimi vodniki. Zame so moja druga družina, chamoniška družina!

Verjetno se pogosto srečaš z začudenimi pogledi gostov, ki jih srečaš pred turo; ko pričakujejo moškega, pred njimi pa stoji drobno dekle, ki pravi, da jih bo odpeljalo na Mont Blanc.

Ja, res je! Po telefonu kdaj dvakrat ali trikrat preverijo, če res govorijo s svojim vodnikom. Ko se srečamo v živo, je zanimivo spremljati začudenje in dvom v njihovih očeh. A ko jih med turo zadržim, ko se spotaknejo z derezami, hitro dobijo zaupanje vame in so celo presenečeni, da jih neka punca lahko zadrži. Pomembno je biti pozoren in spremljati vsak njihov korak, ker če odreagiraš prepozno, ti ne pomaga niti, če tehtaš sto kilogramov.

Imaš rada svoje delo?

Ja, svoje delo imam zelo rada. A izberem ture, ki

so mi všeč, in take, za katere vem, da bom goste popolnoma varno pripeljala nazaj; ne bom izbrala kakih grebenskih smeri s težkimi gosti na primer. Zaenkrat z gosti še nisem delala tehnično težjih tur. Mogoče sta bili najzahtevnejši, kar se varnosti tiče, prečenji grebena Midi-Plan in grebena Rochefort. Svoje goste raje peljem plezat v granit, ki je varnejši kot sneg.

Kaj pa Mont Blanc? Vem, da se ga lokalni vodniki večinoma izogibajo. Si ti tudi med njimi?

Ni Mont Blanc tisti, ki je za vodnike "tečen", temveč ljudje, ki si ga želijo osvojiti in zanj niso pripravljeni in si ga ne zaslužijo. Kot pripravnica sem na Mont Blanc vodila osemkrat, v naslednjih letih pa po trikrat na leto. Rada vodim na Mont Blanc, a goste,

ki jih sama izberem. Problem Mont Blanca je, da jih mnogo pride le zato, da ga odključajo in se potem nikoli več ne vrnejo v gore. Jaz imam rada tiste, ki odkrivajo gore, jih imajo radi in si po nekajletnih izkušnjah rečejo, da bi pa radi šli tudi na Mont Blanc, ker je lepa gora, ki so jo vedno opazovali z drugih vrhov, in ne le zato, ker ga "vsi" osvojijo in ker je "lahka" gora. Mont Blanc ni lahek, je visok in nevaren zaradi pada-jočih serakov ali kamnov. Predvsem pa mnogo gostov ni dobro pripravljenih zanj, kar vodnikom oteži delo.

Pojdiva zdaj na ledno plezanje, kjer si že mnogo let med svetovno elito. Kateri so tvoji največji dosežki?

Lahko bi rekla, da se me je držal vzdevek Poulidorja, znanega francoskega kolesarja, ki so ga klicali "večno drugi". Začela sem leta 2001 in sem bila res pogosto na zmagovalnih stopničkah, na drugem ali tretjem mestu. V letih 2006 in 2007 sem bila tretja v skupnem seštevku svetovnega pokala, leta 2008 sem se posvetila izpitom za vodnike, leta 2009 in 2010 sem bila spet tretja v skupnem seštevku svetovnega pokala, leta 2011 sem začela delati kot vodnica in so bili moji rezultati slabši (v 2011 5. mesto, v 2012 pa 7. mesto). Nivo je res mnogo višji in punce sedaj trenirajo na posebnih umetnih stenah, ki jih v Franciji nimamo. Lahko rečem, da sem v "naravnem" *drytoolingu*⁵ še vedno med najboljšimi, za tekme pa mi manjka specifičnega treninga na umetnih strukturah. Ledu skoraj ni več oz. je le za okras. Lani sem izvedela, da sem izbrana v ekipo, ki bo na olimpijskih igrah v Sočiju predstavila ledno plezanje. To mi je velika motivacija za trening. Ne bo sicer prava tekma, ne vemo točno, kakšen bo sistem, verjetno kot duel, a že to, da bom del olimpijskega dogajanja, je super.

Ob delu kot vodnica imaš manj časa za trening. Kje najdeš čas in energijo?

Poleti, ko sem delala, sem trenirala le zvečer na umetni steni in na *campus boardu*.⁶ Zdaj sem začela tudi z nekaj fitnesa, saj mi vzame manj časa kot plezanje. Delam tudi na tem, da bom naredila zgib na eni roki. S petimi kilogrami protiuteži mi že uspe. ○

Stephanie je bila v tekmovalnem lednem plezanju pogosto na zmagovalnih stopničkah. Foto: Lukasz Warzech

skega vodnika sem naredila leta 2012. Obsegal je en teden turnega smučanja pozimi in štiri tedne poleti. Od tega je bil en teden s "poskusnimi" gosti in en tematski teden, za katerega sem izbrala tehnično plezanje. Junija 2012 sem postala vodnica in leto kasneje sem bila sprejeta v Compagnie des Guides de Chamonix.

Kaj ti pomeni nositi značko tega največjega in najstarejšega društva vodnikov na svetu?

Res mi je v veliko čast, da so me vodniki Compagnie des Guides de Chamonix sprejeli medse. Sprva sem tja hodila po delo kot vsi zunanji vodniki, t. i. *renforts* (okrepitev); dobiš delo, ki ga vodniki društva niso vzeli. Nikoli si nisem mislila, da bom lahko vstopila v to elitno družino. A vodniki so me hitro sprejeli medse in začutila sem, da bom mogoče nekoč le odprla društvena vrata. Po enem letu so me v komiteju društva izvolili za pripravnico društva in januarja 2011 sem prvič

⁴ *Tour de role*: vodniki si delo razporedijo po določenem zaporedju; najprej vodniki z značko, potem pripravniki in "okrepitev" (*renforts*).

⁵ *Drytooling* je plezanje s cepini in derezami po suhi skali.

⁶ *Campus board* je pripomoček za trening plezalcev, kjer se samo s pomočjo rok vzpenjaš po bolj ali manj velikih lesenih prečkah.

Nova pot na Razor

Doživetje delovne akcije markacistov

Besedilo: Jana Remic

Vrtanje lukenj za varovala spada med najtežja dela markacistov. Foto: Jana Remic

Jesenski hlad je vladal v dolini. Čakali smo helikopter in upali, da se bo veter, o katerem so poročali s Kredarice, umiril. Po vseh pripravah smo si želeli, da bi lahko pričeli z delom. Pravzaprav ga je bilo že ogromno za nami, vsak po svoje je na nek način sodeloval.

Najprej sporočilo o podoru, ki je sprožilo ogled in zaprtje poti ter neskončno število razprav. Počasi se je izluščila tista prava smer, ki sledi pravilom za ureditev in sanacijo planinskih poti. Predsednik Planinskega društva Radovljica in predstavnik markacistov sta s pravimi predlogi v veliki meri pripomogla, da smo kolikor mogoče hitro dobili potrebna soglasja in dovoljenja; v resnici so vsi sodelujoči v zgodbi pokazali razumevanje za predlog o delni prestavitvi poti, ki je bil dan predvsem zaradi varnosti planincev ...

Prevoz na delovišče

Močan piš helikopterja je zavel okrog nas in odpihnil razmišljanja. Iz nahrbtnika sem vzela bundo in se

oblekla. Nahrbtnik sem imela poln oblačil, saj mi je znano, kako hladno je lahko, če delaš zunaj. Orodje, ki ga je bilo treba odpeljati na Razor, je čakalo pripravljeno.

Kmalu zatem so se odpeljali prvi trije člani naše skupine in seveda nekaj orodja. Za naslednji prevoz so določili, naj grem v helikopter tudi jaz. Pripravili smo vreče s težkimi železnimi klini, jeklenico, orodje in po hitrem vkrcanju je sledila vožnja. Prilepila sem nos na okno in uživala v vse širšem pogledu na dolino Vrat, na hitro bližajočo se steno Stenarja, na dolino Trente, ki se je naenkrat pričela odpirati, ter na verigo grebenov, ki razmejuje doline in povezuje skalne vrhove. Vožnja je bila za moje občudovanje povsem prekratka. Izstopili

smo in ves pripeljeni material znosili na sedlo.

Rudi, vodja akcije, je odšel z Edijem in Jankom na ogled terena, da so natančno določili najboljšo traso novega dela poti. Ostali smo pod steno znosili orodje in material. Čeprav se mi v dolini vsega skupaj ni zdelo toliko, sem hitro spoznala, zakaj je bilo pomembno, da smo s helikopterjem dobili material in orodje čim višje. Težki agregat si je naložil Jože in s pomočjo Tine (Valentina) in Simona so ga prinesli pod steno. Vsi smo morali kar nekajkrat do sedelca in nazaj s težkimi oprtniki. Tako sem prav hitro spoznala težaško delo markacistov.

Pod steno smo si nekoliko oddahnili. Delo smo opravljali v prekrasnem jesenskem vremenu, ko modrega neba dva dni ni zmotil niti oblaček. Sonce se nam je smehljalo in opazovalo dogajanje tik pod vrhom Razorja. Fantje so pripravili orodje, in ko so se ukvarjali z agregatom, sem ugotovila, da me v tem trenutku ne potrebujejo. Nadela sem si čelado in šla na vrh, saj me je zanimalo, kako poteka začetek del. Prečila sem

melišče tik pod podorom, kar glede na ropot padajočega kamenja ni bilo prav nič prijetno. Stezico smo v dveh dneh pošteno shodili in vsaj prečenje melišča je bilo lažje, nikdar pa prijetno. Gmote razpokanega skalovja v ranjenem pobočju gore so strašljive.

Vrtanje prvega dne

Tik pod vrhom gore so bile že napete vrvi, na katerih sta bila navezana Rudi in Edi. Vrtala sta v skalo in se dogovarjala, kje bodo nameščena varovala. Ko sta me zagledala, sta si zaželela lesenih zagozdnic, ki smo jih prinesli s sabo. Vrnila sem se in jih prinesla. Dogajanje zgoraj je bilo skrajno zanimivo, vsekakor bolj kot "strežba" pod steno, kjer nisem mogla videti, kaj se dogaja. Medtem je Edo pričel z vrtanjem nekoliko višje. Prosila sem ga, če lahko vrtam tudi jaz, saj sem želela aktivno sodelovati. Kmalu sem dobila v roke težko vrtalko, in ko so mi določili še točko, sem se lotila dela. Siv prah se je vrtinčil nad vrtino, sveder je počasi lezel vse globlje, in ko sem končala, je Edi zabil klin, ki sta ga z Rudijem zagozdila z lesom. Bila sem vesela, da mi je uspelo, in predlagala sem, da nadaljujem. Tokrat je bilo težje, saj se mi ni uspelo dobro postaviti, da bi mi bila vrtalka "na roko", zato mi je šlo počasneje. Medtem je prišel Rudi in me strogo opozoril, da nikoli ne smem delati nenavezana. Ko sem končala z vrtanjem, sem res odhitela nazaj po samovarovalni pas. Ob vrnitvi sem razočarano opazila, da sta medtem Rudi in Edo že pričela z delom na strmem mestu, kamor seveda nista spustila "vajenke". Zato pa je bila moja naloga, da sem jima podajala potrebno orodje.

Sem ter tja sva z Jankom poklepetala, predvsem pa uživala v miru narave in čudovitih razgledih po vrhovih Julijcev. Napetost zadnjih dni je popuščala, skrbi, razgovori, birokracija, vse je ostajalo daleč v kotičkih oddaljenih dolin. Globoko sem zadihala in se čudila, da kljub lepemu vremenu ni videti planincev ... Oko mi je potovalo po znanih vrhovih in sivih grebenih, ki so se dvigali proti nebu iz temnejših, zelenih in že rahlo jesensko obarvanih dolin. Večkrat je eden ali drug odhitel do Tine in Jožeta po kakšno orodje ali po kline, ki so eden za drugim postajali delčki varoval na novi poti proti vrhu.

Dan se je pričel nagibati, ko sta Rudi in Edo že toliko opremila pot, da smo od vrhnjih varoval pričeli podajati jeklenico. Ko je bila napeljana, je vodja odločil, da pospravimo orodje in sesto-pimo do Pogačnikovega doma. Tam so

nas lepo sprejeli, in ker ni bilo veliko gostov, so mladi oskrbniki kar hodili od enega do drugega in spraševali, s čim naj nam postrežejo. Ob odlični večerji smo se dogovorili, kako bo delo potekalo naslednji dan. Spoznala sem, da nisem utrujena le jaz, kajti ko je okrog devete ure zvečer poklical predsednik društva Franci Ažman, sem mu lahko le sporočila, da so vsi že odšli spat ...

Veliko kamenja je treba premakniti

Naslednji dan sta imela Rudi in Edo že toliko nameščenih varoval, da sta jima bila dovolj dva pomočnika. Z Jankom sva se javila, da bova očistila in markirala pot od sedla Planja proti vrhu Razorja. Dela sva se lotila tako temeljito, da sva po nekaj urah spoznala, da morava pohiteti, če želiva nalogo opraviti še tega dne. Pri jami, čez katero je letel plaz skalovja in kamenja, sva pesek razgrabila in oblikovala stezo. Delala sva hitro in se ozirala navzgor, če bi priletela nova kamnita pošiljka. S steze sva umikala kamenje in hkrati obnavljala markacije ali risala nove.

Del poti na Razor, kjer se bodo obiskovalci po novem srečali s kratko a zahtevno "ferato"

Foto: Jana Remic

Tako je to z nadelanimi potmi. Koli-kokrat se je treba pripogniti, umakniti kamenje, prestaviti skalo? Koraki nas vodijo po takih poteh, ki jih markacisti očistijo, umaknejo kamenje, da se ne kotali pod nogami, za lahkotnejši in varnejši korak. Prvič sem pomislila, kako nam je samoumevno, da lahko hodimo po poteh in ne razmišljamo, da jih je treba takole čistiti, popraviti, prestavljati skale, utrditi in poiskati najboljše mesto za varen korak. Koliko kilometrov planinskih poti imamo urejenih v Sloveniji? Koliko rok, koliko marljivih ljudi je gradilo te poti? Zavzdihnila sem, ko sem spet opazila večjo skalo. Najraje bi šla mimo, toda potem moje delo ne bi bilo opravljeno. Prevalila sem jo na rob in z veseljem stopila nekaj korakov naprej, saj je bil korak veliko prijetnejši. "Pohitiva še do sedla, potem bova šla k ostalim, saj bo že čas za malico," sem vzpodbujala Janka. Odložila sva orodje in se vzpela do ostalih.

Sedli smo in se okrepčali s pripravljenimi sendviči. Videla sem utrujene roke sodelavcev in poslušala klepet, na trenutke resen, o delu, na trenutke vesel, zabaven. Nato smo se znova lotili dela. Pri oblikovanju zgornjega dela poti se nama je pridružil Jože. Včasih sem postala in opazovala starejšega moža, pod katerega rokami je nastajala lepa pot. Nezmotljivo je naredil vsako potezo in zlahka je bilo opaziti izkušnje in znanje, ki si jih je z leti pridobil. Z Jankom mi nista več dovolila, da bi dobila v roke orodje, zato sem čez čas vzela kantico z barvo in odhitela na vrh gore ...

Še oznake

Končno sem šla prav na vrh in se za kratek čas ustavila. Čudovito doživljanje miru, oddaljenosti od težav, ki me včasih bremenijo v dolini, preprosto dihanje gore, lahkega vetra, vedrih misli: "Za take dni je vredno delati, se truditi, živeti ..." Oko je poiskalo primerno mesto za prvo markacijo z vrha in lotila sem se dela. Nenadoma sem se spomnila besed, ki jih je nekdaj izrekel: "Razor je grda gora, kup šodra, ki se ves čas podira. Ljudje hodijo gor le zato, ker je visok in ker je v SPP." Nasmehnila sem se, saj se s takimi trditvami ne strinjam. Predvsem pa sem goro kljub naporom in težkemu delu še bolj vzljubila. Bilo je kot že tolikokrat doslej: gora, zrak, mir in svoboda.

Za konec informacija za planince, ki želijo obiskati Razor. Zelo priporočljiva je čelada, saj je podor še vedno aktiven. Hkrati je priporočljiva tudi oprema za samovarovanje. Zadnji del nove poti, približno 30 metrov, je namreč zelo zahteven z nameščenimi varovali.¹

Nekaj minut samote in miru je bilo največje bogastvo tistega dne.

Označila sem tudi, kje še vedno obstaja velika nevarnost padajočega kamenja. Medtem sta Janko in Jože uredila nov dostop do zahtevnega dela. Čakalo nas je še nekaj metrov, kjer je padajoče kamenje že nekaj let zasipalo pot. Očistili smo ga z nje.

Potem smo se vrnili pod kamin, kjer so ostali že zaključevali z deli. Pospravljali smo orodje in odločila sem se, da moram preizkusiti vzpon na novem, zahtevnem delu poti. Stopila sem na prvi klin, ko me je že doseglo Edijevo strogo opozorilo, naj si takoj nadenem *kahlo* ali pa naj grem stran. "Hm, seveda, kaj pa drugega," sem si mislila in ubogljivo nadelala čelado. "Mimogrede lahko kaj prileti dol." Ta

del je dokaj zahteven, saj nekaj metrov vodi čez povsem navpično skalo.

Narejeno!

Čakalo nas je še težaško delo. Razdelili smo si orodje in preostali material ter ga naložili v oprtnike in nahrbtnike. Po generator je prišel Matjaž s Kriških podov, za kar smo mu bili prav vsi hvaležni. Ob prihodu nas je razveselil še s termovko kave! Previdno smo sestopali. Še enkrat sem popravila in razširila pot ob jami, kamor je kamenje očitno ves čas naletavalo. Počasi smo

nato vsi prišli do Pogačnikovega doma, kjer smo odložili bremena.

Dekleti sta se vrteli okrog nas in spraševali, kaj bi pojedli. Mi pa smo najprej obsedeli ob pijači in si oddahnil. Rudi in Edo sta bila navdušena nad markacijo, ki to ni več bila, in sta naju z Jankom nagovarjala, naj se vpiševa v tečaj za markaciste. "Predvsem se bosta učila delati markacije, vsak jih bo moral narediti vsaj tri tisoč," se je smejal vodja akcije. Prav nič ni pomagalo pojasnjevanje, da je bila prva, še manj pa dejstvo, da sva jo nameravala popraviti, vendar sva na to ob težkih nahrbtnikih ob povratku seveda pozabila. "Odlično, to bo najbolj poučna slika na naslednjem tečaju," je bil navdušen Edi. "Še dobro, da nama je uspela taka markacija," sem šepnila Janku, "glej, kakšno veselje sva jima naredila!"

Večerni hlad nas je pregnal v koč. Ponovila se je zgodba prejšnjega večera; komaj smo odložili žlice in rekli kakšno besedo, že smo eden za drugim odšli v zavetje odej.

Jutro je bilo sončno, še vedno kristalno jasno ... dolina pa skrita pod odejo

mele. Stali smo pred koč in občudovali megleno morje, ki je rahlo nihalo. Po zajtrku smo se odpravili proti dolini Vrat. Hladne megle so se dvigale in se že pričele ovijati okrog doma. Dvignili smo se in ujeli minute, ko je dom kot na otočku čepel nad belim morjem, za njim pa sta se dvigala obsijana Planja in Razor. Razor, gora z ranjenim pobočjem tik pod vrhom. Gora, na kateri smo dva dni delali in naredili pot mimo nevarnega, ranjenega pobočja. Ostajal je sam, osamljen, pripravljen na zimo. Sneg bo prekril pobočja in

Razor nad Kriškimi podi Foto: Tomaž Marolt

dogajanje na gori se bo umirilo. Le kaj bo prinesla pomlad?

Naša naloga je bila opravljena. Sestopali smo, a nismo hiteli. Še je bilo čutiti utrujenost, pa tudi zadovoljstvo ob opravljenem delu.

Delovna akcija na Razorju je bila zame novo doživetje. Zgodbo o novi poti sem spremljala od samega začetka, vendar je bil prav zaključek izjemen. Zanimiv, naporen in lep. V resnici bi z veseljem večkrat sodelovala z markacisti, vendar mi ob vseh idejah v življenju zmanjkuje časa. Vsekakor pa ostajata občudovanje in spoštovanje do mož, ki svoj prosti čas namenjajo urejanju planinskih poti. Kajti gradijo jih prostovoljci in ob kilometrih nadelanih poti lahko njihovo delo le občudujemo. Zagotovo se bom sedaj večkrat ustavila in umaknila kamen ali vejo s poti ...

¹ V akciji so sodelovali vodja Rudi Lanz, Edo Tomšič, Jože Benedik, Janko Baloh, Valentin Rezar – Tina in Jana Remic.

Gorska pravljica

Écrins – vrh Dauphineje

Besedilo: Iztok Tomazin

Dolgčas vožnje po natrpanih avtocestah Padske nižine traja slabih šest ur, potem zapeljeva v obronke južnih Alp in zadihava z radovednostjo in pričakovanji. Prebujajoča se vznemirjenost je dober znak. Vstopava v gorovje Écrins, enega najlepših predelov Alp.

Vasica Ailefroide v osrčju gorovja je kot iz pravljice. Ducat hiš štrli iz gozda na sotočju dveh globokih ledeniških dolin, na jasah in travnikih med mogočnimi iglavci pa se razprostira eden najlepših in največjih evropskih

celinskih kampov. Šotori in avtodomi se tam kar porazgubijo. Vse naokoli so visoke gore, divji vrhovi in ostri grebeni. Dva štitritisočaka, nekaj skoraj štitritisočakov in kup tritisočakov, raj za planince in alpiniste. Granitnih sten je toliko, da sem že vnaprej malodušen, ker vem, da bom v naslednjih nekaj dneh lahko potipal le delček možnega.

Naslednji dan naju zajahata zajetna nahrbtnika in odpravimo se strmo navkreber, proti najvišji gori gorovja, štitritisočaku Barre des Écrins. Najin današnji cilj je planinska koča, ki kot orlovsko gnezdo ždi na skalnem pomolu, visoko nad razbrazdanim ledenikom. Gora je kot na dlani. Jasen

večer, valujoče meglice in barvita zarja poskrbijo za čaroben prvi stik.

Starčki

Koča je presenetljivo skoraj prazna. Z gorskim vodnikom iz Chamonixa se zapleteva v pogovor. Sprva težko razume, da sem tudi sam gorski vodnik, a sploh ne vodim. Ko mu povem za svoj osnovni poklic, mu je jasno. Medicina ima prednost pred gorami. Izvem marsikaj zanimivega, predvsem pa me navduši, da je med njegovimi štirimi klienti, starčki in starkami, eden star že 82 let, ostali pa med sedemdeset in osemdeset. Jutri se nameravajo povzpeti na 3600 metrov visoko goro v bližini. Toliko vitalnosti, svežine in živahnosti že dolgo nisem videl, tudi pri mnogo mlajših ne. Ko starčki pred spancem izginejo v toaletne prostore, bi smeh in vzklike, ki so prihajali iz kleti, prej pripisal kakšni skupini razposajenih najstnikov. Na poti v starost se bom tega večera še spomnil.

Seraki, zarja in raz

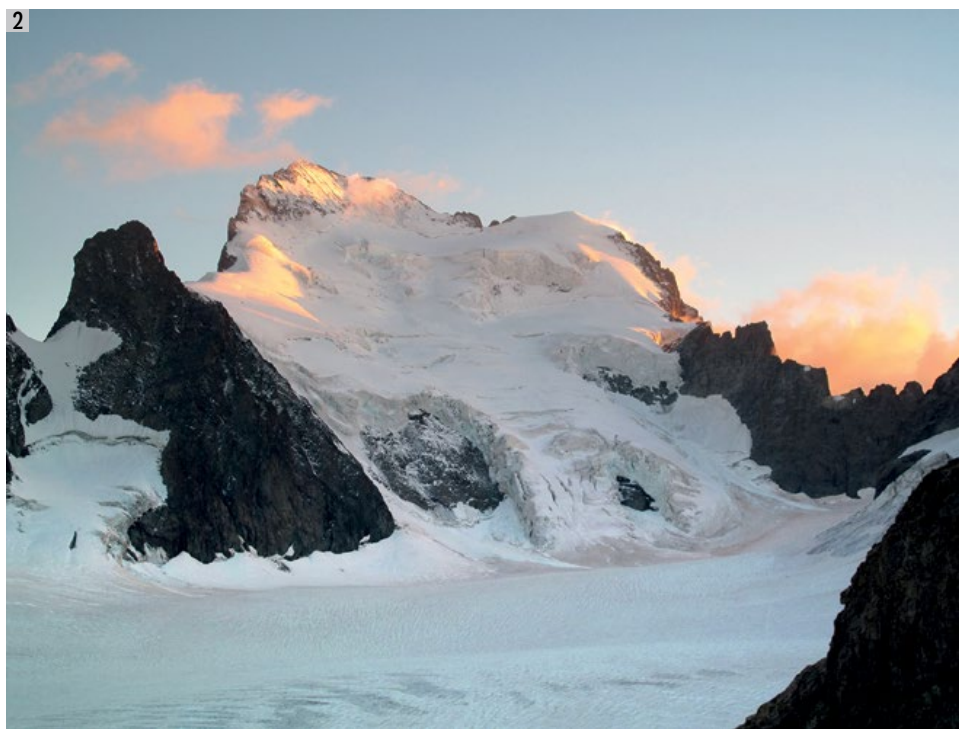
Ob štirih zjutraj v soju čelnih svetilk navezana že kolovrativa med ledeniški razpokami, ob svitu pa z največjo možno hitrostjo sopeva v

strmini pod grozečimi seraki. Stotine in tisoče ton ledu grozi, da se bodo odlomile in pometle, zmečkale in zasule vse, kar se bo znašlo na njihovi hrupni, uničujoči poti v dolino. To so lahko tudi alpinisti, ki se ob nepravem trenutku znajdejo na nepravem kraju. Seraki so pač eno od največjih tveganj v visokogorju, ki se mu je kljub previdnosti včasih nemogoče izogniti.

Prelesti rumeno rdeče jutranje zarje, ki se z vrhov razliva po stenah in pobočjih, sovpadajo s trenutki olajšanja, ko prisopihava iz najnevarnejšega območja v vpadnici serakov. Previdno prekoračiva nekaj razpok in se po krhki ledeni strmini povzpneva na vzhodni greben Barre des Écrins. Začne se slikovito plezanje po ostri rezi. Na levi je skalnat prepad, ki mu skoraj ni videti dna, vem pa, da je stena pod nama visoka okoli tisoč metrov. Na desni se ledena globina izteka v zevajoče razpoke na ledeniku več kot kilometer nižje. V navpičnem kaminu, najtežjem mestu vzhodnega grebena, malo zasopeva. Opreme za *drytooling* nimava, praskanje po skali z običajnimi drezami na nogah pa ni zabavno, še posebej, če hkrati na rokah zmrzujejo prsti, katerih siloviti stisk je edino, kar te loči od padca. Vršni del grebena je nekoliko položnejši, lažji in lepši, a še vedno oster, ponekod izpodjeden in zelo izpostavljen. Z občudovanjem in novimi željami opazujem mogočna severna ostjenja na drugi strani doline.

1 Vzpon na Barre des Écrins, na obzorju se kaže značilna podoba kraljice Dauphineje – La Meije. Foto: Iztok Tomazin

2 Barre des Écrins. Levo je vzhodni greben, po katerem je potekal vzpon. Foto: Iztok Tomazin

Ailefroide, Pic Sans Nom in Mt. Pelvoux so legendarne stene, v širši alpinistični javnosti sicer malo manj znane od tistih nad Chamonixom, a zato nič manj zahtevne. Zrak je vse redkejši in hladnejši, misli pa toplejše in gostejše. Na meji skale in neba, vse bližje, se že blešči kovinski križ. Nisem pristaš postavljanja križev in drugih simbolov na vrhove – vrh gore je sam po sebi, brez človeških sledi, najvišja in običajno najmočnejša, simbolna točka gore.

Vrh

Najvišja točka gorovja, vrh Barre des Écrins, s križem ali brez, je najin današnji vrhunec doživetja, ki ga raztegneva na celo uro. Razgled je fantastičen. Sto deset kilometrov daleč se na kristalno jasnem severnem obzorju blešči Mont Blanc v družbi drugih alpskih mogočnejšev. Vse naokoli so gore in hribi, katerih imen kljub solidni

alpinistični razgledanosti večinoma ne pozna. Vreme ne grozi in čas naju ne priganja, torej je zapovedano uživanje. A za olajšanje in sprostitev je še prezgodaj. Običajen sestop z Barre des Écrins poteka po ostrem zahodnem grebenu, ki je sicer lažji od vzhodnega, a podobno izpostavljen. V visokogorju je hitrost eden najpomembnejših dejavnikov varnosti, zato navzdol plezava hkrati, navezana le na kratko vrvi. Vodenje na kratki vrvi je ena od temeljnih, najzahtevnejših veščin gorskih vodnikov, ko se vodnik in klient v strmem terenu, ki ne dopušča zdrsa ali padca, gibljeta hkrati, povezana le z nekaj metri vrvi. Napake seveda ne sme biti. Vodeči mora biti popolnoma zbran in v trenutku reagirati na morebitni zdrs vodenega, saj bi sicer v globino zgrmela oba. Iz škrbine v vznožju zahodnega grebena odhitiva še na sosednji štiritisočak Dome de Neige des Écrins, potem pa v dolino.

Na vzhodnem grebenu Barre des Écrins

Foto: Iztok Tomazin

Med dolgim sestopom po ledeniku in morenah navdušeno opazujem jadrnega padalca, ki kroži med belimi kumulusi na nasprotnem koncu doline, vsaj štiri tisoč metrov visoko. Nova skušnjava, a svoje padalo sem namenoma pustil doma, ker bi bil sicer preveč razdvojen. Vsega hkrati ne moreš imeti in ne početi. Z današnjo turo sva zelo zadovoljna, kljub bolečim, v štiridesetih letih alpinizma že obrabljenim kolenom pri meni in odstopljenim nohtom na prstih nog pri Mateji. Taka je bila cena za njen sicer uspešen nastop na triatlonu jeklenih v Bohinju pred tremi dnevi.

Greben

Že ko sem prvič stopil iz avta v vasici Ailefroide, me je pritegnil mogočni, nazobčani greben Crete d'Aigulier

na drugi strani doline. Vznemirljiva, izzivalna simpatija na prvi pogled. Po vzponu na oba štitritisočaka Écrins in dnevni aktivnega počitka je čas za novo doživetje. Zahtevna in veličastna gorska divjina in jaz, najpogostejše sam, včasih v dobri družbi. Raziskovanje gora in sebe, preizkušanje meja, odkrivanje prehodov in lepote.

Še v temi z dolgimi koraki merim pot na skalno, z macesni poraščeno glavo nad visokim slapom. Mateja mi bo po dolini sledila z nekajurnim zamikom in neke med vrhovi naj bi se srečala. Do "macesnove glave" se ogrejem, tam se naučim jutra in preplašim parček, ki šotori na čudoviti livadi. Kar milo se mi stori zaradi livade, ki res kliče po taborjenju. A to je v naravnem parku Écrins prepovedano, razen na določenih mestih. Sprva mislita, da sem čuvaj parka. V zadregi mi ženska postavlja neumna vprašanja, kje se pride dol in podobno, ko pa le ugotovi, da kljub resnemu videzu nisem uradna oseba, ki bi ju lahko oglobila, se nekoliko sprosti. Prijazno se poslovim in jo uberem proti vznožju grebena. Gamsje stečine mi pomagajo najti šibko vstopno točko granitne trdnjave. Poplesavajoči oblaki in meglice požlahtnijo jutranjo zarjo in doživetju dodajo kanec negotovosti – dež ali celo nevihta nista izključena.

Onkraj

Med čari alpinističnega samohodstva je preplet prijetne vznemirjenosti in občasne negotovosti ob hkratni lepoti okolja, v vzdušju samote, ki zbistri in pogloblja doživetja. Z rastočim zadovoljstvom rešujem orientacijske uganke in se soočam z vprašanjem, če težavnost plezanja morda ne bo presegala tega, kar sem trenutno sposoben preplezati sam, brez plezalnikov in brez varovanja. V tem primeru bi moral obrniti in splezati navzdol, kar bi bilo zoprno in zahtevno. Še težje bi se bilo odpovedati magični privlačnosti vrha in vsestranskemu zadovoljstvu, ki se običajno zgodi na najvišji točki gore.

Vrstijo se odseki dolgega grebena, kjer se moram zbrati in napeti mišice, da pridem čez, pa tudi taki, ki prijazno vabijo k počitku na širokih policah, na razkošnih travnatih ali mahovitih blazinah, okrašenih z gorskimi rožami in marsikje gamsjimi bobki. Rogati domačini dobro vedo, kje je najlepše. Nekajkrat se grebenska rez postavi tako pokonci, da že

razmišljam o umiku na južno stran, a vedno se za robom odpre slikovit, nepričakovan, praviloma precej izpostavljen prehod. Tik pod vrhom me že obletava razočaranje, ker skalni stolp zgleda tako strm in gladek, da bo najbrž presegel moje trenutne moči in opremo. A še kar trmoglavim navzgor in ko po razu ne gre več, se mi odpre čudoviti prehod v severno steno, po kateri izplezam. Na vrhu, delno ovitem v cunjaste meglice, zadovoljen in olajšan dobim še nagrado – glorio. Barvit, mističen uvod v čas Tišine, ko se podobe in zvoki umaknejo drugim zaznavam in stanjem. Mistika gora mi je najpomembnejša vsebina alpinizma, pravzaprav ga presega. Sprostim se in odklopim. Ne vem, da me najtežje šele čaka.

Skoraj past

Mine vsaj ura, ko se spet prestavim v običajnost. Čas je za sestop. Južna stran gore zgleda enostavna, naravnost navzdol vodijo gamsje sledi in ker mi ni do zamudnega ovinka proti zahodu, kjer je teren najlažji, jim sledim. Že zdavnaj sem opustil stališče, da kjer zmorejo gamsi, zmorem tudi jaz brez varovanja. Nekajkrat se mi je v slovenskih gorah že zgodilo, da sem obračal v gamsjih prehodih, še posebej, če je šlo za zelo krušljiv, nevaren in izpostavljen teren, ki so ga rogati plezalci očitno zmogli z dolgimi, meni nedosegljivimi skoki. Danes si seveda ne želim česa podobnega, saj moram priti dol. Postaja

mi jasno, da sestop ne bo enostaven, pod menoj se pojavi stena. Bobki pa še kar vodijo naravnost navzdol, v strmo travnato zajedo. Nezaupljivo, previdno plezajoč jim sledim. Zajeda postaja vse strmejša in prehaja v navpičen kamin, vznožja stene pa še vedno ne vidim. Zaman se oziram in iščem kakšno polico, po kateri bi nadaljeval, in se sprašujem, kje so šli gamsi. Levo in desno je teren neprehoden, le gladke navpične in previsne plošče. Z nelagodjem nadaljujem po ozkem kaminu navzdol. Bobki so izginili. Petnajst metrov nad vznožjem se kamin izteče v gladke plošče. Diši po pasti.

Plezalnikov, klinov in kladiva nimam, pa tudi razpoložen nisem za plezanje najmanj pete stopnje težavnosti navzdol. S kamnom uspem izklesati centimetrski skalni rogljiček, vanj zataknem pomožno vrvico in se skrajno previdno spustim v vznožje. Nerešena uganke ostane, kod so sestopali gamsi. Najbrž so obrnili in iskali druge prehode. Brez nadaljnjih zapletov se med ogromnimi balvani in skalnimi pregradami prebijem do doline.

(Se nadaljuje.) ●

Na grebenu Crete de Aiguilere, zadaj Ailefroide in Pic Sans Nom Foto: Iztok Tomazin

Plaz!

Snežne razmere in priprava na turo

Besedilo: Klemen Volontar

Proti jutru je začelo naletavati. Vedno močnejše je snežilo. S planinskim društvom Jesenice smo bili že četrti dan na taboru. Na celodnevem pohodu smo iz Kranjske Gore, prav od avtobusne postaje, na hrbitih spravili vso opremo do Erjavčeve kočice pod Vršičem. V bolj ali manj prostoren nahrbtnik je moralo iti vse. Na sebi smo imeli pol tone obleke, pletene puloverje, žametne pumparice, gamaše domače izdelave, debele bunde, v nahrbtniku pa poleg dodatnih oblačil še smučarske čevlje, kdor jih je imel, in za povrh še smuči, privezane na nahrbtnik. Pot je bilo treba pregaziti po bližnjicah. Ponekod se je udiralo čez kolena. Kaj so kože in smuči s pregibnimi vezmi, ni še nihče vedel.

Prve tri dni je bilo na programu teptanje strmine nasproti kočice, precej visoko nad zadnjim vršiškim ovinkom. Navzgor teptanje, navzdol pa kakor je kdo znal in zmogel. V glavnem smo trenirali "zavoj s težo v tla", kot smo poimenovali atraktivne padce. Zaradi slabih in mehkih čevljev se ni bilo mogoče zanašati na oporo. Če si se med spustom naslonil preveč nazaj – smuči v nebo, rit v tla! Nismo odnehali. V dveh ali treh dneh se je večina naučila smučati. Vsaj plužni

zavoj in zavoj k bregu, da si se lahko zaustavil.

Še vedno je snežilo. Po zajtrku so vodje staknili glave in odločili. Komanda je bila vojaška, ugovorov skoraj ni smelo biti. Starejši grejo na turo, mlajši teptat strmino. Natovorili smo kramo in navezali smuči. Moj vzornik je bil Mitja Košir, ki me je vedno *hecal*, da je nošnja smuči na nahrbtniku za babe in da če ne moreš na turo kar v smučarskih čevljih, potem kar doma ostani. Gladko sem upošteval navodila in v okornih plastičnih čevljih brez gumiranega podplata ter s smučmi na rami odkorakal za ostalimi. Naš cilj je bil Poštarski dom in od tam dalje na Vršič, vzpetino severno nad Poštarskim domom. Pol metra suhega snega je ravno prav ogrelo spodnjo, tršo plast, da se je ta začela lomiti in popuščati pod našo težo. Vdiralo se je do pasu in čez. Do plovca, smo rekli. Zaradi vdiranja in zastojev smo hodili drug po drugem, padali v iste luknje, delali nove. Na vsakih nekaj metrov smo se menjavali. Snežilo je vse močnejše. Vidljivost je bila skoraj nična. Ravno na prelazu sem bil na čelu kolone. Treba bo zaviti levo navzgor. Čakal sem, da bi zagledal eno od trafik, kar bi mi bilo v pomoč. Pa trafik ni bilo videti zaradi sneženja in megle, zato

Plazovi nad Zelenico Foto: Janez Stražišar

sem zgrešil. Skoraj bi moral na *raport*. Dolgo smo se zaganjali v hrib, preden smo končno dosegli Poštarski dom. Greben je bil spihan in trd. Prezebli, predvsem pa mokri *do gat*, smo se pripravili. Nekateri so se preobuli v plastične smučarske čevlje, eni pa so smučali kar v gojzarjih. Nadelo smo si smuči.

"Smučali bomo po tej strmini," je vodja pokazal na severno pobočje Vršiča, "do Titove bajte." Titove bajte, sedanje postojanke TNP, se skozi gosto meglo niti slutiti ni moglo. "Jaz grem prvi, ti pa zadnji," je pokazal name. Ups, a je to dobro ali slabo? "Med seboj imejte malo razdalje, da se ne boste zaletavali drug v drugega." Odvijugal je navzdol in izginil v megli. Kako bomo ostali s plužnim zavojem obvladali strmino in globok, svež sneg? Počasi smo se vrstili. Če sem določen za zadnjega, potem razumem, da naj bi pazil na tiste pred seboj. Zapeljal sem se nekoliko navzdol, počez in se obrnil, da sem imel pregled nad grebenom, kjer je bil začetek spusta, in nad pobočjem navzdol, kolikor je pač dovoljevala vidljivost. Še zadnji je čakal zgoraj. Morda zaradi mojih sledi, morda ...

Niti ni bistveno, zakaj, zapeljal se je povprek čez celotno pobočje in ga prerezal. Dokaj hitro je šlo vse skupaj. Če se prav spomnim, sem prehitel celo nekatere pod sabo. Debel macesen me je zaustavil. Tema. No, na srečo ne popolnoma. Rezultat – potolčen komolec, polomljene vezi, razbit fotoaparat in kup strahu.

Ko smo se vsi zbrali na ravnici pred kočo, smo se prešteli. Ni se nam zdelo, da bi kdo manjkalo. Je pa manjkala ena smučka. Prijatelju se je med prevračanjem v plazju odpela in odplavala po svoje. Nekako smo odsmučali in prehodili pot nazaj do koč. Kosilo. Kaj se je zgodilo? A koga kaj boli? To takrat ni bilo važno. Manjkala je le ena smučka. Družno, vsi skupaj z malčki vred in ostalimi vodji smo se po kosilu pognali nazaj in preiskali celotno površino plazovine. Brez uspeha. Da ne bi šel popoldan v nič, smo se nazaj grede spustili kar po strmini naravnost proti Erjavčevi koči. "Smučko sem našel," se je zadržal nekdo. Po slučaju je stopil nanjo. Ležala je globoko pod površjem pršiča, kakšnih 10–15 m od čela plazovine.

To je bilo moje prvo srečanje s plazom. Potem se je zgodilo še nekajkrat, le da sem bil takrat v neprimernem trenutku na neprimernem kraju sam. Sem v zgornjem sestavku kje omenil nevarnost za snežni plaz? Je kje omenjena ocena tveganja, ocena razmer, morda izbira poti, varnostna razdalja? Ne, nikjer, ker tega takrat nihče ni omenjal. Danes vem, da je bil že dostop do Erjavčeve koč vprašljiv in prava tombola, da o turi na Vrščic ne govorim. Nikogar ne obsojam, nikakor ne, takrat, slabih 40 let nazaj, se je tako delalo.

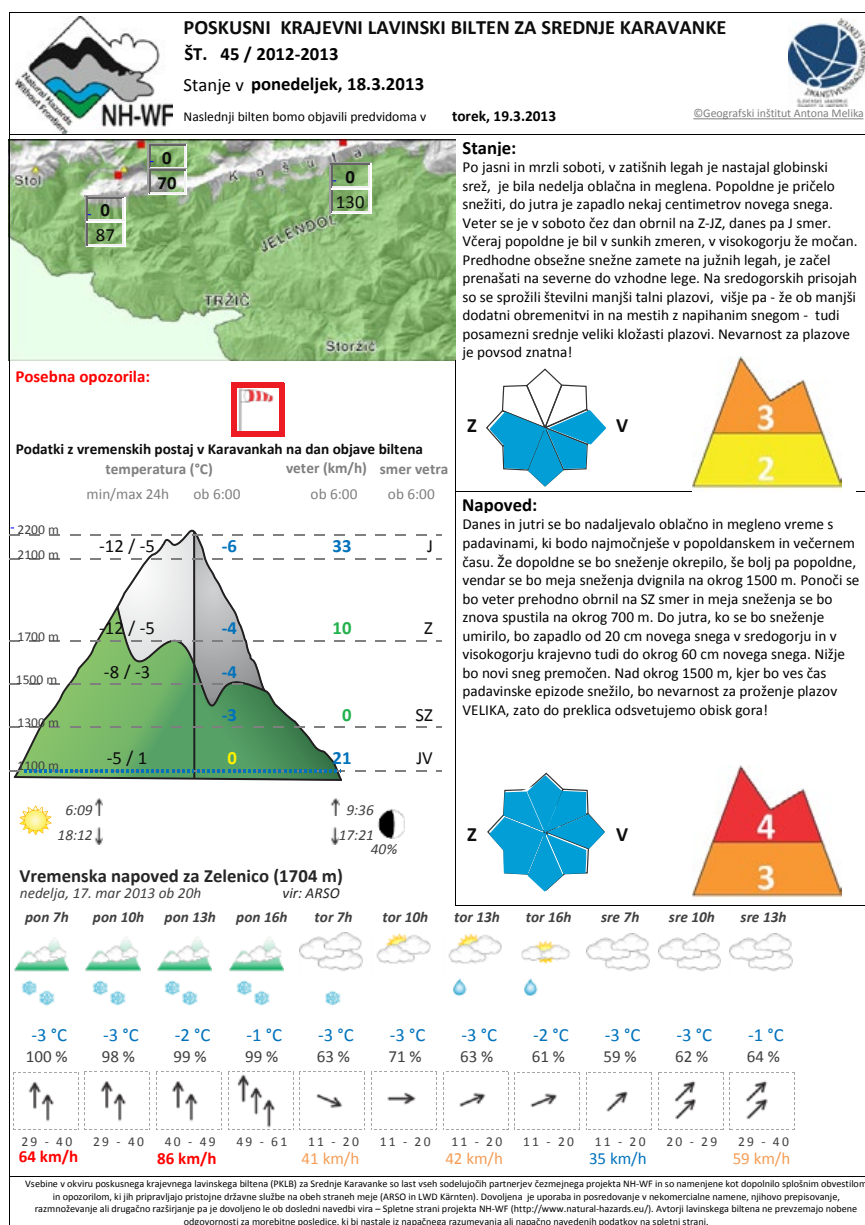
Uroš Župančič, ki je imel kar nekaj srečanj z belim vlakom, me je vedno učil, da je treba pristopiti najprej z očmi, potem z glavo in nazadnje z rokami in nogami. Kako prav je imel. Vse se začne s pripravo, z željo, idejo, v glavi. Vsako turo bi lahko razdelili na tri dele. Priprava doma, priprava tik pred turo in med njo ter sama izvedba. V naslednjih prispevkih bom poizkušal osvetliti vse segmente.

Načrtovanje

Naj opozorim, da zapis ni namenjen učenju, temveč govori o priporočenem vedenju, znanju večšin in poznavanju ter uporabi opreme, ki skupaj zagotavljajo višjo stopnjo varnosti pri gibanju v zimskih razmerah. Želim vas spodbuditi k razmišljanju, kaj od tega veste in znate in česa ne. Morda

Snežna opast visoko nad nami lahko predstavlja skrito nevarnost. Foto: Klemen Volontar

Plaz nas lahko preseneti tudi na nasprotnem pobočju. Foto: Klemen Volontar

vas zapis spodbudi, da boste obiskali kak tečaj ali seminar, ki je namenjen pridobivanju znanj in usposabljanju za večšine, ki so vam še neznanka ali pa jih boste nadgradili in osvežili.

Motivi za izbiro cilja so zelo različni. Statistika pravi, da se večina nesreč v snežnem plazu zgodi prav na *modnih* turah. V službi, na spletu, pri druženju s prijatelji slišimo za turo, ki jo je nekdo opravil. Že to, da je govora v pretekliku, nam mora biti jasno, da govorimo o tem, kako je bilo takrat. Nas pa zanima, kako bo, ko bomo mi tam. Nikakor ni nujno, da bomo na enaki turi imeli enake pogoje, še posebno varnostne ne. Morda je kolega ekstremno dober smučar in so zanj tudi slabše, nevarne razmere še vedno obvladljive. Predvsem ne pozabimo, da se razmere za smučanje običajno razlikujejo od razmer, ki pogojujejo plazovno varnost. Pol metra pršiča na trdo podlago pri 40° naklona je idealno za smučanje in mnogo manj idealno za stabilnost snežne odeje.

Izbira cilja

Cilj izberimo najprej glede na svoje zmožnosti. Kako smo pripravljeni, kakšno opremo imamo in, seveda,

kako dobro poznamo območje, kamor se nameravamo podati. Ne gre zanemariti družbe. Prvo pravilo pravi, da pozimi v gore nikoli sam! Osnovno gorniško znanje in poznavanje gora poleti sta pogoja za dobro načrtovanje in izvedbo ture pozimi. Posebej bi kazalo omeniti zimsko orientacijo. Če dobro pogledamo karto, takoj opazimo, da so zimske ture pogosto speljane drugje, kot sicer teče letna pot. Marsikoga le še nepoznavanje terena zadržuje, da se ne loti zahtevnejše ture, a si najde rešitev – satelitsko navigacijo. Posnetke sledi mnogih tur dobimo na spletu, le prenesti jih je treba na svojo napravo. Vendar ni tako preprosto. Če kdaj, potem za zimsko izbiro smeri gibanja nedvomno velja, da smer gibanja narekujejo razmere, konfiguracija terena in naše sposobnosti.

Sopotniki in orientacija

Torej izbrali smo cilj, ki smo mu dorasli, imamo somišljenike, ki imajo čas, imamo ustrezno opremo. Vsi našti segmenti so enako pomembni. Ustavimo se pri udeležencih. So udeleženci v skupini enakovredni? Če gre za smučarsko turo, kakšni smučarji so, kakšna je njihova telesna pripravljenost in ne nazadnje, kakšno je njihovo lavinsko znanje. Za načrtovanje zimske ture moramo upoštevati nekaj

osnovnih pravil. Dan je krajši. Pogoji za gibanje so oteženi. Zimska podoba pokrajine, ki jo poznamo v kopnih razmerah, je lahko močno spremenjena. Postojanke so v glavnem zaprte. Preverimo, katere so odprte tudi čez zimo in kje imamo na voljo zimske sobe. Kako so opremljene, ali je možno kuriti in kje se dobi ključ, če so zaklenjene.

Vreme

Vreme je v več pogledih najpomembnejši dejavnik za načrtovanje. Vreme ni pomembno samo na dan izvedbe ture. Za dobro načrtovanje je treba poleg napovedi spremljati tudi razvoj vremena že nekaj dni ali celo več pred odhodom na turo. Če na dan načrtovane ture močno sneži, je megleno, močno piha, se nam zdi nekako logično, da v takem ne bomo šli. Kaj pa vreme v preteklosti? Kako to vpliva na naše načrtovanje? Predvsem nas zanima stanje snežne odeje. Kaj vpliva na spreminjanje oziroma preobrazbo snežne odeje? Omenil bom najpomembnejše dejavnike: veter, temperaturo, vlago in mehanški vpliv. Ponavadi gre za kombinacijo več dejavnikov.

Veter

Postavil sem ga na prvo mesto, ker je naš tihi sovražnik. Ne vemo, kdaj piha, v katero smer in s kolikšno močjo.

Veter s svojim delovanjem zajema sneg, ga prenaša po zraku in odlaga. To se lahko dogaja že med sneženjem ali še dolgo po prenehanju sneženja. Težko napovemo, kje in koliko snega je veter pobral in kam ter koliko ga je odložil. Seveda se vse te tri dejavnike da izmeriti, vendar na daljavo le generalno. Lokalno, torej za posamezno pobočje, žleb ali greben, pa ne moremo z gotovostjo trditi, kako je veter vplival na spremembo snežne odeje. Veter deluje predvsem površinsko, če zane-marimo, da je ob močnem vetru tudi temperatura precej nižja. Na površini dela zamete, stisne snežno odejo v trdo, sprijeto plast, imenovano kloža. Ta je največji sovražnik gornikov in turnih smučarjev. Navidezno trdna površina snežne odeje skriva pod seboj puhlo, nesprijeto plast snega, ki je kritičen člen za sprožitev snežnega plaz. Lahko bi zapisal, da veter pred turo ali med njo na splošno poslabšuje varnostne razmere v gorah.

Temperatura

Povišane temperature topijo in mehčajo sneg, znižane temperature utrjujejo, sprijemajo snežno odejo. Zelo preprosto. Lahko bi celo dejali, da je to dobro za nas, saj zaporedje toplo, hladno, toplo dobro vpliva na preobrazbo snežne odeje in ji daje

trdnost. Vendar ni tako preprosto. Kratkotrajne otoplitve, povezane z vlago in dežjem, lahko spremenijo le tanek zgornji sloj snežne odeje, ko pritisne mraz, pa se le-ta tanka plast spremeni v trdo skorjo. Kaj pa je spodaj? Kaj se bo zgodilo, ko bo na to trdo skorjo, podlago, padel nov sneg? Zelo kompleksno vprašanje, ki zahteva podrobne razlage, povezane s praktičnimi primeri na terenu.

Kaj pa toplota, ki prihaja iz zemeljskega površja? Ta je sploh posebna uganka. Izparevanje ali sublimacija se dogaja nenehno. Ob pravih pogojih, npr. ko je sredi snežne odeje trda, neprepustna plast, le-ta lahko izparevanje zadrži. Tam se para pretvori v kapljice, ki počasi pronicajo navzdol v snežno odejo. Ta proces se seveda lahko večkrat ponovi. Vodne kapljice, ki pri tem nastajajo, ob določenih pogojih zmrznejo in globoko v snežni odeji ustvarijo kritično, nestabilno plast, ki pogojuje sprožitev snežnega plaz. Globinski srez je drugi tihi sovražnik obiskovalcev gora pozimi. Višanje temperature pred turo ali med njo v splošnem poslabšuje varnostne razmere v gorah.

Mehanski vpliv

Poleg človeka in živali je to lahko nov sneg ob sneženju ali ob močnem vetru, lahko je to plaz, ki je prišel z

S prehodom na senčno pobočje se lavinske razmere lahko občutno spremenijo.

Foto: Klemen Volontar

višje ležečega pobočja, lahko je sneg z rušja, ki je ob nenadni otoplitvi padel z vej. Vremenske podatke je predvsem treba znati brati in razumeti. Vaja dela mojstra. Idealno bi bilo, če bi imeli lavinsko napoved, lavinski bilten za vsako dolino ali pobočje, ki je gorniško zanimivo. Žal takšnih napovedi (še) nimamo. Spremljajte stanje vremena, vprašajte poznavalce, morda kolege, ki so pogosto na turah.

Mraz

Mraz je lahko glavni ali posredni povzročitelj težav, ki jih moramo predvideti. Ob misli na mraz najprej pomislimo, da nas bo zeblo, in se bojimo posledic nizkih temperatur. Ne gre zanemariti, da smo precej bolj oblečeni kot poleti, zaradi česar je gibanje lahko oteženo. Tudi nahrbtnik je zaradi dodatnih oblačil in opreme težji. Mraz pogosto posredno povzroča razne nevšečnosti. Oprema postane trša in okornejša, baterijski vložki zdržijo manj kot poleti, tekočina se prej ohladi ali celo zmrzne, podobno je s hrano.

Turo smo uspešno zaključili. Na koncu doline, kjer smo zjutraj pustili

Prečanju terena pod grapami posvečajmo posebno pozornost.

Foto: Klemen Volontar

vozilo, je bilo cel dan senčno in mrzlo, kar je izpraznilo avtomobilski akumulator. Mobilnega omrežja ni. Zebe nas sicer ne, pa vendar so nizke temperature povzročile težko rešljiv problem.

Snežni plaz in štirje dejavniki

Snežni plaz je naslednja nevarnost, ki pozimi preži v gorah na nas. Na možnost plazu vpliva veliko dejavnikov. Omejil se bom na bistvene, ki so potrebni za večjo ali manjšo verjetnost, da se snežni plaz sproži. Nič strahu, saj je vse elemente možno prepoznati z našimi čutili in jih ovrednotiti s preprostimi metodami, brez inštrumentov. Govorimo o štirih elementih: strmina ali naklon, usmerjenost pobočja ali smer neba, podlaga ali drsna površina in višina snežne odeje.

Prva dva podatka lahko označimo kot stalnico. Strmina in usmerjenost nekega pobočja, kjer poteka smer

našega vzpona ali spusta, sta enaka ne glede na vreme in količino snega ter ju lahko določimo že doma s pomočjo karte. Druga dva podatka pa označimo kot spremenljivki. Vsekakor je vrsta podlage do prvega sneženja znana. Travnata, poraščena, skrotasta. Takoj ko zapade prvi sneg, pa to ni več nujno drsna ploskev, po kateri bo eventualno drsel sneg nad njo. Zato pravimo, da podlago lahko določimo šele na kraju

samem. Podobno velja za višino snežne odeje, ki jo izmerimo šele na licu mesta. Pri načrtovanju jo lahko le grobo predvidimo. Razlikujemo med višino snežne odeje (vertikalna izmera snega od podlage do površja snežne odeje) in debelino snežne odeje (izmera snega med podlago in površino, merjeno pravokotno na površino). Za nas je pomembna višina snežne odeje, saj upoštevamo, da snežinke zaradi gravitacije padajo vertikalno.

Usmerjenost pobočja

V grobem lahko rečemo, da se na severnih straneh sneg dlje časa preobraža, vendar se zaradi praviloma strmejših pobočij prej obleti. Na južnih pobočjih, ki so praviloma manj strma, pa sneg ostaja dlje časa na strmini, a se zaradi vpliva sonca začne hitreje preobražati. Nobenemu gorniku določanje strani neba ne bi smelo predstavljati posebne težave tudi brez kompasa.

Naklon

Naklon je pomemben dejavnik, ki vpliva na sprožitev snežnega plazu. Dejstvo je, da obstaja velika nevarnost proženja plazov na pobočjih z naklonom med 25° in 45°. Pod spodnjo vrednostjo se plaz redko sproži, nad zgornjo vrednostjo pa lahko prihaja do spontanega proženja že med sneženjem ali takoj po njem. Praviloma na daljavo naklona ne ocenjujemo, ker se večinoma motimo, razen če gre za teren, ki ga poznamo v kopnih razmerah. Če gre za melišče, ki je navadno pod stenami, lahko naklon primerjamo s posipnim kotom peska, kot to imenujejo v gradbeništvu. Ta znaša približno 30°. Tudi z dvema enako dolgima smučarskima palicama lahko naklon dokaj natančno določimo. Uporabimo

Gozdnat teren ni nujno zagotovilo za stabilnost snežne odeje. Foto: Klemen Volontar

matematično znanje o zakonitostih pravokotnega trikotnika in kotov, ki jih objemajo posamezne stranice.

Višina snežne odeje

Ker na višino snežne odeje ne vpliva samo sneženje, ampak tudi veter in še kaj, se ta lahko močno razlikuje od napovedane ali dejansko izmerjene višine na širšem območju. Dokler ne pridemo na ožje območje, kjer se bomo gibali, je višina snega za nas neznanka. Višino snežne odeje izmerimo dokaj preprosto in natančno kar z lavinsko sondo. Pazimo le na položaj sonde. Lavinsko sondo zabodemo v snežno odejo vertikalno!

Podlaga, drsna ploskev

Sneg v posamezni zimi pade večkrat. Posamezno plast snega, ki zapade ob

enem sneženju, imenujemo snežna plast. Snežna odeja je tako sestavljena iz več plasti. Ko na kopno, naravno podlago padeta dve ali več plasti snega, ne moremo več z gotovostjo trditi, po kateri ploskvi oziroma površini bo eventualno snežni plaz zdrsel. In že smo pri podlagi oziroma drsni ploskvi. Snežne plasti si predstavljajmo kot zajeten sendvič, sestavljen iz kruha, več vrst salame in sira pa še namaz dodajmo. Bolj ko so posamezne plasti med seboj sprijete, bolj trdna je snežna odeja. Kako dobro so sprijete, pa ni mogoče napovedati, vsaj natančno ne, dokler sprijetosti ne preverimo na terenu. Z različnimi metodami v snežni odeji iščemo ploskev, ki ni ali ki je slabo sprijeta z zgornjo plastjo snega. Pravimo, da iščemo kritično plast. Domnevamo

lahko, da se bo ob določenih pogojih po tej kritični drsni ploskvi snežna odeja speljal navzdol in prišlo bo do snežnega plazja. Karakteristik snežne odeje, tj. koliko je plasti, kako trdne so, kakšna je njihova sestava in drugih podatkov ne moremo dobiti drugače, kot da snežno odejo prerežemo in s profila ocenimo stanje posamezne plasti.

Iz zgornjega odstavka lahko razberemo, da je za dobro načrtovanje ture pomembno spremljati vreme, še posebej snežne razmere, in to že precej pred načrtovanim dnem ture. Bliže ko boste dnevu odhoda, bolj podrobno si oglejte podatke za ožje območje, kamor se odpravljate. Na dan pred odhodom naj vas zanima predvsem konkretno pobočje, dolina ali greben, kjer bo potekala vaša pot.

(se nadaljuje) ●

V Bovcu nagradili najboljše filme

Na 7. festivalu BOFF je strokovna žirija nagradila filme v treh kategorijah. Za Naravo in ekologijo je nagrado podelila filmu *Stand* (Kanada). Delo avtorjev Anthonyja Bonella in Nicholas Teichroba, ki je v Bovcu doživelo celo evropsko premiero, skozi zgodbe športnikov in staroselcev predstavlja tveganje izlitja nafte v primeru tankerske nesreče ob obali Britanske Kolumbije. V kategoriji Šport – kratki filmi je zmagal *Swissman Xtreme Triathlon 2013* iz Švice. Film *Marca*

Hakana Paulsena in *Sampa Lenzija* v zgolj desetih minutah odlično prikaže doživetje udeležencev letošnjega ekstremnega gorskega triatlona v Švici. V kategoriji Šport – dolgi filmi je nagrado dobil *Valhalla*, ZDA. Nick Waggoner in Ben Sturgulewski sta smučarsko akcijo zelo izvirno zavila v zgodbo o iskanju prvinskih čustev. Topla in zelo gledljiva smučarska hipijada. Posebna nagrada žirije pripada filmu *Vodni stolp* (The Water Tower), ZDA. Avtor Pete McBride je ob vzponu na Mt. Kenya opozoril na

hitro izginjanje ledenikov v afriških gorah in posledice za življenje pod njimi. Občinstvo je nagradilo film *Sensei* (The Sensei), ZDA. Gledalcem se je najbolj prikupila zgodba o sodelovanju japonske plezalske legende Yuyija Hirayame, dvakratnega zmagovalca svetovnega pokala v Kranju, in mladega nemirnega ameriškega plezalca Daniela Woodsa. Mojster in vajenec se skupaj odpravita v previsne granitne stolpe na Borneu.

Mire Steinbuch

Uralska sova ali kozača (*Strix uralensis*) Foto: Dušan Klenovšek

O sovi kozjega oglašanja

Uralska sova

Besedilo: Dušan Klenovšek

V večini ljudi so sove skrivnostna nočna bitja, povezana tudi z marsikatero vražo. Čeprav niso tako zelo redke, se z njimi v naravi marsikdo nikoli ne sreča. Ponoči, ko so praviloma bolj aktivne, večinoma spimo, podnevi pa dremljejo v varnih zavetjih krošenj. A zimski čas zaradi neolistanih krošenj omogoča več srečanj. Le pozorni moramo biti.

Tokrat naj predstavim uralsko sovo (*Strix uralensis*) – našo drugo največjo sovo. Kar nekaj srečanj z njo se je nabralo in zadnjega predstavljam bralkam ter bralcem tudi v obliki fotografije. Med nedeljsko družinsko vožnjo po hribovski gozdni cesti sem jo opazil v krošnji med rumenimi javorjevimi listi. Še sreča, da je fotoaparat vedno pri roki. Ni se dala motiti, le za trenutek se je obrnila k avtu, ravno dovolj, da je nastal portret.

Uralsko sovo je znani slovenski pisatelj Fran Erjavec po slovensko poimenoval kozača, saj naj bi se oglašala kot koza. Po videzu je zelo podobna manjši lesni sovi, naši najbolj pogosti gozdni sovji vrsti. Daljši zaobljen rep in rumen kljun sta najbolj prepoznavna razlikovalna znaka. In kje jo lahko srečamo? Moje prvo srečanje je bilo na kozolcu med travniškim sadovnjakom jablan na polju ob reki Savi sredi zime, ko je zaradi

debele snežne odeje zapustila bukove gozdove dobrih 700 metrov višje. Na žalost sem uro kasneje spoznal, da sta bili na zimovanju dve kozači, a ena je pristala na električnem drogu, se s krili dotaknila obeh žic in ... Mrtvo jo je iz vranjih kljunov rešil lovec ter jo dal preparirati. Spomnim se velikih oči mladih ornitologov, mojih tedanjih učencev, ki so prvič zrlji v to mogočno ptico. In ona se je pred nami s kozolca prestavila na jablano, kot da nas tam ni, in je lovila – sredi belega dne, kar je tudi ena njenih značilnosti.

Dolgo časa je med strokovnjaki veljalo mnenje, da živi le na planotah nad 1000 metri. Opazovanja v nižinskem Krakovskem gozdu so bila zato kar veliko presenečenje. Danes vemo, da jo lahko srečamo od nižin pa vse tja do višine preko 1500 metrov. Vendar mora biti gozd v dobrem stanju – s tem mislim, da mora imeti precejšen delež starejšega drevja. Velika dupla, drevesni štrclji ali odlomljeno stoječe deblo na primernem mestu so poleg velikih gnezd ujed idealna mesta za gnezdenje. Gnezdo bomo sicer težko opazili, je pa kar nekaj podatkov o opazovanjih še puhasto operjenih mladičev. Le-ti namreč že zgodaj zapustijo gnezdo in plezajo po okoliškem drevju. Sam sem s prijatelji botaniki takega mladiča opazoval pri cerkvi sv. Jošta pod Lisco.

Pomembno je vedeti, da tak mladič ni zapuščen ter ne potrebuje našega reševanja. Vsaj eden od staršev ga namreč opazuje iz varnega zavetja in po potrebi tudi poleti nad vsiljivca, ki bi mladiča lahko ogrožal. Umaknimo se, saj bomo s tem največ pripomogli k njegovi varnosti.

Kozača je sicer razširjena od Srednje in Severne Evrope vse tja do Japonske. Prav slovenski del populacije je med najbolj vitalnimi. Kljub temu je na Rdečem seznamu uvrščena med t. i. ranljive vrste ter zato zavarovana. In kako lahko sami pripomoremo k njenemu lažjemu preživetju? Če odkrijemo gnezdo ali mladiče, se umaknimo. Lastniki gozdov naj ne odstranjujejo dreves z velikimi dupli in gnezd v krošnjah in stoječih polomljenih debel brez krošenj. Lahko pa sami naredimo gnezdilnico ter jo namestimo na primerno mesto; načrti so dosegljivi na spletu. V času vzreje zaroda se izogibajmo aktivnostim v bližini gnezd.

Upajmo, da nas bo ta ali ena od naslednjih zim obdarila s pogledom na to kraljico naših gozdov.

Vir

Tomaž Mihelič, Al Vrezec, Mirko Perušek in Jože Svetličič (2000): Kozača *Strix uralensis* v Sloveniji. *Acrocephalus* 21 (98–99): 9–22.

Divja roža

Šipek (*Rosa canina* agg.)

Besedilo: Lovro Vehovar

Cvet šipka Foto: Lovro Vehovar

Ljudje smo zelo prilagodljivi in iznajdljiva vrsta. Biološko smo bitja toplih krajev, a smo naselili skorajda vse predele Zemlje. Odeli smo se v oblčila, zakurili ogenj, zgradili bivališča, vse zato, da nosimo tropsko toplino s seboj. Ker je v našem podneb-nem pasu količina razpoložljive hrane v naravi skozi leto zelo neenakomerno porazdeljena, so naši predniki iznašli načine, kako hrano takrat, ko jo je v izobilju, shranimo za čas, ko je v naravi ni. Sušenje, kisanje, zakopavanje ali shranjevanje v kleti, fermentacija, soljenje, prekajevanje, vlaganje v kis, sladkor, med, lov in reja živali. Šipek je ena redkih rastlin, ki nas s svojimi plodovi razveseljuje tudi pozno jeseni in pozimi.

Šipek je bodeča, v času cvetenja dehteča, plezajoča ali grmičasta rastlina, ki naseljuje suhe in sončne zapuščene travnike, pašnike, poseke, gozdne robove. Je roža, ki je rožam dala ime. Zgodovinsko in kulturno je šipek ena izmed najbolj prepoznavnih rastlin. Šipkova lepota in uporabnost sta navdihovali ljudstva azijskega in mediteranskega prostora v začetku razvoja prvih civilizacij in navdihujeta še danes. Zaradi velike variabilnosti in pogostega križanja so divjo rožo ljudje že zelo zgodaj udomačili in vzgojili številne polnocvetne različice, ki jim danes pravimo vrtnice. Zapis o prvem polnocvetnem šipku sega 5000 let nazaj na Kitajsko. Vsi, ki smo se učili latinščine, smo si njegovo ime v vseh sklonih dodobra zapomnili, saj je vzorčni primer prve a-sklanjatve. Stare Slovence pa je šipek tako očaral, da so kar vse cvetice z lepimi cvetovi poimenovali rože.

Šipek je do pet metrov visok grm s povešenimi vejami in srpastimi trni. Listi so tri- ali petkrat pernato deljeni. Cvetovi so rožnato-beli, široki okrog pet centimetrov. Omesenelo cvetišče tvori navidezni plod, ki je jajčaste oblike in rdeče barve (šipek). V notranjosti so dlačice in oglati trdi oreški (plodovi).

Botanično spada v skupino rožnic, kateri je dal ime. Med rožnice spada večina domačih sadnih dreves. Pri nas raste v naravi 22 vrst šipkov, na svetu pa od 200 do 250 vrst, večina v evroazijskem prostoru. Vrste se med

seboj slabo razlikujejo, medsebojno križanje je pogosto, zato jih nemalo-krat s težavo določimo. Na srečo so navidezni plodovi vseh vrst užitni in napačno prepoznavanje ni usodno za naše zdravje.

Šipek je pionirska rastlina. Naseli opuščene kmetijske površine in ustvarja življenjske pogoje, primerne za rast drevesnih vrst. Te ga sčasoma prerastejo in le posamezni šipki se vzpenjajo v krošnje dreves. Šipek daje zavetje in hrano številnim divjim živalim in je gradnik pestre, življenja polne kulturne krajine. Dobrodošel je kot element živih meja. Med njegovimi trnastimi vejami najdemo zatočišče ptice in majhni sesalci, omeseneli navidezni plodovi in oreškasti plodovi pa so vir hrane pozimi.

Šipek dozori pozno jeseni. Omehča se po prvih slanih. Vsebnost vitamina

Plod šipka Foto: Lovro Vehovar

C je največja, ko je navidezni plod še trd, okusnejši pa je, ko se zmehča. Nabiramo ga v košare in ga sušimo v bližini peči ali radiatorja. Ko je posušen, ga zdrobimo ali zmeljemo v mlinčku, lahko s koščicami vred. Te vsebujejo olja z obilico koristnih hranilnih snovi. Zaradi velike vsebnosti vitaminov in prijetnega okusa je šipkov čaj priljubljen krepčilni napitek v zimskih dneh. Pijemo ga, če smo utrjeni, med prebolevanjem prehladov in gripe. Čaj lahko pospeši izločanje vode in pomaga pri revmatskih obolenjih. Šipek je zelo okusen tudi surov. Preden pa ga lahko

zaužijemo, moramo odstraniti dlačice in plodove (koščice). Zelo cenjena in okusna je šipkova marmelada. Cvetne lističe lahko uživamo v solatah, jih kandiramo, dodajamo čajem ali iz njih pripravimo rožno vodo, ki je odlično čistilo in tonik za kožo.

Šipek razmnožujemo s potaknjenci ali iz semena. Potaknjence naredimo tako, da zgodaj spomladi, pred olistanjem, od starega grma odrežemo enoletne veje. Narežemo jih na 15 do 30 centimetrov dolge dele s po petimi brsti (očesi). Do sajenja jih hranimo na hladnem mestu. Ko je vreme ugodno in se zemlja dovolj ogreje, jih zakopljemo v zemljo tako globoko, da ostaneta zunaj le eden ali dva brsta. Da se bolje ukoreninijo, lahko spodnji del pred sajenjem za en dan namočimo v vodo z vrbovim lubjem. Vrbe vsebujejo rastne hormone, ki pospešijo tvorbo korenin.

Na šipkovih grmih pogosto najdemo mahom ali lišajem podobne tvorbe. To so šipkove šiške. Naredi jih ličinka ose šipkove šiškarice (*Diplolepis rosae*). Osa odloži jajčeca v nerazvite listne brste. Ličinke, ki se izležejo iz jajčec, izločajo posebne snovi, ki spodbudijo delitve šipkovih celic in rast tkiva na prav poseben način. Nastanejo zanimive tvorbe, ki nudijo ličinkam zavetje in jih oskrbujejo s hrano. Šiške lahko uporabljamo za čaj, ki odvaja vodo in se uporablja pri obolenju sečil.

Šipek ni zaman tako cenjen med ljudmi, saj je rastlina, ki osrečuje in zdravi človeka in njegovo življenjsko okolje v mnogih pogledih. ○

Jutranji razgled z južnih pobočij Storžiča proti Trsteniku Foto: Miha Pavšek

Sladka jesen brez vremenskih ocvirkov

Vreme in razmere v gorah v meteorološki jeseni 2013

Besedilo: Miha Pavšek¹ in Miha Demšar²

Čeprav smo že v osrednjem mesecu meteorološke zime ali pa prav zato, je čas, da se ozremo po minuli jeseni. Saj veste, če jeseni ni kam dati, tudi spomladi ni kje jemati! Jeseni in tudi pozimi so tako najpomembnejše shrambe in kleti. Vsekakor bo ostala jesen 2013 precej dobro zapisana med sadjarji, razen tam, kjer so poleti trpeli sušo, v povprečju pa je bila letina zelo dobra. Žal je tudi res, da še vedno velik del pridelka ostane na drevju ali na grmovju, mi pa namesto domačih kupujemo uvožene bio in nevemšekakšne izdelke. A ne bomo o tem, saj nismo "pristojni", ampak si bomo raje поблиže ogledali vremensko letino minule jeseni.

Najkrajši povzetek je vsakega malo, a brez ocvirkov. Pomnili jo bomo po lepem vremenu v času praznikov in šolskih počitnic, ob dnevu spomina na

mrtve in dnevu reformacije. Vendarle pa pred tem in za tem ni teklo vse tako gladko, kot bi lahko sklepali po dobrem koncu. Padavine so se zdramile šele zadnji mesec. Zelo nas razveseljevalo dejstvo, da v dolini nismo imeli veliko meglenih dni, zato nam ni bilo oziroma nam ne bi bilo treba pogosto zahajati na sončne višave. Za marsikoga je bilo to morda celo v redu, nikakor pa ne za večino bralcev te revije, ki iščemo povod za obisk gora tudi v nadležni dolinskotlinski megli.

Žal se je ta hitro "zbudila" na začetku zime, kar pa je že tema prihodnjega vremenskega pregleda. Jesen je znova upravičila svoj meteorološki sloves najbolj padavinskega dela leta, saj je tudi tokrat kot ponavadi – a pomnimo, da vedno le ni tako – poskrbela za izdatno močo, celo nadpovprečno namočenost naših višje ležečih in tudi vseh drugih pokrajin. Že res, da smo začeli jesen z oblačnim in deževnim vremenom, a je bilo nadaljevanje pravo nasprotje, saj smo bili v že ob

koncu prve dekade deležni precej toplih sončnih žarkov in poznoletnih temperatur, ki so bile kot nalašč za obisk gora.

Najvišje dnevne temperature zraka so se tako na 1500 metrih povzpele vse do 19 °C, pa tudi na 2500 metrih še do zavidanja vrednih 13 °C. Konec prve septembrske dekade nas je zajelo poslabšanje, ki se je s krajšimi padavinskimi prekinitvami nadaljevalo vse drugo desetdnevje, prevladovalo je oblačno vreme s pogostimi padavinami. V naših gorah praktično ni bilo dneva, ko ne bi vsaj ponekod padlo nekaj malega dežja. S padavinami je prišla ohladitev, meja sneženja se je 17. septembra spustila do 1500 metrov in nekaj dni so bile v gorah razmere povsem zimske – prvič v hladnejši polovici leta. V zadnjem septembrskem desetdnevju se je vreme izboljšalo, deležni smo bili veliko sonca, temperature pa so se vnovič vrnile na poznoletne vrednosti – v sredogorju do 18 °C, v visokogorju pa še za stopinjo več kot na začetku meseca, tj. na 14 °C.

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova cesta 1b, Ljubljana.

Oktober se je začel suho, po nižinah že z občasno jutranjo in vse pogostejše tudi dopoldansko meglo ter z nizko oblačnostjo. Gore so še toliko bolj vabile planince, saj so bile nižine pod meglenim pokrovom zaporne plasti, ki je posledica temperaturnega "narobe sveta" oziroma obrata. Ta je značilen za najhladnejši del leta, ko temperatura, ki v drugih letnih časih praviloma z nadmorsko višino pada, tokrat raste. Sredi prve oktobrske deкаде se je vreme začelo kisati, bilo je oblačno, vrhove gora je pogosto ovijala megla, občasno je deževalo. Druga dekada je prinesla izrazito poslabšanje, saj se je nad severnim Sredozemljem poglobil ciklon, ki je izdatno namočil gore v zahodni Sloveniji. V začetku meseca v naših gorah, izjema so bile senčne lege, ni bilo snega. S tem poslabšanjem – snežilo je do nadmorske višine 1500 metrov – pa se sneg pod 2000 metri ni obdržal. Na Kredarici je 13. oktobra opazovalec izmeril 20 centimetrov snega, ki je v naslednjih dneh z vse višjimi temperaturami in sončnim vremenom hitro skopnel. Zadnjo dekada oktobra smo bili pod vplivom toplih in vlažnih jugozahodnih vetrov, ki so poskrbeli, da so bile povprečne temperature za več kot 4 °C previsoke. Topli vplivi so dosegli višek 25. oktobra, ko so segle temperature v sredogorju nad 16 °C, v visokogorju pa nad 12 °C. Zaradi vlažnega zraka tudi ni bilo dlje trajajočega lepega vremena, saj je pogosto deževalo.

November je bil v celoti v znamenju nadpovprečne količine padavin, vendar je to, da glavnino jesenskih padavin prispeva prav ta, statistično najbolj moker mesec leta, povsem v skladu z dolgoletnim povprečjem. Naše gore so bile deležne padavin skoraj vsak dan in šele ob koncu meseca smo bili deležni nekaj suhih dni oziroma smo imeli "krompir" tudi z vremenom za "krompirjeve" počitnice. Že takoj na začetku meseca je v visokogorju nastala za ta letni čas debela snežna odeja, v sredogorju pa šele v zadnji dekadi. Najvišjo izmerjeno višino snežne odeje, 150 cm, so

izmerili na Kredarici 25. novembra. Meja sneženja je ves ta čas precej nihala, 9. novembra je prvič pobelilo doline pod 1000 metri, krajevno tudi pod 600 metri.

Povzetek vremenskega dogajanja jeseni 2013 lahko strnemo z ugotovitvijo, da sta bila september in oktober v naših gorah nekoliko pretopla, november pa je postregel s povprečnimi temperaturami. V celoti je bila jesen toplejša od dolgoletnega povprečja za od pol do ene stopinje Celzija, kar je v okviru pričakovanih odstopanj. Nadpovprečen je bil predvsem november, saj je ponekod padla do dvakratna količina padavin glede na dolgoletno povprečje. Sicer pa je trimesečna vsota padavin večinoma povsod znatno presežala povprečje. Na račun nižjih temperatur je v novembru, predvsem v visokogorju, padlo več snega kot ponavadi. V celotnem jesenskem trimesečju je na Kredarici padlo 286 centimetrov, medtem ko je povprečna vsota novoza-padlega snega 244 centimetrov.

Precej dinamično vremensko dogajanje je bilo opazno še v eni spremenljivki, in sicer v številu dni z vihnim vetrom. Na Kredarici jeseni v povprečju zabeležimo 41 takih dni, toda letos jih je bilo kar 53. Predvsem so jih na svoji koži občutili prebivalci ob vznožju Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp na martinovo, ko so vetrolomi podirali drevesa in odnašali vse, kar ni bilo dobro pritrjeno.

Osrledni mesec meteorološke jeseni je tudi zadnji mesec polletne redilne dobe (maj–oktober) Triglavskega ledenika. Meritve površine, ki jih opravljajo sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU že od leta 1946, so potekale 8. in 9. septembra. Sklenjeno snežišče, ki je v celoti pokrivalo oziroma skrivalo pod sabo ležeči ledenik, je merilo poltretji hektar, kar je precej več kot pred letom dni, ko je merilo le hektar. Bolj zanimive rezultate so minulo jesen dale georadarske meritve, ki nam razkrivajo debelino ledenika in ločnico med ledeniškim ledom in vrhnjimi plastmi. Prav te plasti so, v naših podnebnih in za

nastanek ledeniškega ledu mejnih razmerah, šele na dolgi, lahko tudi več desetletij trajajoči poti do zaključka preobrazbe. Preliminarni rezultati za debelino so na najglobljem mestu pokazali 8 metrov. Ob prejšnjih tovrstnih meritvah leta 2000 je bila ugotovljena največja debelina ledu 9,5 metra. To pomeni, da se je tanjšanje ledenika v tem tisočletju nekoliko upočasnilo oziroma da izginja počasneje, kot so to predvidevali konec prejšnjega stoletja.

Podobne ugotovitve veljajo tudi za ledenik pod Skuto, ki je 18. oktobra meril natanko 1,6 hektarja, vendar je bila približno desetina ledeniške površine na njegovem severovzhodnem delu pokrita z ostanki skalnega podora, do katerega je prišlo najverjetneje v začetku poletja. Podorno kamninsko gradivo je sestavljalo več deset metrov dolg gruščnat vršaj in nekaj večjih skalnih blokov, ki so prileteli na ledenik s severozahodnega ostenja Kranjske Rinke. Gre za največji skalni podor nad tem delom ledenika po letu 2002. Procesi nad tem delom ledenika potrjujejo ugotovitve, da sta zaradi podnebnih sprememb v zadnjih desetletjih vse bolj intenzivna tudi procesa toplotnega krčenja oziroma raztezanja kamnin in njihovega, še precej bolj intenzivnega zmrzalnega preperevanja. Zima bo prehodno zakrila posledice teh procesov drugod po naših gorah, sicer pa se v tem najhladnejšem letnem času pojavljajo drugi, novi in nič manj zanimivi, včasih tudi nevarni procesi. A kdor jih pozna ter redno spremlja vreme in razmere v našem vzpetem svetu, bo užil le radosti in sladkosti zasnežene pokrajine na gozdni meji in nad njo.

Ali kot je zapisal Janez Menart, eden od avtorjev pesniške zbirke Pesmi štirih, ob pesniškem vzponu na goro: "Vrh gore je bel kašipot očem in jasen dan žari od vsepovsod in sreča je, da je pred mano pot, in to da vem, da slast je v tem, da grem." Kako enostavno, samo iti moramo! Menda veljajo vremenske čestitke za novo leto, v katerega smo vstopili v začetku tega meseca, tudi "z zamudo" ...

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki jeseni 2013 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	7,8	0,9	574	109
Vojsko (1067 m)	7,6	0,7	742	93
Krvavec (1740 m)	4,6	0,5	531	130
Kredarica (2514 m)	0,9	0,8	857	126

Prvi led in zimske smeri

V Mrzli gori sta letos spomladi Marko Mavhar in Miran Šumak preplezala novo smer **Instinkt** (VII+, 100 m). Smer je samevala do 19. 10., ko so Tomaž Peternel, Samo Janež in Primož Žunter (AK Rinka) opravili verjetno prvo ponovitev omenjene smeri in izplezali po smeri **Zadoščenje** (IV–V, 60 m). Že v zimskih razmerah so bili nad Okrešljem dejavni trije člani AO Železnikar Peter Bajec – Poli, Primož Bregar – Dalejnc in Domen Košir – Kruh, ki so najprej v soboto, 14. 12., preplezali **Peščeni raz** (IV+/III, 500 m) v Turski gori in naleteli na odlične razmere, dan kasneje pa še **Celjsko smer** (IV/3 M, 350 m) v Mali Rinki, kjer pa razmere niso bile tako idealne in so jim povzročile kar nekaj težav. 28. 11. sta Janež Svolfjšak in Igor Okorn (oba AO Kranj) preplezala **Kranjsko poč** (IV, 250 m) v steni Nad Šitom glave. V smeri so prevladovali nepredelan

sneg, skala in zmrznjene trave. Le redko sta naletela na dober, uporaben sneg. V danih razmerah dober ogrevalen vzpon za zimo, ki je pred vrati. Isto smer sta 23. 12. ponovila Jan Podgornik (AAO) in Domen Košir (AO Železnikar). Od vzponov v klasikah Begunjsčice naj omenim vzpon Mihe Zupana (AO Tržič), ki si je v Begunjski Vrtači privoščil **Kozorogovo smer** (III/3, 80°/40°, 500 m). Nad Baško grapo sta v Raskovcu v soboto, 7. 12., Radovan Lapanja in Andrej Trpin (oba AO Cerkljevo) preplezala novo smer in jo poimenovala **Miklavževa smer** (30–40°, 200 m). Gre za lahko, uživaško smer, ki se začne v grapi v vpadnici vrha in poteka ves čas proti desni na greben. Le lučaj stran, v Matajurskem vrhu, sta za potrebe izdelave slik za vodnik Primorske stene, novo smer potegnili še Peter Podgornik in Milan Velikonja. Poimenovala sta jo **Tantadruj** (IV/III, 55°/45°, 350 m, 2 h). Smer se začne na desnem robu južne stene Malega Matajurskega vrha in poteka po široki grapi z lepimi prehodi naravnost na vrh Malega Matajurskega vrha.

V Raduhi sta Matej Balažic in Ivan Pešl (AO TAM) preplezala **Študentsko smer** (M7, 140 m). Vzpon je bil bolj suhe narave kot pa kombinirane ali snežne. V nedeljo, 15. 12., sta s kombiniranim plezanjem v Raduhi začela tudi Grega Lačen (AK Črna) in Andrej Gradišnik (AK Ravne), sedaj že standardna naveza. Prosto s cepini sta preplezala smer **Steber Velike Raduhe** (V+/IV, II, 260 m).

Dvakrat uspešno na Fitz Royu

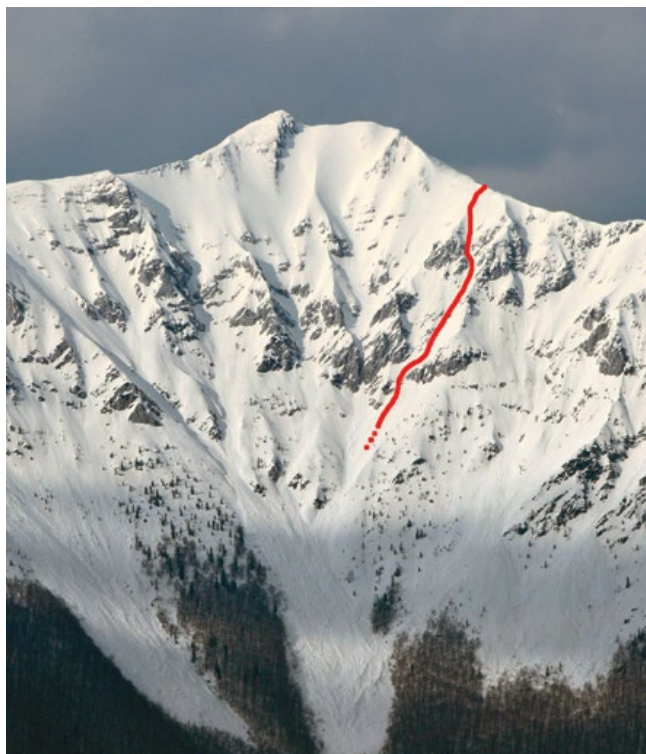
Smer **Supercanaleta** v Fitz Royu očitno postaja moderna klasika, saj so jo v zadnjem obdobju samo Slovenci obiskali kar dvakrat. Najprej jo je 15. 11. preplezal Tomaž Jakofčič skupaj z Adamom Georgeom. Ob prihodu v Patagonijo ju je pričakalo lepo vreme, ki sta ga takoj izkoristila in v 72 urah po odhodu od doma sta že stala na vrhu Fitz Roya ter se nato vrnila v Chalten. Nekaj dni kasneje, 25. 11., so smer uspešno preplezali še člani PK Škofja Loka Anže Jerše, Matjaž Cotar, Uroš Stanonik in Miha Hauptman. V smer

so vstopili ob dveh ponoči, do sončnega zahoda stali na vrhu in se v jutranjih urah naslednjega dne vrnili nazaj pod steno. Vzpon jim je otežil pokvarjen kuhalnik, zato so morali shajati z zelo malo hrane in pijače. Že pred tem, 20. 11., so ti isti alpinisti opravili uspešen vzpon na Agujo Guillaumet po SZ razu, v smeri **Fonrouge-Comesaña** (6b+, 30°, 400 m). V nadaljevanju so podobno kot številni letos zaman poskusili na Cerro Torreju. Kljub okrepitvi s Francescom Salvaterro so tik pod vrhom morali priznati premoč poslabšanju vremena in prhkemu snegu. Sredi kopanja predora na vrh so spoznali, da jih bosta prehitela noč in slabo vreme, še nekaj ur predvidenega dela pa jih je prepričalo, da je bolje začeti z umikom. Za zaključek odprave sta se 12. 12. Anže in Uroš kljub mokremu bivaku povzpela še na **Cerro Solo** in s tem zaokrožila lepo bero vzponov te mini odprave v Patagonijo.

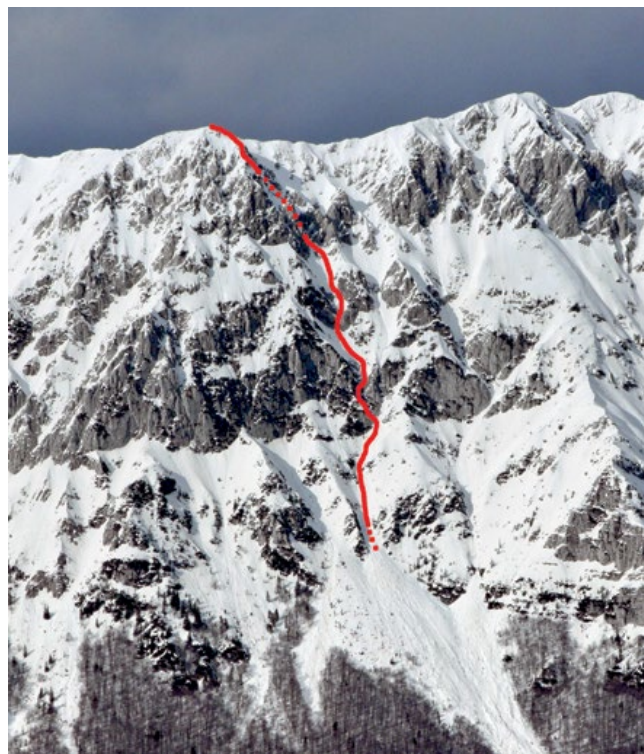
Ledne novosti

V ostenju Čedce je zanimivo linijo zagledal in preplezal Žan Karničar (AO Jezersko). Poimenoval jo je **Vidova srajčka**

Miklavževa grapa v Raskovcu Foto: Jaka Ortar

Smer Tantadruj v Malem Matajurskem vrhu Foto: Jaka Ortar

Vidova srajčka na Jezerskem. Rdeča je linija vzpona, modra pa sestopa.
Foto: Žan Karničar

Nov preplezani slap v Tamarju - Moonwalker Foto: Andrej Pečjak

(85/50-80°, 150 m). Spodnji del smeri poteka po nekdanji Solzi za Pubija, v zgornjem delu pa zavije desno od glavne sveče Čedce do krajše sveče (90°, 10 m), čeznjo in po podoru navzgor do manjšega macesnovega gozdička. Matej Novak (AO Mojstrana) in Jure Jeršin (GRS Rateče) sta v Tamarju, visoko nad cesto med Suhim vrhom in Sračnikom, najverjetneje preplezala novo ledno smer z imenom **Moonwalker**. Sledilo je že nekaj ponovitev, med drugimi jo je ponovil tudi Andrej Pečjak in jo ocenil nekoliko višje (4-, 90-80°, 100 m).

Nova smer v Štruci

Stefan Lieb in Katharina Lind s sosednje avstrijske Koroške sta v Štruci 25. 10. preplezala novo smer **No pain, no gain** (VI+, 200 m). Smer naj bi bila logična, poteka v jugovzhodni steni, skala pa je seveda v tej steni odlična.

Ojstrica

V dobra alpinista se očitno razvijata tudi Marko Mavhar in Miran Šumak (AO Grmada Celje), ki sta zimo začela z dvema dobrima vzponoma v Ojstrici. Najprej sta 13. 12. preplezala **Herletovo smer** (V, A1/IV, oz. VI, 450 m). Smer poleti predstavlja eno najbolj obiskanih klasik v tem delu, a pozimi le redko

doživi obisk. Povsem skalna tura pozimi ne nudi veliko idealnega lednega in snežnega plezanja. Zato pa toliko več skalnih in kombiniranih odstavkov, ki ob neidealnih pogojih lahko predstavljajo zahtevno plezanje. Že poleti je zanimiva zloglasna prečka, ki je pozimi v derezah še večji izziv. Po osmih urah težav sta bila na vrhu stene, pristopila še na vrh Ojstrice in se preko Škarj vrnila v dolino. Že v torek, 17. 12., se je Marko, tokrat z Matevžem Mrakom (AO Radovljica), vrnil v Ojstrico. Vstopila sta v še nekoliko težjo **Spominsko smer Iva Reye - Zmaja** (VII-, A0, 470 m). Najprej sta plezala s cepini in derezami, ponekod z rokami, v najtežjih raztežajih pa so jima prav prišle tudi plezalke. Poledenela skala je odnesla prosto ponovitev. Vprašanje je, ali je težje preplezati težke skalne raztežaje ali lažje, napol zasnežene s slabo predelanim snegom pa je tako ali tako večna dilema. Smer ju je dodobra fizično zdelala, doživljajsko pa popolnoma napolnila in obogatila. Po osemurnem naporu sta stala na vrhu stene.

V zibelki alpinizma

Dejan Koren ima že nekaj časa stvari postavljene na pravo mesto. Poleg vzponov zavidljivih težav v svojih dnevnikih vzponov velikokrat izraža tudi veliko bolj človeške poglede, kot pa zgolj številke

težavnosti. Tokrat sta z mladim soplezalcem iz domače doline, Tineto Vidmarjem, 12. 12. najprej poskusila preplezati smer **Omega** (IV, M7+, 600 m, 700 m) v Petites Jorasses. Ne-predelan sneg je popil preveč moči, in potem ko je Dejan že preplezal najtežji raztežaj, sta se morala obrniti, saj, kot pravi Dejan, je prijateljstvo vredno več od ocen. Po tej preizkušnji sta se podala na lov za slapovi in dobre razmere našla v dolini

Vallon de Sales, kjer sta v Faucilles du Chantet preplezala dva težka in lepa slapova. Najprej sta 15. 12. preplezala smer **San Valentino** (WI6, M7+, 250 m, 5 h), naslednjega dne pa še smer **Tutti tre** (WI5+, 350 m, 5 h). Kljub mestoma tankemu ledu in zahtevnemu kombiniranemu plezanju po njunem mnenju obe liniji spadata med zelo priporočljive.

*Novice je pripravil
Peter Mežnar.*

Slapovi v Vallon de Sales Foto: Dejan Koren

Izšla je Zgodovina slovenskega alpinizma

Štiriindvajsetega decembra je bila v polno zasedeni dvorani Zemljepisnega muzeja v Ljubljani predstavitev monografije Zgodovina slovenskega alpinizma, med katero smo izvedeli nekaj zanimivosti o njenem nastajanju. Za govorniško mizo so se zbrali avtorja knjige dr. Peter Mikša in mag. Urban Golob, soavtor dr. Aleksander Bjelčevič, ki je prispeval poglavje o zgodovini plezanja v Triglavski severni steni, starosta himalajskih odprav Tone Škarja ter moderator, alpinist in novinar Miha Lampreht, ki je večje vodil pogovor. Lampreht je na kratko predstavil knjigo in poudaril, da gre za večplastno monografijo, ki govori o genezi slovenskega alpinizma, na katero smo čakali dolga leta. Pred njo je bilo marsikaj že narejenega s kronološkim poročanjem in zapisovanjem Francija Savenca, z Zgodovino slovenskega planinstva Toneta Strojina ter raznimi članki in publikacijami. Peter Mikša je pojasnil, da je bil glavni razlog za pisanje dejstvo, da take knjige še ni bilo. Ko se je pred šestimi leti odločil za temo doktorskega študija, izbira ni bila težka. Ker se je zavedal, da ni pretirano dober pisec, se je za pomoč obrnil na Urbana Goloba, izkušenega publicista, ki je zbrano gradivo spravil v berljivo obliko. Strokovni recenzent Aleksander Bjelčevič je dejal, da je Triglavska stena z dolžino okoli štiri tisoč metrov in višino tisoč metrov ena od največjih evropskih sten, kakršnih je v Evropi skupno le kakih pet. Zgodovina slovenskega alpinizma v tej steni je tudi zgodovina slovenskega alpinizma v malem. Zato se je zdelo avtorjem, da bi bilo smiselno vzporedno podati tudi zgodovino plezanja v Steni, ki je okoli leta 1900 še vedno veljala za enega od velikih problemov Vzhodnih Alp. Pred dvema letoma je izšel plezalni vodnik za to steno, v pričujoči monografiji pa so golim opisom

smeri dodali še zgodbo. Po mnenju Toneta Škarje so že dolgo vedeli, da bi bilo treba napisati tako knjigo, vendar so vsi čakali, da bo to naredil nekdo drug. Zato občuduje avtorja, da sta to zmogla. Zdi se mu velik dosežek, celo državotvorno dejanje. To je vir, deblo, iz katerega se lahko dalje pišejo posamezne zgodbe. Mikša je čutil dolg do generacij, ki so ustvarjale slovenski alpinizem. Vsaka, še tako objektivna zgodovina je tudi subjektivna. Z Urbanom sta knjigo gradila kronološko, izpostavila sta 37 alpinistov in alpinistk, tako imenovanih stebrov slovenskega alpinizma, in skušala objektivno graditi na zgodovinskih virih in dejstvih. Potreben je bil filter zbranega gradiva, zato sta sodelovala s strokovnimi bralci – pomočniki, ki so soustvarjali alpinizem od 50-ih let prejšnjega stoletja naprej. Z intervjuji, ki jih je naredil Golob, sta dodajala meso celotni zgodbi. Na vprašanje, kako bi monografijo uvrstili v mednarodni prostor, je Bjelčevič odgovoril, da kolikor ve, take monografije nima še noben evropski narod. Obstajajo posamezna dela, tematsko razdeljena, vendar celote, kakršna je pravkar izdana knjiga, po njegovem mnenju še ni niti pri Poljaki, ki so ena vodilnih himalajskih velesil. O morebitnem prevodu Golob meni, da za tujce ne bi bil dovolj samo prevod. Če bi na primer angleški alpinist prebral, da je Pavle Kozjek sestopil po Čihulovi smeri v Široki peči, mu to ne bi popolnoma nič pomenilo. Zato bi bilo treba prevod nekoliko prilagoditi in morda tudi razširiti z določenimi razlagami, da bi tujci dobili pravi vtis o alpinizmu v naših gorah. Miha Lampreht mu je hitro repliciral, da če smo iskreni, tudi Slovencu, ki se z alpinizmom ne ukvarja, podatek, da je Pavle Kozjek sestopil po Čihulovi smeri, ne bi pomenil kaj dosti več kot tujcu. Škarja je dodal, da se ideja o prevajanju naših knjig ni nikoli dobro prijela, kljub nekatere, že obstoječim prevodom. Peter Mikša je glede kriterijev za izbor 37 alpinistov in alpinistk

kot stebrov slovenskega alpinizma pojasnil, da sta osnovne kriterije sicer imela, vendar sta jih tudi sproti določala. Stebre sta postavila iz različnih razlogov; upoštevala sta tudi vplivnost posameznika na slovenski alpinizem. Za vsakega izbranega alpinista oziroma alpinistko sta na kratko utemeljila, zakaj je pomemben oziroma pomembna za naš alpinizem. Ogromno fotografskega materiala je bilo doslej še neobjavljenega ali redko videnega. Želela sta ga čim manj retuširati, da se je na slikah ohranil duh časa, kakršen je bil ob nastanku posnetka. Zato so nekatere fotografije slabše. Na koncu je Urban Golob samokritično pripomnil, da sta mogoče kaj nehote spregledala, tako da knjiga najbrž ne vsebuje čisto vsega. Zato se zanašata, da bo morda nekoč prišlo do nove, dopolnjene izdaje.

Mire Steinbuch

še dve preplezani smeri z oceno 8c+. Nekaj dni pred uspehom v Tadijevi luknji je preplezal Histerijo, na "sanjski" dan pa še Človek ne jezi se.

Nova Ondrova smer 9b+

Čudežni, šele 20-letni fant s Češke, ki si v času pisanja prispevka lasti že 88 preplezanih smeri z oceno 9a in več, je bil sredi decembra uspešen še v svoji tretji smeri z oceno 9b+. Vasil Vasil, smer v češkem plezališču Sloup, je Adam opremil pred petimi leti in za uspeh porabil dobrih 20 plezalnih dni v obdobju dveh let. Po avtorjevem mnenju nova 9b+ sicer ni tako lepa kot prva smer te ocene The Change na Norveškem ali La dura, dura na Iberskem polotoku, ampak 9b+ je pa vseeno 9b+.

Belgijka postala četrta ženska s preplezano 9a

Ena najbolj uspešnih tekmovalk v zgodovini športnega plezanja Muriel Sarkany je v francoskem plezališču Gorges du Loup preplezala smer Punt-X (9a) in tako postala šele četrta ženska z uspehom v tako težki smeri. Prva ženska, ki je preplezala smer z oceno 9a, je bila Španka Josune Bereziartu. Že leta 2002 je preplezala smer Bain de Sang v švicarskem Saint Loup. Druga ženska, ki je zmogla tako težko smer, je francoska plezalka Charlotte Durif. Leta 2011 je v francoskem plezališču Verdon preplezala smer PPP. Kot tretja se je v ženski klub 9a vpisala ameriška plezalka Sasha DiGiulian s preplezano smerjo Erra Vella v Margalefu.

Vojaško tekmovanje

Chamonix je 20. in 21. novembra 2013 gostil mednarodno vojaško tekmovanje v športnem plezanju. Tekmovali so tudi slovenski plezalci, pripadniki slovenske vojske. Po pričakovanjih se je z dvema zlatima medaljama najbolje odrezala Mina Markovič, ki je zmagala v

ŠPORTNO PLEZALNE NOVICE

Sanjski par za Škofica

Davnega leta 1994 je Tadej Slabe v Mišji peči opremil smer z imenom Sanjski par, jo preplezal in ji prisodil oceno 8c. Kratko smer po stropu luknje, ki je po njegovi aktivnosti v njej že takrat dobila ime Tadijeva luknja, je kmalu še podaljšal, a cele smeri s podaljškom ni uspel preplezati. Je pa to februarja leta 2003 uspelo Urošu Perku, ki je podaljšanemu Sanjskemu paru prisodil oceno 9a. Od takrat se je v njej zvrstilo nekaj vzponov predvsem tujcev, med katerimi je vsekakor najbolj znano ime Adam Ondra, in vse do danes se je obdržala Perkova ocena 9a. Nov slovenski vzpon v tej smeri je v začetku decembra uspel Domnu Škoficu. Domen ima sicer na svojem seznamu vzponov zabeleženi že dve smeri teh težav – leta 2010 je v Mišji peči preplezal Martina Krpana, leta 2012 pa v sosednjem Ospu Halupco. Poleg tega je Sanjskemu paru dodal

težavnosti in balvanih. Klemen Bečan je osvojil dve srebrni medalji, Maja Vidmar je bila srebrna v težavnosti in bronasta v balvanih, Martina Čufar pa ravno obratno – srebrna v balvanih in bronasta v težavnosti. Slovenija je osvojila prvo mesto v skupni razvrstitvi, drugi so bili pripadniki francoske vojske, tretji pa Švicarji.

Predzadnja tekma za DP

23. novembra 2013 so člani Alpinističnega kluba Slovenska Bistrica organizirali predzadnjo tekmo za državno prvenstvo v težavnosti za mlajše in srednje kategorije. Skupaj je na tekmovanju nastopilo 172 mladih športnih plezalcev in plezalk, ki so se pred zaključnim tekmovanjem v Kranju borili za predzadnji komplet točk državnega prvenstva v težavnosti. Med njimi so si nekateri že zagotovili zmago v skupnem seštevku v sezoni 2013. To so bili Tjaša Kalan (AO Kranj) v kategoriji kadetinj, Janja Garnbret (Šaleški AO) v kategoriji starejših deklic (obe sta zmagali na vseh dosedanjih tekmah) in Kilian Čop (Šaleški AO) v kategoriji mlajših dečkov. V ostalih kategorijah smo na skupne zmagovalce morali počakati do zaključka državnega prvenstva v začetku decembra. Zmagovalci tekme so bili: Anja Balantič (ŠPO Jesenice) in Aljaž Resnik (ŠPO Kamnik) pri cicibanjih, Patricija Pirc (ŠPO Rašica) in Maks Bogolin (AO Črnuče) pri mlajših deklicah oziroma dečkih, Janja Garnbret (Šaleški AO) in Tine Rozmanič (ŠPO Radovljica) pri starejših deklicah oziroma dečkih ter Tjaša Kalan (AO Kranj) in Martin Bergant (PK Škofja Loka) pri kadetih.

Plezalni dnevi Kranja

Zaključek tekmovalne sezone v težavnostnem in balvanskem plezanju je gostila športna dvorana na Zlatem polju v Kranju. Na osmih Plezalnih dnevih Kranja, ki so potekali od 29. 11. do 1. 12. 2013, so se plezalci vseh kategorij borili

za zadnje točke državnega prvenstva v sezoni 2013. Prvi dan je bil rezerviran za tekmovanje mlajših kategorij v težavnosti, kjer so na najvišjo stopničko stopili Bine Meke (PS DPC Šmartno) in Jana Ravnik (ŠPO Jesenice) pri cicibanjih ter Maks Bogolin (AO Črnuče) in Mia Krampfl (AO Kranj) pri mlajših dečkih oziroma deklicah. Državni prvaki v težavnostnem plezanju za sezono 2013 so postali: Aljaž Resnik (ŠPO Kamnik) in Jana Ravnik (ŠPO Jesenice) v kategoriji cicibanji, pri mlajših dečkih oziroma deklicah pa Kilian Čop (Šaleški AO) in Patricija Pirc (ŠPO Rašica). Drugi tekmovalni dan so z balvanskim tekmovanjem začeli kadeti in kadetinke. Pri fantih je zmagal Anže Peharc (ŠPO Tržič), ki je s popolnim izkupičkom dveh zmag osvojil naslov državnega prvaka. Enak rezultat je v kategoriji kadetinj uspel Juliji Kruder (ŠPO Celje). Tekmovanje so nadaljevali starejši dečki in starejše deklice, kjer sta Miha Hajna (PK Škofja Loka) in Janja Garnbret (Šaleški AO) zmagala na obeh letošnjih tekmah za državno prvenstvo in – tako kot njuna kolega v kadetski kategoriji – slavila osvojitev državnega naslova s popolnim izkupičkom točk. Vrhunec drugega dne je bil finale članov in članic v težavnostnem plezanju. Pri članih je bil najboljši Domen Škofic (ŠPO Radovljica) pred Juretom Rastresenom in Urbanom Primožičem (oba PK Škofja Loka). Pri članicah je zmagala Mina Markovič (PK 6b Ptuj). Na drugem in tretjem mestu sta bili domačinki Tjaša Kalan in Tina Šuštešič (AO Kranj). Državna prvaka v sezoni 2013 sta postala Domen Škofic in Mina Markovič. Vzporedno s finalom članov in članic so se za zadnje balvanske točke v letošnji sezoni potegovali še mlajši dečki in mlajše deklice. Pri fantih je zmagal Kilian Čop (Šaleški AO), nov najboljši rezultat pa mu je prinesel tudi naslov državnega prvaka. Pri mlajših deklicah smo spremljali superfinale, v katerem si je Vita Lukan (ŠPO Radovljica) z zmago zagotovila tudi naslov državne prvakinja.

Zaključni dan tekmovanja so se za zadnji komplet točk v težavnosti borili kadeti in kadetinke ter starejši dečki in starejše deklice. Pri kadetih je zmagal Martin Bergant, pri kadetinjah pa je bila najboljša Tjaša Kalan (AO Kranj). Pri starejših dečkih sta si tudi po superfinalu prvo mesto delila Tine Rozmanič (ŠPO Radovljica) in Luka Drolc (ŠPO Rašica), pri starejših deklicah pa je bila še enkrat najboljša Janja Garnbret (Šaleški AO). Naslova državnega prvaka so se veselili Martin Bergant (PK Škofja Loka) pri kadetih, Tjaša Kalan (AO Kranj) pri kadetinjah, Matic Kotar (ŠPO Rašica) pri starejših dečkih in Janja Garnbret (Šaleški AO) pri starejših deklicah. Vzporedno s tekmovanjem srednjih kategorij so v balvanih plezali cicibani in cicibanke. Pri fantih je zmagal Miha Miljavec (AO Kranj), pri dekletih pa se je najbolje izkazala Letija Fajfar (AO Kranj). Naslova državnega prvaka sta se veselila Lan Mösch in Erna Sefić (oba ŠPD Korenjak). Na večernem članskem spektaklu sta pri balvanih slavila Mina Markovič (PK 6b Ptuj) in Jernej Kruder (ŠPO Celje). V ženski konkurenci sta se za našo najboljšo plezalko uvrstili mladi Katja Kadič (ŠPO Rašica) in Julija Kruder (ŠPO Celje). V moški konkurenci sta se na drugo mesto uvrstila Domen Škofic (ŠPO Radovljica) in Gregor Vezonik (AK Ravne). Ker pa sta oba zmagovalca zadnje tekme manjkala na prvi tekmi državnega prvenstva na Logu, se je v ženski konkurenci naslova državne prvakinja veselila Katja Kadič (ŠPO Rašica) pred Matejo Hohkraut (PK Laško) in Tjaša Kalan (AO Kranj). Pri moških je pokal za naslov državnega prvaka šel v roke Sergeju Epihu (PK Škofja Loka), drugi je bil Dominik Fon (AO Kranj), tretji pa Jernej Kruder (ŠPO Celje). Klubski naslov so si tokrat zagotovili plezalci in plezalkke iz AO Kranj (5554 točk), pred PK Škofja Loka (5295 točk) in ŠPO Rašica (3843 točk).

*Novice je pripravil
Peter Mikša.*

NOVICE IZ TUJINE

Drzen načrt Ralfa Dujmovitsa

Le na dveh osemtisočakah alpinisti še niso stali pozimi. To sta K2 in Nanga Parbat, oba v Pakistanu. Toda slednji je veliko lažje dostopen, z nižje ležečimi baznimi tabori, ki se nahajajo na travi in ne na ledeniku. Zatorej je razumljivo, da je Nanga Parbat prvi na vrsti za zimski vzpon. In letos bo tam (je že) v zimski sezoni kar velika gneča, saj na 8125 metrov visoko goro poskuša zlesti več odprav. Tri med njimi bodo poskušale po Schellovi smeri v Rupalski steni. Poleg tričlanske odprave poljskih alpinistov bo tam tudi Italijan Simone Moro s soplezalcem Davidom Goettlerjem. Moro je do sedaj opravil že tri prve zimske vzpone na osemtisočake (Šiša Pangma, Makalu in Gašerbrum II) in je tako verjetno najbolj izkušen zimski himalajec v tem trenutku. Še zanimivejša novica prihaja izpod Diamirske stene, ki je prišla na slab glas po poletnem incidentu talibanov v baznem taboru. Tam se že nahaja Nemec Ralf Dujmovits, ki bo skušal na vrh priplezati sam. In to ne kakorkoli, temveč v hitrem in alpskem stilu. Dujmovits, ki je že pred časom zbral vse vrhove osemtisočakov, se je namreč odločil za aklimatizacijo drugje, in sicer na najvišjem vrhu Južne Amerike, na Aconcagui. Tam je dvakrat spal na 6000 metrih in dvakrat na vrhu (nekaj metrov pod višino 7000 metrov), kar je po njegovem mnenju dovolj za hiter vzpon na Nanga Parbat. S takšnim pristopom se je izognil dolgotrajnemu plezanju v mrazu in ždenju v baznem taboru pri zimskih temperaturah. Počakal bo do prve vremenske priložnosti in skušal v enem zamahu priplezati na vrh.

Ines Papert na še neosvojenem šesttisočaku

Čeprav so gore v Kumbuju, deželi Šerp pod Everestom, med

najbolj znanimi, pa se med njimi še vedno najdejo takšne z neosvojenimi vrhovi. Takšen je tudi Likhu Čuli I. (6,719 m), na katerega sta letošnjo jesen plezala Nemka Ines Papert in Švicar Thomas Senf. Pravzaprav sta hotela preplezati novo smer v steni Teng Kangpočėja nad vasjo Thame, a so bile v steni preslabe razmere. Po aklimatizaciji na Parčamu, 6200 metrov visokem trekinškem vrhu, sta vstopila v severno steno, jo hitro preplezala, napredovanje pa se je ustavilo na grebenu z globokim snegom in opastmi. Po bivaku sta prečila vso steno do severnega raza, kjer sta drugič postavila šotor, tretjega dne pa se je Ines sama povzpela na vrh, medtem ko je Thomas zaradi ozeblin čakal v šotorčku. Naslednjega dne sta varno sestopila v dolino.

David Lama soliral zahtevno smer

Ne zgodi se tako pogosto, da bi posameznik začel kot športni plezalec, potem pa se skoraj popolnoma posvetil alpinizmu. A pri mladem avstrijskem plezalcu se je zgodilo prav to. Sin Šerpe in Avstrijke je še kot otrok veljal za izjemno

nadarjenega športnega plezalca, zdaj pa se posveča predvsem velikim stenam v vsakovrstnih razmerah, tudi v snegu in ledu, skratka pozimi. Na začetku decembra je David Lama sam opravil nov zahteven solo vzpon v avstrijskih Alpah. "Pravzaprav ni nič posebnega," je po vzponu dejal Lama. "Samo smer, ki sem jo imel v glavi že nekaj let. Zdaj je opravljeno." Precej skopo za 400-metrsko Nordverschneidung (Severno zajedo), ki jo je Lama ocenil z 90°, WI4, M4/5, VI/VII. Ključni štirje raztežaji, kjer je skala precej slaba in se je bil Lama primoran varovati, so v zgornji polovici smeri, a že vstop ni kar tako – 100 metrov navpičnega ledu. Vzpon je 8. decembra izvedel zelo hitro, saj je bil nazaj pri avtu, kjer je zjutraj začel turo, v vsega šestih urah in pol.

Napredek v El Capitanu

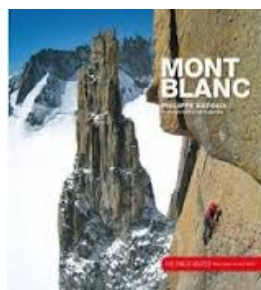
Počasi se razrešujejo zadnje uganke, najtežje dolge proste smeri na svetu. Potem ko je že kazalo, da je poskusov Kevina Jorgesona in Tommyja Caldwellla v njunem projektu Dawn Wall (El Capitan) tudi za letos konec – Tommy se je namreč pred nekaj tedni v smeri poškodoval – pa iz Yosemitev prihajajo drugačne vesti. Tako Kevin kot Tommy sta spet pod steno in v njej ter skušata razrešiti še zadnje uganke prostega vzpona. Tako sta uspela prosto preplezati tudi 14. in 15. raztežaj (slednjega zaenkrat le Caldwell). Gre za polna dva raztežaja dolgo prečnico, v kateri težave ne padejo pod zgornjo deseto stopnjo, petnajsta dolžina vrvi pa sega menda že krepko v enajsto stopnjo. Če je najtežje dele smeri nemogoče preplezati pri višji temperaturi, pa se v tem času pojavlja nova težava. Tudi v pregovorno toplo Kalifornijo se pozimi namreč naseli mraz. Seveda Caldwellu in Jorgensonu preplezana smer po raztežajih ne pomeni kaj dosti. Treba jo je preplezati v enem zamahu, od vstopa do vrha, oba pa morata pri tem v vodstvu

preplezati vse raztežaje. Dela je še veliko, a napredek je viden. Upamo, da fantoma uspe. Če ne v tej zimi, pa naslednjo pozno jesen.

*Novice je pripravil
Urban Golob.*

LITERATURA Najlepše smeri v pogorju Mont Blanca

Philippe Batoux: Mont Blanc. The Finest Routes: Rock, Snow, Ice and Mixed. Vertebrate Publishing, Sheffield 2012. 215 str., velik format, £ 35.00.

Lani je izšel angleški prevod imenitne knjige Philippa Batouxa, odličnega francoskega alpinista, gorskega vodnika in inštruktorja na francoski nacionalni šoli smučanja in gornišstva v Chamonixu. V spremni besedi, ki jo je napisal sloviti Patrick Gabarrou, je ta poudaril, da je Batouxova knjiga naravno nadaljevanje antologijske knjige Gastona Rébuffata Masiv Mont Blanca – 100 najlepših smeri, ki je izšla daljnega leta 1973. V vmesnih 40 letih se je v alpinizmu zgodilo marsikaj novega, močno so napredovali tehnični pripomočki in načini urjenja, poleg tega pa so klimatske spremembe v najvišjih območjih Alp povzročile veliko sprememb okolja, povečini negativnem smislu. V knjigi je obdelanih 100 izbranih tur v montblanškem pogorju, ki so razvrščene po težavnosti od lažjih k težjim. Pravzaprav je na koncu dodan in na kratko opisan še en vzpon, tj. skrajno težavna smer Jean-Christopha Lafaila v Petit

Druju, ki je po mnenju avtorja ena najzahtevnejših smeri v Alpah sploh. Batoux je vse smeri v knjigi splezal tudi osebno, pogosto v družbi vrhunskih fotografov; njihove brezhibne fotografije dobesedno jemljejo dihanje in so eden glavnih dejavnikov, ki so naredili knjigo tako privlačno in zanimivo. Izbor tur je zelo uravnotežen, saj so poleg velikih klasičnih vzponov opisane tudi številne smeri novejšega časa. Ravno te smeri dajejo Batouxovi knjigi dodano vrednost, sicer pa so številni vzponi iz Rébuffatove knjige tu ponovno opisani. Pri vsaki turi so pod naslovom z imenom Gore in smeri nanizani osnovni tehnični podatki (ocena težavnosti, relativna višina smeri, čas plezanja, oprema, sezona, dostop, prvi vzpon) in kratek opis osnovnih značilnosti smeri. Sledijo natančnejši opis pristopa do smeri, opis vzpona in sestopa. Na splošno so opisi nekoliko krajši kot v Rébuffatovi knjigi, saj pri Batouxu besedilo nadomeščajo precizne skice smeri z natančnimi vmesnimi ocenami težavnosti in seveda številne odlične fotografije, ki še dodatno osvetlujejo najpomembnejša mesta na plezalni turi. Tudi slovenski alpinisti imajo svoje mesto v knjigi. Avtor je v knjigo uvrstil znamenito (in po krivici zanemarjeno!) smer po Crozovem stebru v Grandes Jorasses, po kateri sta R. Peters in M. Meier leta 1935 prvič preplezala to veličastno steno; danes se ta smer pleza v kombinaciji s Slovensko smerjo, ki so jo leta 1977 preplezali F. Knez, V. Matijevac, L. Vidmar in J. Zupan in je kot taka opisana v knjigi. Knjigi bi težko dali kako pripombo. Morda bi si kdo zaželel malo drugačen izbor smeri, toda pri izbirnih vodnikih je vedno tako, da so avtorjeve preference najvišji zakon. Poleg tega se je Philippe Batoux potrudil, da je izbral zelo raznolik in pester seznam smeri. Morda me je pri branju knjige zmotilo na enem mestu, namreč pri opisu smeri po osrednjem stebru v Frénayu, kjer je kot prvoprstopnike navedel samo člane naveze

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

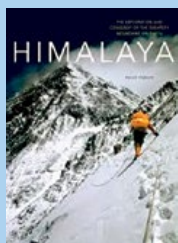
T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

**Izredno privlačno čtivo,
sodi v sam vrh alpinistične literature.**

Philip Parker:

**Himalaya: The Exploration
and Conquest of the Greatest
Mountains on Earth**

Conway, 2013
(trda vezava;
192 strani;
barvne
fotografije;
cena 26,75 €)

Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

KNJIGARNA

KONZORCIJ

Chrisa Boningtona (danes se govori že samo o Boningtonovi smeri, kot sem zasledil tudi v poročilih naših alpinistov), pozabil pa je na R. Desmaisona, I. Piussija in njuna tovariša, ki so isti dan preplezali to težavno smer, resda za Boningtonovo navezo – ker je bil Desmaison pač prijazen gentleman. Rébuffat v svoji knjgi pripíše prvenstvo v Frêneyu tako Boningtonu kot Desmaisonu in tako je tudi prav! Prevod izbirnega vodnika v angleščino bo omogočil, da bodo lahko tudi naši alpinisti, ki so na splošno mogoče manj vešči francoščine, lahko pogosteje segali po tej odlični knjigi in v njej našli predloge za svoje podvige v pogorju Mont Blanca.

Andrej Mašera

PISMA BRALCEV

Poti za vse dni

V roke mi je prišla knjiga Urbana Goloba in Franca Novaka *Poti za vse dni*. Res zelo lepo in zanimivo branje. Vsega celo pisca nista mogla izvedeti, ko sta povpraševala. Otmar Črnilogar (Otmarjeva pot, str. 18) ni pokopan v Podragi, temveč v rojstnih Šebreljah. V Podragi pri cerkvi je njegov doprni kip. Pri njegovem grobu sem bila večkrat, saj sem bila tajnica PD Vipava takrat, ko je bil on predsednik. Na njegov grob sem po svoji navadi prištopala. A lahko povem, da skoraj ni bilo poletne nedelje, da ne bi ob grobu srečala kakšnega Vipavca, Podražana ali koga drugega. Tudi planinci smo se nekoč na skupnem izletu ustavili ob njegovem grobu. Skoraj zagotovo ima Naglost kako fotografijo Črnilogarjevega groba. Naj povem še to, da sem pokojnega Črnilogarja obiskala v Šebreljah takrat, ko se je zdravil na Onkološkem inštitutu in ko je ob koncih tedna prihajal v Šebrelje, kamor ga je vozila njegova zvesta gospodinja Anica. Zaupala sem jima, da se odpravljam čez Šebreljski vrh na Oblakov vrh. Otmarjev svak mi

je to pot odločno odsvetoval, saj mi je bilo že sedemdeset let, a Otmar je vzpodbudno rekel: "Le pojdite." In mi je pot karseda natančno opisal. Srečno sem jo prehodila in se na neki samotni domačiji nazobala zrelih češenj, kar je bilo za 15. avgust še posebej nenavadno. Anica je kasneje gospodinjila pri sturskem župniku, doma iz Podnanosa, ko je bil ta že v pokoju. Nato se je preselila v dom starejših in tam pred nekaj leti umrla. Na enem od mojih obiskov mi je ponosno povedala, da je prejela zlato odličje PZS.

Nada Kostanjevic

Ko zdrs pokvari turo

V vročih avgustovskih dneh sva s kolegico Zvonko načrtovali dvodnevni izlet v gore in se odpravili iz Kamniške Bistrice proti Presedlaju ter naprej proti Korošici. Pri domu sva se okrepčali in nadaljevali proti Planjavi in Kamniškemu sedlu, kjer sva prespali. Drugo jutro sva imeli v načrtu Tursko goro in povratek v Kamniško Bistrico. Brez težav sva "pretelovadili" Kotličce ter se povzpeli na vrh Turske gore, kjer sva uživali v razgledu in družbi ostalih planincev. Ko pa sva se začeli spuščati z vrha, je Zvonka po nekaj korakih zdrsnila na "šodru", se ujela na levo roko in jo zlomila v zapestju. Smola pa taka! Takoj sva ugotovili, da poti ne bo mogla nadaljevati, saj so na poti klini, kar bi bilo z eno roko zelo težko obvladati, zlomljena pa jo je povrh še močno bolela. Ni preostalo drugega, kakor poklicati medicinsko pomoč na številki 112. V centru za obveščanje so takoj obljubili helikopter s spremstvom gorskih reševalcev. Prileteli so zelo hitro, Zvonko so oskrbeli in jo odpeljali v UKC Ljubljana. Sama sem malo zbegana ostala na vrhu Turske gore, rahlo so se mi tresla kolena in sklenila sem, da bom šla čez Sleme proti Cojzovi koči na Kokrskem sedlu. Poklicala sem na Kamniško sedlo, da naju zaradi tega neljubega dogodka ne bo nazaj in da bom po stvari prišla kakšen dan kasneje. Na poti sem mislila na Zvonkino počutje, na moje pa so mislili

gorski reševalci oziroma Center za obveščanje, saj so me kar trikrat po telefonu spraševali, če je vse v redu, in me prosili, naj se jim na cilju obvezno oglasim. Ravno tako sta me klicala oskrbnika koč na Kamniškem sedlu, Simon in njegova žena. Vsa ta skrb me je močno ganila. O potovanju "po bližnjici" v Ljubljano obuja spomine še Zvonka: Reševalec iz Kamniške GRS se je po jeklenici spustil do mesta nezgode. Roko mi je že prej imobilizirala kolegica, s protibolečinsko tableto pa me je oskrbela neka planinka, zato me je le še pripravil za dvig in v tandemu so naju potegnili v helikopter. Preleteli smo Kamniške Alpe, kar je enkrat občutek, a žal le za zdravega planinca. Vsekakor bi ta pogled z veseljem zamenjala za zdravo roko. Zdravnica v helikopterju me je pregledala in po pristanku pospremila na urgentni blok. Takrat pa ji je že zazvonil telefon in morala je na drugo akcijo. Kar hudo mi je, da tisti planinec ni imel toliko sreče kot jaz... Čakanje na urgenci se je vleklo, saj je moralo miniti pet ur po zaužitju hrane, preden so mi z operacijo lahko naravnali zlomljeno kost. A misli so mi uhajale tudi h kolegici. Ni ji lahko sestopati z gore po taki izkušnji. Je pa zdaj, v času mobitelov, vendarle vse lažje. Še pred dvema desetletjema bi kot ponesrečenka ure dolgo čakala na gori, preden bi bili reševalci obveščeni, naj pridejo pome. Tudi helikopter je v veliko pomoč tako ponesrečencem kot reševalcem. Kadarkoli slišim za zaplete med GRS in izvajalci helikopterskih prevozov, me kar zmrazi.

Žal nadaljnji potek zdravljenja ne poteka tako, kot sem si sama srčno želela. Novo leto je že mimo, pa še kar ni videti konca obiskom specialistov, ker se je okrevanje zloma neprijetno zapletlo. Nikogar ne želiva plašiti pred možnimi nesrečami v gorah, saj se lahko zgodijo vsakomur in kjerkoli. A v hribih še vedno velja, da planinci priskočijo na pomoč drug drugemu in v tej zavesti človek lažje vzame pot pod noge in bolj sproščeno uživa v naravi. Zgodbo sva želeli deliti z bralci Vestnika in se obenem zahvaliti za pomoč in skrb gorskim reševalcem s helikoptersko ekipo, dežurnim na urgenci v UKC in oskrbniku ter njegovi ženi na Kamniškem sedlu. Hvala in srečno!

Metka Kosem in Zvonka Vidic – Petrovčič

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Za Planinsko zvezo Slovenije (PZS) je bilo zadnje obdobje leta 2013 slavnostno in zelo delavno. Posebno pozornost smo namenili članom in planinskim društvom. Policija in PZS sta 18. decembra podpisali sporazum o sodelovanju.

Generalni direktor policije Stanislav Veniger in predsednik PZS Bojan Rotovnik sta podpisala sporazum o sodelovanju. Foto: Nina Djordjević

Generalni direktor policije Stanislav Veniger in predsednik PZS Bojan Rotovnik sta poudarila, da **policija in planinska zveza** že vrsto let zelo dobro sodelujeta, s sporazumom pa bosta to sodelovanje še okrepili in skupaj bolje zagotavljali visoko raven varnosti obiskovalcev slovenskih gor. Pri sodelovanju gre tudi za pomoč pri vzdrževanju in obnovi planinske infrastrukture, skupnih strokovnih usposabljanjih in posvetih, izmenjavi informacij o razmerah v gorah, testiranju planinske in gorniške opreme, sodelovanju na področju radijskih komunikacij, pri pripravi Nacionalnega programa varnosti v gorah, skupnih preventivnih aktivnostih ipd. Policija bo v okviru svojih zmožnosti zagotavljala helikopterske prevoze in nudila pomoč z materialnimi sredstvi. Ob letošnjem mednarodnem dnevu prostovoljstva (5. 12.) je 3. decembra v dvorani Državnega sveta RS potekala podelitev plaketa Državnega sveta RS **najzaslužnejšim prostovoljcem** za leto 2013. Med prejemniki plaketa je bil na predlog PZS odlikovan tudi Aldo Zubin, predsednik OPD Koper in dolgoletni planinski prostovoljec. Šestega decembra 2013 je v Slovenskem etnografskem muzeju na **slovesnosti ob diamantnem jubileju prvega vzpona**

Slovenski alpinisti, prejemniki posebnih priznanj ob diamantnem jubileju prvega vzpona na Everest, na slovesnosti in podeljevalci priznanj Foto: Zdenka Mihelič

na **Mt. Everest** (1953–2013) osem slovenskih alpinistov, ki so se na najvišjo goro sveta povzpeli z nepalske strani, prejelo posebna priznanja. Slavnostni dogodek so pripravili Generalni konzulat Nepala v Sloveniji v sodelovanju s PZS, Planinsko zvezo Nepala, Slovenskim etnografskim muzejem in Gorenjskim muzejem. Sedmega decembra 2013 je v Pokrajinskem muzeju Koper potekala **svečana podelitev najvišjih priznanj PZS** za leto 2013. Podelitev je PZS pripravila v sodelovanju z Mestno občino Koper in Obalnim planinskim društvom (OPD) Koper. Letošnji **mednarodni dan gora**, ki ga od leta 2003 praznujemo 11. decembra, je opozoril na gore kot ključ do trajnostne prihodnosti, PZS je ob tem pripravila tudi svojo poslanico. **Skupni poziv** k neuporabi pirotehničnih sredstev v Triglavskem narodnem parku (TNP) pa je pripravila s TNP in CIPRO Slovenija. Skupna želja organizacij je, da bi ozaveševalno akcijo o škodljivosti uporabe pirotehničnih sredstev in poziv k neuporabi le-teh razširili z območja TNP na vse naravno okolje. Pozitivni odzivi minulih dveh let dokazujejo, da se vedno več ljudi zaveda, da uporaba pirotehniko ogroža varnost človeka, moti živali in onesnažuje okolje. Planinke in planince, ljubitelje gora, je PZS spomnila, da lahko do 31. 12. izkoristimo možnost in **namenimo del dohodnine našim goram**, ne da bi nas to kaj stalo. Sredi decembra je PZS znova vzpostavila **spletno**

včlanjevanje in podaljšanje članstva prek spletne strani PZS. Komisije PZS so pripravile knjižico usposabljanj, v kateri so na enem mestu zbrana vsa usposabljanja v letu 2014. Komisije PZS so pripravile knjižico usposabljanj, v kateri so na enem mestu zbrana vsa usposabljanja v letu 2014. PZS je med drugim opozorila najemodajalce planinskih koč, da so na podlagi Zakona o množičnem evidentiranju nepremičnin dolžni v Evidenco trga nepremičnin sporočati podatke o najemnih razmerjih na stavbah v njihovi lasti. Štiriindvajsetega novembra 2013 je na Dunaju na sedežu ÖTK, Avstrijskega turistovskega kluba, potekala redna letna generalna skupščina ÖTK, ki se je v imenu PZS udeležil nekdanji predsednik PZS Franci Ekar. **Mladinska komisija** (MK) je objavila dodatno gradivo (120 let PZS) za 25. Državno tekmovanje Mladina in gore. Mladi se bodo pomerili 11. januarja 2014 v kraju zmagovalcev prejšnjega tekmovanja, v Braslovčah. Najavili so tudi razpis MK PZS za sofinanciranje planinskih zimovanj in povabili na zimsko planinsko šolo (od 6. do 9. marca); ta štiridnevni neformalni seminar je namenjen predvsem mladinskim voditeljem, starejšim srednješolcem in študentom oz. vsem mladim. MK je povabila na premiero filma V objemu gora, ki bo 4. februarja 2014 v Kulturnem domu Franca Bernika v Domžalah. MK in Vodniška komisija sta objavili koristne informacije glede prevoza skupine otrok v cestnem prometu, ki so bili pripravljeni za letošnje srečanje vodnikov Meddruštvenega odbora planinskih društev Podravja. **V športnem plezanju** smo dobili nove državne prvake v balvanskem in težavnostnem plezanju v vseh kategorijah, zaključek je že tradicionalno potekal na Plezalnih dnevih Kranja. Letošnja skupna zmagovalca državnega prvenstva športnih plezalcev v težavnosti med članicami in člani sta Mina Markovič in Domen Škofic, v balvanskem plezanju pa sta

bila med člani skupno najboljša Katja Kadič in Sergej Epih. V Štepanjskem naselju v Ljubljani so odprli nov plezalni center Ljubljana, urbano in kulturno središče plezalnih navdušencev. **Vodniška komisija** (VK) je redno poročala o prihajajočih rokih prijav za različne vodniške tečaje. **Komisija za gorske športe** (KGŠ) je bila v tem času zelo aktivna, saj so se na mednarodnih tleh začele tekme v lednem plezanju in turnem smučanju. Na Hrvaškem sta v Bjelovaru in Zagrebu potekali tekmi slovensko-hrvaškega odprtega prvenstva v lednem plezanju 2013/2014, v Bjelovaru je zmagal izvrsten **Janez Svoljšak** (AO PD Kranj), ki je zmagal tudi na mednarodni tekmi v Brnu na Češkem in v Montani na zahtevnem odprtem severnoameriškem prvenstvu 2013 pod okriljem Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA. Na tekmi v Zagrebu pa je ob odsotnosti Svoljšaka zmagal Hrvat Dalibor Plašćar (AO Velebit). Na turnosmučarskih tekmah v tujini je bil med Slovenci najboljši slovenski reprezentant Nejc Kuhar, med drugim se je 7. decembra udeležil tekme Vertical Canazei v Italiji, kjer je bil četrti, 15. decembra tekme Bergfex Challenge v Avstriji, kjer je zmagal, 22. decembra pa ene najtežjih klasičnih turnosmučarskih tekem Misurina Ski Raid, kjer je bil peti. Podkomisija za tekmovalno turno smučanje KGŠ je predstavila tekme za slovenski pokal 2014. **Komisija za alpinizem** (KA) je poročala o zboru alpinistov 2013, ki so ga pripravili skupaj s Soškim alpinističnim odsekom na Tolminskem, in o odpravi slovenske mladinske alpinistične reprezentance v Himalajo, Phola Gangchen 2013. Člani odprave, na njej so bili od 8. septembra do 24. oktobra, so imeli za glavni cilj po novi smeri splezati na Phola Gangchen (7661 m), ki leži na vzhodnem robu masiva Šišše Pangme v Tibetu. Vse alpinistične kolektive so v KA pozvali k registraciji (rok 31. januar), objavili pa so tudi razpis za akcije v letu 2014, na katerem bosta pri

izboru glavna kriterija slog in cilj odprave ter sposobnost članov realizirati zastavljeni cilj. Rok za oddajo prijav je 17. januar 2014.

Komisija za planinske poti (KPP) je objavila seznam registriranih markacistov PZS v letu 2013, skupaj jih je bilo registriranih 720, objavili pa so tudi seznam licenčnih izpopolnjevanj in tečajev za markaciste PZS v letu 2014.

Prav tako je **Komisija za varstvo gorske narave** (KVG) razpisala licenčni seminar za varuhe gorske narave 2014 in usposabljanje za naziv varuh gorske narave 2014, ki bo potekalo v maju in juniju 2014. Vodja usposabljanja bo Marjeta Keršič Svetel.

Med **planinsko kulturo** pa so v Planinski založbi PZS z veseljem napovedali novo knjigo Vladimirja Habjana Živeti z gorami. Gre za knjigo raznolikih zgodb izkušenega publicista in urednika Planinskega vestnika ter predvsem gornika, ki je do stanja, ko se v gorah tudi na zahtevni turi počuti varno, prehodil dolgo pot.

Tudi v letošnjem letu je Planinska zveza Slovenije s svojo Planinsko trgovino pripravila prednovoletno akcijo Vi obdarite vaše najdražje, mi obdarimo vas. Darilne pakete ste po ugodnih cenah lahko kupili do 31. decembra 2013.

Objavljeni so bili tudi nagrajenci nagradne igre PZS Plezaj s Tomom Česnom. V njej so lahko sodelovali kupci izdelkov Planinske trgovine PZS, ki so do 30. novembra 2013 izpolnili in oddali nagradni kupon.

Planinski terminološki slovar, petjezični normativni razlagalni slovar, je dosegljiv tudi prek spletne strani PZS. Slovar vsebuje 3615 poimenovanj, ki jih uporabljajo planinci, alpinisti, plezalci, odpravarji, gorski reševalci in gorski vodniki. Izšla je knjiga Zgodovina slovenskega alpinizma, ki jo je podprla tudi PZS. Knjiga avtorjev mag. Urbana Goloba in dr. Petra Mikše naš alpinizem in Slovence prva postavlja na mednarodni gorniško-knjižni oder.

PZS je ob koncu decembra objavila k ogledu dokumentarne

oddaje Sto dvajset let slovenskega planinstva in igre Pavla nad prepadom Andreja E. Skubica in režiserja Matjaža Pograjca v Slovenskem mladinskem gledališču. Premiero igre so si ljubitelji gora ogledali 7. decembra, ponovitve pa bodo konec januarja in v začetku februarja 2014.

Dobrodošli seveda še naprej v naši dobri družbi – tudi na spletni strani PZS, www.pzs.si, in na družabnih omrežjih (Facebook: <http://www.facebook.com/PlaninskaZvezaSlovenije>, Twitter: @planinskazveza). Planinska zveza Slovenije v **novem letu 2014** želi vsem ljubiteljem gora varnejše in doživetij polno obiskovanje gora, z mislijo na najlepše kotičke srca in gora ter z doživljanjem planinstva kot načina življenja. Srečno in varen korak!

Zdenka Mihelič

Desetletje veteranov APD Kozjak Maribor

Različne želje, interesi ter vzpodbude so nas leta 1956 privedle v takratno PD Obrtnik Maribor, danes Akademsko PD Kozjak Maribor. Velik entuziazem, želja po druženju v naravi, biti boljši v primerjavi z drugimi društvi ter v dolinskem in gorskem okolju doživljati tovarštvo in zadovoljne dni, je omogočilo, da smo na področju mladinskega planinstva in alpinizma, kot MO ali AO in posameznik, v slovenskem merilu dosegli marsikaj. Mladinski odsek je bil že prvo leto obstoja v tekmovanju Gore in mladina med najboljšimi (četrti), naslednje leto pa je zasedel prvo mesto. V nekaj letih je imel MO 13 skupin po šolah, organiziral letne tabore in področna orientacijska tekmovanja, vodil koordinacijo in organiziral tečaje za mladinske vodnike iz štajerskih PD na Tojzlovem vrhu. Prispeval je k nastanku prvega programa za planinsko šolo in programa za mladinske vodnike. Prvo leto obstoja AO smo izvedli alpinistično šolo, plezalne treninge na pohorskih skalcah, v Lobnici in na Uršlji

gori, letne in zimske alpinistične tabore, razvijali turno smučanje, sodelovali pri pripravi prvega programa alpinistične šole, organizirali prvo in več nadaljnjih mariborskih in slovenskih alpinističnih odprav, imeli v odseku člane druge in tretje jugoslovanske naveze v steni Eigerja itd.

Oba odseka sta s starejšimi člani sodelovala pri izgradnji planinskega doma na Kozjaku, sodelovala pri obnavljanju ali markiranju planinskih poti, izdajala glasilo Gozdovi in stene, vzpodbujala sodelovanje štajerskih in koroških alpinistov, sprejeme v članstvo AO, srečanja mladinskih vodnikov, alpinistov itd. Člani so sodelovali v delu planinske organizacije doma in v mednarodnih planinskih ter gorsko-reševalnih organizacijah. Kasneje so študij, delo, družine ... prinesle druge prioritete, a gore so mnogim akterjem opisanih dejavnosti še vedno zapolnjevale vsakdan. Prihajali so tudi novi kadri in dosegli še večje, tudi zavidljive rezultate.

Po mnogih slučajnih srečanjih posameznikov in izraženih željah so spomladi 2003 Jasna Princ, Slavko Kojc in Danilo Škerbinek razposlali pisna povabila na srečanje veteranov APD Kozjak in obujanje spominov na Tojzlov vrh. Zbralo se nas je kar 75, veselja in zadovoljstva ob srečanju pa ni bilo ne konca ne kraja. Dogovorili smo se za prihodnja pomladna, jesenska ter prednovoletna srečanja, kjer smo sprejeli program aktivnosti za naslednje leto. Prirejamo skupne planinske in kolesarske izlete ter si spotoma ogledamo tudi lokalne znamenitosti ali obiščemo muzeje pa tudi bele poljane nas še vedno mikajo ter zapeljujejo. Marsikateri cilj, vrh ali kočjo smo pozimi obiskali tudi peš ali s smučmi. Udeležba na skupnih dogodkih nam nudi nova doživetja ter prispeva v zakladnico prijetnih spominov. Ob jubileju veteranske sekcije in jubilejnem letu društva si želimo še veliko druženj ter možnosti dati našim prihodnjim dnevom zanimivo vsebino.

Danilo Škerbinek

Pohod s Krasa na Triglav

Kraški gadi z Gorjanskega so letos praznovali peto obletnico pohodov na Triglav. Skupini se vsako leto pridružujejo novi člani. Pobudo so obogatili tudi s protokolarnim delom, in sicer s podpisom listine o prijateljstvu in sodelovanju. S to formalnostjo župani obiskanih občin na slovenski in italijanski strani jamčijo, da se bodo trudili za medsebojno sodelovanje. Letos je bila pohodniška skupina najštevilčnejša. Sestavljalo jo je enajst pohodnikov in dve pohodnici, med njimi zakonca slovenske in italijanske narodnosti, od mladih pa do tistih, ki so že krepko presegli šestdeset let. Prišli so iz različnih društev iz Slovenije, slovenskih društev iz Italije in italijanskega društva v Trstu. Šestnajstega avgusta so se zbrali pred občino v Dolini pri Trstu, kjer so se srečali s predstavniki občin, po katerih poteka pohod. Pot jih je vodila po tržaškem Krasu mimo Brišč v Trnovco in na slovensko stran v Gorjansko in do Raše, kjer so prespali. Naslednji dan so prehodili dolino po suhi rečni strugi in prispeli do Dolenje vasi, kjer se stikata primorski in notranjski Kras. Po formalnem delu s podpismi spomenc prijateljstva in pojedino s kraško joto so nadaljevali na Nanos, kjer so prespali v Vojkovi koči in se naslednje jutro spustili v Podkraj. Od tam so nadaljevali po vzpetinah do Javornika in na Črni vrh. Po gozdni cesti so v večernih urah prispeli do Idrije. Noge so občutile celodnevno hojo, a prenočišče je bilo oddaljeno še dve uri hoda. Po rekordnih 17 urah hoje so se končno okrepčali in odpočili na Ledinski planoti, na razvodju med Jadranskim in Črnim morjem. Naslednjega dne je bilo še vedno lepo vreme, mimo Sivke so osvojili Bevkov vrh, obkrožili sotesko z bolnišnico Franjo in nadaljevali do Petrovega Brda, kjer so prenočili v planinski koči na nekdanji rapalski meji. Ponoči jih je zbudil močan veter z dežjem, ki je padal skoraj ves naslednji dan, ko so šli čez vrh

Bače. Sestopili so čez Koblo in po smučarski progi v Bohinjsko Bistrico. V popoldanskih urah so že v soncu prispeli do Stare Fužine.

V planinski koči na Vojah so prespali noč pred odločilnim vzponom. Tu so se jim pridružili še nekateri župani občin, ki so jih zapustili v Gorjanskem, in prijatelji. Mimo Vodnikove koče in Planike so se vzpeli na Triglav, kjer je sledil "mednarodni" krst. Že v mraku so sestopili na Planiko, po prespani noči in sestopu v dolino pa jih je na Pokljuki čakal avtobus, ki jih je peljal do železniške postaje na Bledu.

Z vlakom so 22. avgusta prispeli do Štanjela. Z oken so plapolale zastave obiskanih občin, na čelu pa slovenska in italijanska zastava. Na Gorjanskem je sledila cela slovesnost, zapel je moški zbor Vesna iz Križa pri Trstu, nastopila godba na pihala iz Nabrežine, pozdravila pa jih je tudi ministrica za Slovence v zamejstvu, Tina Komel. Vsakemu pohodniku so izročili priznanje, podpisane spomenice prijateljstva pa je vodja pohodnikov Marjan Zega oddal predstavnikom občin, ki so jih obiskali na poti.

Gabriela Caharija

osrednji turistični prometnici, od koder so enkratni razgledi na Triglavsko pogorje, Spodnje Bohinjske gore, Bohinjsko jezero z ledeniški morenami. Torej je prostor zelo primeren za postavitev sodobnega informacijsko-izobraževalnega centra, katerega ideja je na upravi JZ TNP zorela že dlje časa. Odprtje je načrtovano za poletje 2015.

Zgrajena bosta dva objekta. Sodoben informacijski pult s trgovino, interpretativno zasnovana stalna razstava, prireditveni prostor s čitalnico in upravnimi prostori JZ TNP bodo locirani v večjem objektu. Le-ta je namenjen informiranju in ozaveščanju obiskovalcev narodnega parka v najširšem smislu. Manjši objekt je namenjen izobraževanju. Prostorji so opremljeni za izvajanje tradicionalnih dejavnosti na področju kulinarike ter domačih in umetnostnih obrti, delavnic in druženj na področju umetnosti ter laboratorijskih raziskav s področja naravoslovja. Turistično zanimiva lokacija predvideva tudi uporabniku, tj. tako turistu kot domačinu, prijazno in funkcionalno zunanjo ureditev.

JZ TNP namerava pri vzpostavljanju centra splesti vzajemne povezave z lokalno skupnostjo. V ta namen se glede

vsebinskega dela dogovarjamo z Občino Bohinj, Turizmom Bohinj in Krajevno skupnostjo Stara Fužina. Središče bo pomembna pridobitev v mreži informacijskih mest TNP. Cilji so naslednji: razvojna pomoč domačinom, ohranjanje in ustvarjanje privlačnega okolja za mladino, krepitev vedenja o TNP skozi dogodke in prireditve, pridobitev informacijske točke TNP za obiskovalce parka, zagotavljanje izobraževalnih programov za različne starostne in interesne skupine ...

Vizija centra je ustvariti optimalno uravnoteženje med varovanjem, bivanjem, gospodarskim razvojem ter turizmom in rekreacijo na območju Občine Bohinj.

Celotna vrednost projekta je 1,4 milijona evrov. Sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo znašajo 1.075.000 evrov, finančni del Ministrstva za kmetijstvo in okolje znaša 147.800 evrov, delež TNP pa 186.885 evrov.

Majda Odar

jih je tam gori preživljala vsako leto. Iz pogovora je bilo moč razbrati, da je imela nadvse rada Novo mesto, naravo, še posebej bližnje Gorjance. V Silvini družbi je bilo vedno prijetno, saj je znala vzpostaviti pristen stik z vsemi sogovorniki, še posebej z otroki, za katere je imela mnogo prijaznih vzgojnih nasvetov, predvsem v zvezi s planinstvom. Pri njej sem še posebno občudoval preprostost, iskrenost, človečnost in zlasti njeno neizmerno ljubezen do gorjanske narave, iz katere je črpala moč in voljo za svoje pestro življenje.

V PD Novo mesto se je včlanila leta 1950, takoj ko je lahko sama odločala o svojem prostem času. Tako vzornih in doslednih članov, kot je bila naša Silva, je v našem društvu malo. Bila je dejavna, dokler ji je zdravje dopuščalo. Za svojo društveno delo je prejela bronasti, srebrni in zlati častni znak Planinske zveze Slovenije. Pogrešali bomo njene čudovite prispevke v naših Planinskih utrinkih. Ker bo društvo naslednje leto praznovalo stoletnico, je z veliko ljubeznijo pripravila članek za zbornik, ki ga bomo izdali ob tem jubileju. V svojem prispevku je opisala, kako je leta 1935 prvič prespala na Gorjancih v takratnem zavetišču pri Gospodični. Ob slovesu na šmihelskem pokopališču sem se ji v imenu planincev poslednjič zahvalil za delo, ki ga je opravljala v korist društva, za spodbude in številne prispevke v glasilu Planinski utrinki, ki bodo ostali bogato čtivo tudi naslednjim generacijam.

Tone Progar

TNP Informacijski center TNP Bohinjka v Stari Fužini

V mesecu decembru 2013 je Javni zavod TNP začel z gradbenimi deli na lokaciji Stare Fužine na območju ne-premičnin TNP, ki jih je leta 2007 prizadel požar. Lega je na robu Stare Fužine in znotraj TNP, ob

**JESENSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.02 h
na radiu Ognjišče

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

Oddahnite si! Tu smo:

Alpe-Adria

Turizem in prosti čas

vzporedni dogodek

GASTEXPO®

mednarodni sejem gastronomije in
gostinsko-hotelske opreme ter
mednarodni sejem sladoleda

*Osrednji
turistični
dogodek
v regiji
Alpe-Jadran*

29. januar – 1. februar 2014

Gospodarsko razstavišče

www.alpeadria-tip.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI RAZVOJ IN
TEHNOLOGIJO

SPRIT
SLOVENIJA | I FEEL
SLOVENIA

 Jakob

